

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МИРОШНІЧЕНКО ВІТАЛІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 378:796.011.3(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

015 Професійна освіта

01 Освіта

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В.О. Мирошніченко

Науковий керівник: Амеліна Світлана Миколаївна, доктор
педагогічних наук, професор

Київ – 2021

АНОТАЦІЯ

Мирошніченко В.О. Формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2022.

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню проблеми пошуку шляхів формування мотивації студентів до фізичного виховання з урахуванням особливостей їхньої майбутньої професійної діяльності у аграрній галузі.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що професійна діяльність фахівців аграрної галузі може бути успішною за умови не тільки сформованості у них відповідних компетентностей, але й психологічної й фізичної підготовленості до виконання професійних завдань. Питання фізичного виховання набуває дедалі більшої вагомості на тлі зростання уваги суспільства до здорового способу життя, свідомого і бережливого ставлення до власного здоров'я, піклування про здоров'я як найвищу суспільну цінність. Невід'ємними складниками здорового способу життя є спорт, фізична культура і фізичне виховання.

Актуальність проблеми мотивації до фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти, необхідність її дослідження й вирішення зумовлені низкою суперечностей, зокрема, між: потребою суспільства у здорових, фізично розвинених і стресостійких фахівцях аграрної галузі та неналежним рівнем їхньої фізичної підготовки й мотивації до її покращення; можливостями нових підходів до фізичного виховання і демотивуючим впливом його традиційної організації у аграрних закладах вищої освіти; необхідністю розроблення комплексу педагогічних умов, які сприятимуть мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання, та недостатнім науково-методичним забезпеченням цього процесу.

У дисертації акцентовано увагу на потребі суспільства у фізично здоровій і активній молоді, яка відображена у низці законодавчих актів і нормативно-правових документів: Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Зазначені документи свідчать про необхідність переосмислення насамперед ставлення до фізичного виховання у закладах вищої освіти, а відтак і його організації й реалізації у освітньому процесі.

Визначено, що, оскільки аграрні заклади вищої освіти здійснюють підготовку фахівців за професіями, переважна більшість яких класифікується як вид взаємодії «людина-природа» і «людина-техніка», то виконання професійних обов'язків цими фахівцями має свою специфіку в аспекті рухової активності, виду й інтенсивності фізичного навантаження, реабілітації тощо. Тому стає очевидною необхідність відходу від традиційного викладання фізичного виховання, мотивація до занять яким постійно знижується, що проявляється у нехтуванні цими заняттями. Наслідком є занедбання багатьма студентами свого здоров'я і їхня фізична непідготовленість до майбутньої професійної діяльності.

На основі аналізу розробленості досліджуваної проблеми у працях з педагогіки й психології визначено основні напрями формування мотивації студентів до фізичного виховання: просвітницька діяльність щодо здорового способу життя, демонстрація привабливості фізичної активності, гармонізація фізично-оздоровчої діяльності із особистими цілями майбутніх фахівців, пропозиція дифереційованих завдань у межах навчальної програми, цілеспрямована підтримка активної фізкультурної діяльності студентів, формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами, розширення сфери фізкультурної діяльності студентів за рахунок активного залучення до занять в спортивних секціях, прищеплення інтересу до занять спортом, стимулювання до участі у змаганнях з улюблених видів спорту,

пробудження у студентів потреби до самостійних занять фізичною культурою і спортом. На окрему увагу заслуговує забезпечення тісного взаємозв'язку фізичного виховання та професійної орієнтації особистості студентів, де фізкультурна діяльність є одним зі способів реалізації майбутніх професійних планів і намірів, життєвого призначення, умова успішного виконання соціальних і професійних функцій.

Уточнено ключове поняття дослідження «мотивація студентів до фізичного виховання», під яким розуміється цілеспрямована діяльність щодо впливу на мотиваційну сферу студентів у ціннісному, потребнісному й цільовому аспектах з метою стимулювання їх до занять фізичним вихованням і спортом. Ця діяльність передбачала роз'яснення студентам ролі фізичної активності як складника здорового способу життя й включення ними її до власної системи цінностей, формування у майбутніх фахівців потреби у постійній фізично-оздоровчій діяльності й руховій активності, визначення конкретних цілей особистого фізичного розвитку.

З'ясувано сутність і структуру мотивації студентів до фізичного виховання. Під час проведення пілотного дослідження виявлено, що у рейтингу визначення провідних мотивів до фізичного виховання, яким надають перевагу студенти Національного університету біоресурсів і природокористування України, серед юнаків перше місце займає мотив емоційного задоволення, на другому місці – підготовка до професійної діяльності, на третьому місці – мотив фізичного самоствердження. У дівчат перше місце займає мотив фізичного самоствердження, на другому місці – емоційного задоволення, на третьому місці – підготовки до професійної діяльності.

Уточнено критерії, показники і рівні сформованості мотивації студентів до фізичного виховання. До критеріїв сформованості мотивації майбутніх фахівців до фізичного виховання віднесено: когнітивний, діяльнісний, рефлексивний. На основі ступеня прояву низки показників визначених

критеріїв виокремлено рівні сформованості досліджуваного феномену: високий, середній і низький.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови, які сприятимуть формуванню мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти (набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я; створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя, диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності, практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності); *розроблено* структурно-логічну схему процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, яка передбачає поетапність впливу на мотиваційну сферу майбутніх фахівців (діагностування вихідного рівня мотивації, визначення індивідуальних потреб, розроблення і впровадження диференційованих завдань, рефлексія і діагностування рівня мотивації на завершальному етапі); *подальшого розвитку набули* ідеї вдосконалення методики викладання фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти (диференціація фізичної підготовки, індивідуалізація комплексу завдань).

Розроблено і впроваджено у процес фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти прикладний комплекс фізичних вправ, створений з урахуванням спеціальності майбутнього фахівця і пов'язаних з нею видами фізичної активності. Цей комплекс надає можливість здійснювати диференціацію та індивідуалізацію фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, що сприяє підвищенню зацікавленості студентської молоді у заняттях фізичною культурою і спортом.

З метою інтенсивного впливу на мотиваційну сферу студентів було визначено відповідні педагогічні умови, при цьому здійснено врахування особистих потреб, інтересів, прагнень і досвіду майбутніх працівників

аграрної галузі. Такими педагогічними умовами визначено: набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я; створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя; диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності; практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Експериментальна перевірка результативності визначених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти підтвердила їх ефективність.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для організації фізичного виховання у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців для аграрної галузі, а також у системі підвищення кваліфікації викладачів цих закладів. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення питань самовдосконалення в аспекті фізичного виховання й усвідомлене формування вмінь та навичок професійно-орієнтованої фізичної підготовки студентів.

Ключові слова: мотивація, фізичне виховання, диференціація завдань, фізкультурно-оздоровча діяльність, аграрні заклади вищої освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Мирошніченко В.О. Провідні мотиви до занять фізичним вихованням у студентів аграрних закладів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 66, Т. 2. С. 62–67.
2. Мирошніченко В.О. Критерії та показники сформованості професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів аграрних закладів вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету*

імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2020. Випуск 3К (123) 20. С. 275–278.

3. Мирошніченко В.О. Мотиваційне ставлення студентів закладів вищої аграрної освіти до фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. Випуск 3К (123) 21. С. 275–279.

Статті у періодичних наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та/або Scopus

4. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Misharovskiy R., Kostenko M., Prima A., **Myroshnichenko V.** Consideration of psychological compatibility of female athletes in maintaining psychological climate of women's basketball teams», *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, Vol. 21 (1), Art 32, pp. 343–351. *(Здобувачем проведено аналіз наукових джерел)*.

5. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Prima A., Halai M., **Myroshnichenko V.** Analysis of the psychological climate of the university male volleyball team during the preparatory period of the annual cycle of training», *Journal of Physical Education and Sport ® (JPES)*, Vol. 21 (5), Art 343, pp. 2560–2568. *(Здобувачем проведено анкетування й аналіз отриманих результатів)*.

Статті у інших наукових виданнях

6. Мирошніченко В.О. Формування у студентської молоді мотивації до занять фізичним вихованням. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 47.

7. Мирошніченко В.О. Мотиваційно-потребнісна спрямованість студентської молоді на заняття фізичним вихованням. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука*

на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 51.

Тези наукових доповідей

8. Мирошніченко В.О. Формування мотиваційного ставлення до фізичного виховання у студентів аграрних закладів освіти. *Міжнародна науково-практична конференція «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики закладів вищої освіти»*, 6-7 грудня 2018 року: тези доповіді. Київ, 2018. С. 90-91.

9. Мирошніченко В.О. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до фізичного виховання. *Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика сучасної психології: реалії й перспективи»*, 31 жовтня 2019 року: тези доповіді. Київ, 2019. С.49-50.

10. Мирошніченко В.О. Ретроспекція пріоритетів фахової мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Україна – Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат»*, 14-15 травня 2020 року: тези доповіді. Київ, 2020. С.155-157.

11. Мирошніченко В.О. Педагогічні умови мотивації студентів вищих аграрних закладів до здорового способу життя. *V Міжнародна науково-практична конференція «Priority Directions of Science Development»*, 2-3 березня 2020 року: тези доповіді. Львів, 2020. С.364-366.

SUMMARY

V. Myroshnichenko. Forming students' motivation for physical education in the educational process of agrarian higher education institutions. Qualifying scientific work published as a manuscript.

The dissertation thesis submitted for the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 015 «Professional Education». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2022.

The thesis is devoted to the study of the problem of finding ways of students' motivation to physical education, taking into account the peculiarities of future professional activity in the agricultural sector.

The actuality of the research is based on the fact that the professional activity of agricultural specialists can be successful not only if they have developed appropriate competences, but also if they are psychologically and physically prepared to perform professional tasks. The issue of physical education is becoming increasingly important as society is paying more and more attention to healthy lifestyles, a conscientious and careful attitude towards one's own health, and concern for health as the highest social value. Sports, physical education and physical training are indispensable components of a healthy lifestyle.

The relevance of the problem of motivation to physical education of students of agrarian institutions of higher education, the need for its research and resolution is due to several contradictions, in particular, between: the need of society in healthy, physically developed and stress-resistant specialists of the agricultural sector and inadequate level of their physical training and motivation to improve it; the possibilities of new approaches to physical education and the demotivating influence of its traditional organization in agrarian institutions of higher education; the need to develop a set of pedagogical conditions that will promote the motivation of students of agrarian institutions of higher education to physical education, and insufficient scientific and methodological support of this process.

The thesis focuses on society's need for physically healthy and active young people, reflected in a number of legislative acts and normative legal documents: The Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports", the State Targeted Social Programme for the Development of Physical Culture and Sports for the period up to 2020, the National Strategy on Healthy Motor Activities in Ukraine for the period up to 2025 "Motor Activities – Healthy Lifestyle – Healthy Nation". These

documents demonstrate the need to rethink, first of all, the attitude towards physical education in higher education institutions, and then its organisation and implementation in the educational process.

It is determined that since agricultural institutions of higher education train specialists in professions, the vast majority of which are classified as a type of interaction "man-nature" and "man-technology", the performance of professional duties by these specialists has its own specificity in terms of motor activity, type and intensity of physical overload, rehabilitation, etc. The need to move away from the traditional teaching of physical education, whose motivation for exercise is constantly decreasing, is therefore evident in the neglect of this exercise. The consequence of this is that many students do not care about their health and are physically unprepared for their future professional life.

Based on the analysis of the development of the problem under study in pedagogy and psychology the main directions of students' motivation to physical education have been defined: awareness-raising activities on healthy lifestyle, demonstration of attractiveness of physical activity, harmonization of physical and health activity with personal goals of future specialists, offering differentiated tasks within the curriculum, purposeful support of students' active physical activity, formation of a positive attitude towards physical activity, expansion of the scope of students' physical activity through active involvement in sports clubs, inculcation of interest in sports activities, encouragement to participate in competitions in favourite sports, awakening the need for independent physical activity and sports in students. Special attention should be paid to ensuring a close relationship between physical education and professional orientation of the students' personality, where physical activity is one of the ways of realising future professional plans and intentions, life purpose, a condition for the successful fulfilment of social and professional functions.

The key research concept "students' motivation for physical education" is clarified, which is understood as a purposeful activity to influence the motivational sphere of students in the value, needs and target aspects in order to stimulate their

engagement in physical education and sport. This activity involved explaining to students the role of physical activity as a component of a healthy lifestyle and incorporating it into their own system of values, shaping the need for regular physical and health activity and physical activity in future professionals, and setting specific goals for personal physical development.

The essence and structure of students' motivation for physical education was revealed. During the pilot study it was revealed that in the rating of determining the leading motives for physical education preferred by students of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, the first place among young men is the motive of emotional pleasure, the second place – preparation for professional activities, the third place – the motive of physical self-affirmation. For girls, the first place is occupied by the motive of physical self-assertion, the second by emotional pleasure, and the third by preparation for professional activities.

The criteria, indicators and levels of students' motivation for physical education are specified. The criteria of formation of future specialists' motivation for physical education include: cognitive, activity, reflexive. Based on the degree of manifestation of a number of indicators of certain criteria levels of formation of the phenomenon under study were identified: high, medium and low.

Scientific novelty of the obtained results consists in the following: for the first time pedagogical conditions that will promote the formation of students' motivation for physical education in the educational process of agricultural institutions of higher education (obtaining knowledge on the preservation, maintenance and strengthening of health; creating an emotionally positive attitude among students to develop a need for a healthy lifestyle, differentiating physical education with regard to physical activity in future professional activities, practical involvement of students in physical education and recreational activities) have been identified, substantiated and experimentally tested). A flowchart of the process of students' motivation formation for physical education in the educational process of agrarian institutions of higher education, which provides a phased impact on the motivational sphere of prospective professionals (diagnosing the initial level of motivation, identifying

individual needs, development and implementation of differentiated tasks, reflection and diagnosis of motivation level at the final stage) has been developed. The ideas of improving the methods of teaching physical education in agrarian institutions of higher education (differentiation of physical training, individualisation of the set of tasks) have been further developed.

Applied complex of physical exercises, created taking into account the specialty of the prospective specialist and related types of physical activity has been developed and implemented in the process of physical education of students of agrarian institutions of higher education. This complex allows differentiation and individualization of physical education in the educational process of agrarian institutions of higher education, which increases the interest of students in physical education and sports.

In order to intensively influence the motivational sphere of the students, appropriate pedagogical conditions have been identified, and the personal needs, interests, aspirations and experiences of future employees of the agricultural sector have been taken into account. Such pedagogical conditions are defined as: acquisition of knowledge on preservation, maintenance and strengthening of health; creation of emotionally positive attitude among students to form the need for a healthy lifestyle; differentiation of physical education taking into account physical activity in professional work; practical involvement of students in physical culture and health activities.

Experimental verification of the effectiveness of defined and theoretically justified pedagogical conditions of students' motivation to physical education in the process of education of agrarian institutions of higher education confirmed their effectiveness.

The results of the thesis research can be used for the organization of physical education in higher educational institutions that train specialists for the agricultural sector, as well as in the system of professional development of teachers of these institutions. Prospective directions for further research are the study of self-

improvement in the aspect of physical education and the conscious formation of skills and abilities of professionally-oriented physical training of students.

Key words: motivation, physical education, task differentiation, physical education and recreational activities, agrarian institutions of higher education.

LIST OF PUBLISHED PAPERS ON THE SUBJECT OF THE THESIS

Articles in scientific professional publications of Ukraine

1. Myroshnichenko V.O. Leading motives to engage in physical education among students of agrarian institutions of higher education. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*. 2019. no. 66, vol. 2, pp. 62-67.

2. Myroshnichenko V.O. Criteria and indicators of formation of professional-applied physical fitness of students of agrarian institutions of higher education. *Scientific journal of National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov*. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). 2020. Issue 3K (123) 20, pp. 275-278.

3. Myroshnichenko V.O. Motivational attitude of students of institutions of higher agrarian education to physical education. *Scientific Journal of National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov*. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). 2021. Issue 3K (123) 21, pp. 275-279.

Articles in scientific journals, which are included in international scientometric databases Web of Science Core Collection та/або Scopus

4. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Misharovskiy R., Kostenko M., Prima A., **Myroshnichenko V.** Consideration of psychological compatibility of female athletes in maintaining psychological climate of women's basketball teams», *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, Vol. 21 (1), Art 32, pp. 343–351. *(The researcher has analysed scientific sources)*.

5. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Prima A., Halai M., **Myroshnichenko V.** Analysis of the psychological climate of the university male volleyball team during the preparatory period of the annual cycle of training», *Journal of Physical Education and Sport* ® (JPES), Vol. 21 (5), Art 343, pp. 2560–2568. (*The researcher conducted a questionnaire and analysed the results*).

Articles in other scientific publications

6. Myroshnichenko V.O. Formation of students' motivation to engage in physical education. *Materials of All-Ukrainian Scientific and Practical Internet-Conference. "Domestic science at the turn of an epoch: problems and prospects of development"*: Proceedings, Pereyaslav-Khmelnytskyi, 2018. Vol. 47.

7. Myroshnichenko V.O. Motivational and demand orientation of student youth on physical education. *Materials of All-Ukrainian Scientific and Practical Internet-Conference "Domestic Science at the Turn of an Epoch: Problems and Prospects of Development"*: Proceedings, Pereyaslav-Khmelnytskyi, 2019. Vol. 51.

Abstracts of scientific papers

8. Myroshnichenko V.O. Formation of motivational attitude towards physical education among students of agrarian educational institutions. *International scientific and practical conference "Quality of higher education: Ukrainian national system and European practices of higher education"*, 6-7 December 2018: Kyiv, 2018, pp. 90-91.

9. Myroshnichenko V.O. Motivational and value attitudes of students towards physical education. *International Scientific and Practical Conference "Theory and Practice of Modern Psychology: Realities and Perspectives"*, 31 October 2019: Kyiv, 2019, pp. 49-50.

10. Myroshnichenko V.O. Retrospective Priorities of Professional Motivation of Students of Agrarian Institutions of Higher Education. *II International Scientific and Practical Internet Conference "Ukraine – Poland: Strategic Partnership in the System of Geopolitical Coordinates"*, 14-15 May 2020: Kyiv, 2020, pp. 155-157.

11. Myroshnichenko V.O. Pedagogical conditions of motivation of students of higher agrarian institutions to healthy lifestyle. *V International Scientific and Practical Conference "Priority Directions of Science Development"*, March 2-3, 2020: Lviv, 2020, pp. 364-366.

ЗМІСТ

ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	24
1.1. Формування мотивації майбутніх фахівців до фізичного виховання у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників.....	24
1.2. Сутність і структура мотивації до фізичного виховання.....	44
1.3. Особливості формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти.....	57
Висновки до першого розділу	69
РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	72
2.1. Критерії, показники і рівні сформованості мотивації студентів до фізичного виховання.....	72
2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти.....	86
2.3. Структурно-функціональна модель процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти.....	102
Висновки до другого розділу	118
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	122
3.1. Основні етапи експериментального дослідження	122
3.2. Реалізація педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти.....	133
3.3. Аналіз результатів експерименту та перспективи подальшого розвитку мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти.....	155

Висновки до третього розділу	165
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	168
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	172
ДОДАТКИ.....	197

ВСТУП

Актуальність дослідження. Професійна діяльність фахівців аграрної галузі може бути успішною за умови не тільки сформованості у них відповідних компетентностей, але й психологічної й фізичної підготовленості до виконання професійних завдань. Питання фізичного виховання набуває дедалі більшої вагомості на тлі зростання уваги суспільства до здорового способу життя, свідомого і бережливого ставлення до власного здоров'я, піклування про здоров'я як найвищу суспільну цінність. Невід'ємними складниками здорового способу життя є спорт, фізична культура і фізичне виховання.

Потреба суспільства у фізично здоровій і активній молоді відображена у низці законодавчих актів і нормативно-правових документів: Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Зазначені документи свідчать про необхідність переосмислення насамперед ставлення до фізичного виховання у закладах вищої освіти, а відтак і його організації й реалізації у освітньому процесі.

Аграрні заклади вищої освіти здійснюють підготовку фахівців за професіями, переважна більшість яких класифікується як вид взаємодії «людина-природа» і «людина-техніка». Виконання професійних обов'язків цими фахівцями має свою специфіку в аспекті рухової активності, виду й інтенсивності фізичного навантаження, реабілітації тощо. Тому стає очевидною необхідність відходу від традиційного викладання фізичного виховання, мотивація до занять яким постійно знижується, що проявляється у нехтуванні цими заняттями. Наслідком є занедбання багатьма студентами свого здоров'я і їхня фізична невідповідність до майбутньої професійної діяльності.

Актуальність проблеми мотивації до фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти, необхідність її дослідження й вирішення зумовлені низкою суперечностей, зокрема, між:

- потребою суспільства у здорових, фізично розвинених і стресостійких фахівцях аграрної галузі та неналежним рівнем їхньої фізичної підготовки й мотивації до її покращення;
- можливостями нових підходів до фізичного виховання і демотивуючим впливом його традиційної організації у аграрних закладах вищої освіти;
- необхідністю розроблення комплексу педагогічних умов, які сприятимуть мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання, та недостатнім науково-методичним забезпеченням цього процесу.

Останніми роками здійснено низку досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми. Професійно-прикладній фізичній підготовці присвятили наукові й методичні праці В. Г. Ареф'єв, О. Д. Дубогай, Т. Ю. Круцевич, В. П. Краснов та ін. Мотиваційну основу навчання студентів у аспекті мотивації до занять різними видами спорту досліджували Р. Бака, А. Шпаков, Л. Долженко, Д. Погребняк, О.Ю. Марченко, Н.В. Підбуцька, В.В. Цибульська та ін.

Проте, незважаючи на наявність у сучасній педагогічній науці досліджень, присвячених проблемі фізичного виховання майбутніх фахівців, питання їхньої мотивації належить до найбільш актуальних і потребує окремого вивчення.

Суттєва актуальність проблеми, її недостатня наукова розробленість та потреби практичного застосування визначили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою науково-дослідної ініціативної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і

природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0115U003561). Тему дисертації затверджено вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України протоколом № 2 від 14 листопада 2018 р.

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти.

Завдання дослідження. Для досягнення мети були визначені такі завдання дослідження:

- здійснити аналіз розробленості досліджуваної проблеми у працях з педагогіки й психології з метою визначення основних напрямів формування мотивації студентів до фізичного виховання;
- уточнити ключові поняття дослідження, з'ясувавши сутність і структуру мотивації студентів до фізичного виховання;
- уточнити критерії, показники рівні сформованості мотивації студентів до фізичного виховання;
- визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови, спрямовані на формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти;
- експериментально перевірити ефективність розроблених педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх фахівців у аграрних закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань використано комплекс методів дослідження, а саме:

- *теоретичних*: аналіз, класифікація наукових даних для вивчення стану науково-теоретичного й практичного вирішення досліджуваної проблеми, визначення сутності мотивації студентів до фізичного виховання; синтез, порівняння й узагальнення – для зіставлення різних поглядів учених на питання мотивації до фізичного виховання; моделювання – для розробки структурно-логічної схеми процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти;

- *емпіричних*: методи анкетування, тестування, бесіди, педагогічний експеримент – для визначення стану сформованості мотивації студентів до фізичного виховання та перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти;

- *статистичні*: для обробки цифрових даних та підтвердження ефективності отриманих результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови, які сприятимуть формуванню мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти (набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я; створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя, диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності, практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності);

- *розроблено* структурно-логічну схему процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, яка передбачає поетапність впливу на мотиваційну сферу майбутніх фахівців (діагностування вихідного рівня мотивації, визначення індивідуальних потреб, розроблення і впровадження

диференційованих завдань, рефлексія і діагностування рівня мотивації на завершальному етапі);

- *подальшого розвитку набули* ідеї вдосконалення методики викладання фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти (диференціація фізичної підготовки, індивідуалізація комплексу завдань).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено і впроваджено у процес фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти прикладний комплекс фізичних вправ, створений з урахуванням спеціальності майбутнього фахівця і пов'язаних з нею видами фізичної активності. Цей комплекс надає можливість здійснювати диференціацію та індивідуалізацію фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, що сприяє підвищенню зацікавленості студентської молоді у заняттях фізичною культурою і спортом. Розроблено також рекомендації щодо організації фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти, що можуть бути використані у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців для аграрної галузі.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України (акт від 26.02.2020 р.), Дніпровського державного аграрно- економічного університету (довідка № 09/01-162/3 від 23.02.2021 р.), відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут» (довідка № 01-11/470 від 07.12.2020 р.).

Особистий внесок автора. Дисертація є самостійною науковою працею, у якій висвітлено авторські ідеї і розробки, що дозволило виконати поставлені завдання. Особистий внесок здобувача у статті «Consideration of psychological compatibility of female athletes in maintaining psychological climate of women's basketball teams», опублікованій у співавторстві з Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Misharovskiy R., Kostenko M., Prima A., полягає у проведенні аналізу наукових джерел, а у статті «Analysis of the psychological climate of the university male volleyball team during the preparatory period of the annual cycle of

training» зі співавторами Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Prima A., Halai M., Myroshnichenko V. – у проведенні анкетування й аналізі отриманих результатів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки й результати дослідно-експериментальної роботи було оприлюднено на науково-практичних конференціях і семінарах:

- *міжнародного рівня*: Міжнародна науково-практична конференція «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики» (Київ, 2018), Міжнародна мультидисциплінарна інтернет-конференція «Пост-Чорнобиль: місце катастрофи в сучасному світі» (Київ, 2019), Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика сучасної психології: реалії й перспективи» (Київ, 2019), II Міжнародна науково-практична інтернет – конференція «Україна – Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат», V Міжнародна науково-практична конференція «Priority directions of science development» (Львів, 2020), IV Міжнародну науково-практичну Інтернет-конференцію «Фізична активність і якість життя людини» (Луцьк, 2020);

- *всеукраїнського рівня*: I Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи» (Запоріжжя, 2020).

Публікації. Основні положення та результати дисертації висвітлено у 11 наукових і науково-методичних працях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті в інших наукових виданнях України, 4 публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (211 найменувань, із них 26 – іноземними мовами), 2 додатки. Загальний обсяг роботи становить 203 сторінки. Дисертація містить 11 рисунків та 10 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У розділі розглянуто дослідження вітчизняними і зарубіжними дослідників питання формування мотивації майбутніх фахівців до фізичного виховання, уточнено сутність і структуру мотивації до фізичного виховання, охарактеризовано особливості формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти.

1.1. Формування мотивації майбутніх фахівців до фізичного виховання у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників

Фізичне виховання завжди було одним із засобів підготовки людини до праці, яку вона має виконувати. Сьогодні гостро стоїть питання інтенсифікації виробництва, а відтак і зростають вимоги не тільки до якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти, а й їхньої підготовки до конкретних видів професійної діяльності. Зважаючи на це виникає потреба у переосмисленні змісту фізичного виховання й трансформація його у профільному аспекті з урахуванням вимог до майбутньої професії фахівців. Як справедливо зазначає А. Сущенко, зміни індустріального формату життєдіяльності людей, способи функціонування інформаційного суспільства означені «актуальною проблемою, а саме – браком фізичної активності людини» [166, с.281]. Гіподинамія уже ввійла до найгостріших проблем суспільного життя, а відтак і професійного світу. З нашої точки зору, цей аспект загострює проблему організації фізичного виховання і мотивації до нього у майбутніх фахівців аграрного профілю і потребує посиленої уваги навіть на тлі загальної проблеми гіподинамії студентів. Причина в тому, що після малорухливого студентського життя саме цим фахівцям доведеться виконувати професійні обов'язки, пов'язані зі специфічними рухами, постійним фізичним

навантаженням, що не може не позначитись і на їхньому здоров'ї, і на якості професійної діяльності.

Проте в останні роки вивченню професійної фізичної підготовки студентів приділяється недостатньо уваги, що призвело до поступового зниження їхнього інтересу до занять фізичною культурою.

Дослідження шляхів і засобів формування мотивації до занять фізичним вихованням у студентів аграрних закладів вищої освіти є однією з ключових проблем у педагогіці та фізичному вихованні. Її актуальність зумовлена необхідністю пробудження у студентської молоді прагнення до здорового способу життя, сприяння осмисленому вибору занять спортом не тільки як варіанту дозвілля, але й як здоров'язберігаючої діяльності. Викладач не зможе досягнути ефективної взаємодії із студентом без урахування його інтересів і мотивів, а досягнення високих результатів навчальної діяльності залежить передусім від сформованості у студента позитивної мотивації до неї.

Мотив є складним інтегральним (системним) психологічним утворенням, яке має певні межі. З одного боку – це потреба, а з іншого – намір щось виконати, включаючи і спонування до цього. Встановлення меж дозволяє визначити компоненти, які можуть входити до структури мотиву. Ці компоненти відповідно до стадії формування мотиву, можна зарахувати до трьох блоків:

- 1) потреби (біологічні, соціальні, обов'язки);
- 2) «внутрішні фільтри» (моральний контроль, оцінка своїх можливостей, уподобання (інтереси, нахили), врахування умов досягнення мети, процес задоволення потреби);
- 3) завдання, які можуть задовольнити потребу.

Спрощення розуміння мотиву, акцентування на одному з його компонентів призводить до помилок, і проблема мотивації до певного виду діяльності залишається не вирішеною [42].

Останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми. Це, насамперед, дослідження основ

фізичного виховання (Г.П. Грибан, В.Г. Ареф'єв, О.В. Тимошенко та ін.). Фізичному вихованню студентів присвячені наукові й методичні праці, у яких висвітлюються особливості занять фізичною культурою (Е.С. Вільчковський, Л.В. Волков, О. Д. Дубогай, Т.Ю. Круцевич, О.С. Куц, Є.Н. Приступа, С.Ф. Цвек, А.В. Цьось та ін.). Значна кількість досліджень проведена і з питань виховання моральних та волевих здібностей студентів у процесі навчальної діяльності (І.Д. Бех, В.В. Белорусова, А. А. Ісаєва, О. В. Матвієнко). Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що нині накопичено певний досвід фізичного виховання учнівської молоді, однак проблема фізичного виховання студентів в сучасних умовах досліджена недостатньо, а тому потребує детального вивчення.

Останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми. Аналіз сучасних педагогічних досліджень свідчить про те, що формування навчальної мотивації – це одна з найгостріших проблем вищої школи. Загальновідомо, що будь-яка діяльність проходить більш ефективно, коли вона більш мотивована. Іншими словами, мотивація – це прагнення людини щось робити. На думку таких вчених, як Т.Ю. Круцевич, В.Г. Ареф'єв, С.Ю. Путров, А.В. Прима, заняття з фізичного виховання є найбільш ефективними тоді, коли участь у них зумовлена відповідними мотивами. Навчання студентської молоді може бути успішним тільки в тому випадку, коли досягнення мети навчання стане домінуючим мотивом педагогічного процесу з фізичного виховання. Головною умовою формування мотивації є включення студентів у відповідну навчальну діяльність. У такому разі мотиви навчання стають домінуючими, а навчання – активним та свідомим.

Ефективна організація освітнього процесу неможлива без урахування спонукальних причин, які визначають діяльність студента, а отже, процес формування мотивації студентів до фізичного виховання передбачає з'ясування тих складників мотивації, на які можна й треба здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив. Питання мотивації людської діяльності

порушували у своїх працях вітчизняні й зарубіжні психологи, починаючи з перших десятиріч XX ст. до сьогодні (С. Занюк, Є. Ільїн, О. Леонт'єв, А. Маслоу та ін.). Окремі дослідження в педагогічно-методичній науці присвячені внутрішній мотивації як рушійній силі освітнього процесу учнівської й студентської молоді, а також професіоналів (А. Маркова). Значно менша кількість праць спрямована на вирішення питання: як, яким чином у межах освітнього процесу створити сприятливу атмосферу для успішного формування мотивації.

У контексті формування мотивів у процесі навчання студентів неодмінно виникає питання про те, які саме мотиви слід формувати. Це не просто питання пошуку та відбору того чи іншого окремо взятого мотиву з метою його формування, а визначення оптимальної структури мотиваційної сфери студента.

А. Маркова підкреслює, що «навчальна мотивація складається з ряду спонукань (потреби та сенс навчання, його мотиви, цілі, емоції, інтереси), які постійно змінюються й вступають у нові зв'язки одне з одним. Тому становлення мотивації – не просте зростання позитивного або посилення негативного ставлення до навчання, а ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукань, які входять до неї, поява нових, більш зрілих, інколи суперечливих відносин між ними» [117, с. 90]. У зв'язку із цим аналіз мотивації навчальної діяльності вимагає не лише визначення домінуючого мотиву, а й урахування всієї структури мотиваційної сфери людини. Розглядаючи цю сферу в контексті навчальної діяльності, А. Маркова підкреслює ієрархічність її будови.

Варто зазначити, що серед дослідників існують розбіжності в поглядах щодо пріоритетності тих чи інших видів мотивів для успішності навчальної діяльності. Найбільш адекватними навчальній діяльності окремі дослідники вважають пізнавальні мотиви (широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні, мотиви самоосвіти). А. Маркова виділяє якісно своєрідний тип мотивів, специфічних для навчальної діяльності – навчально-пізнавальних, тобто

спрямованість на оволодіння новими способами дій. Саме орієнтація на засвоєння способів навчально-пізнавальної діяльності забезпечує, на її думку, становлення суб'єкта навчальної діяльності. Однак, це не означає, що пізнавальні мотиви завжди є провідними в структурі мотивації навчання.

Психологічні дослідження динаміки навчальної мотивації свідчать про значні зміни їх особистісної значущості й дієвості. Так, наприклад, у юнацькому віці провідну роль у навчальній діяльності відіграють мотиви самоствердження й саморозвитку, самовдосконалення. Попри безумовну цінність власне пізнавальних мотивів у навчанні не можна відмовитись від зовнішньої соціальної мотивації.

Перелік мотивів навчальної діяльності досить тісно пов'язаний із соціальними мотивами, до яких належать пізнавальні мотиви, що породжуються самою навчальною діяльністю; комунікативні мотиви; мотиви соціальної ідентифікації; мотиви особистісного розвитку, професійного самовизначення; мотиви успіху (самоствердження, самовираження); мотиви уникнення неприємностей.

У сучасній психології та педагогіці, незважаючи на схожість загального підходу до розуміння мотиву, існують істотні розбіжності в деяких деталях і щодо визначення цього поняття. У найбільш загальному вигляді мотив розглядають як внутрішнє спонукання особистості до того чи іншого виду активності, що пов'язана із задоволенням певної потреби. Мотивами можуть виступати ідеали, інтереси особистості, її переконання, соціальні настанови, ціннісні орієнтації.

Відповідно до сучасних психологічних уявлень, категорія мотивації – це система мотивів, яка визначає конкретні форми діяльності або поведінки людини. Класичний закон Йєркаса-Додсона, сформульований кілька десятиліть тому, вже встановив залежність активності людини, її ефективної діяльності від сили мотивації. За цим законом, чим вища сила мотивації, тим вища результативність діяльності.

Проте мотив може характеризуватися не лише кількісно, а і якісно. Як правило, виділяють мотиви внутрішні та зовнішні. Якщо для студента велике значення має діяльність, коли, наприклад, таким чином задовольняється пізнавальна потреба в процесі навчання, йдеться про внутрішню мотивацію. Якщо переважають інші потреби (наприклад, потреба соціального престижу, одержання похвали, уникнення покарання тощо), це означає дію зовнішніх мотивів. До зовнішніх мотивів відносять також стимули, об'єктивні умови середовища, в якому перебуває людина.

Отже, різні види мотивів частково можна звести до двох великих груп: зовнішні та внутрішні (процесуальні). Характеризуючи ці дві групи, дослідники (С. Занюк, А. Маркова та ін.) зауважують, що саме внутрішні мотиви безпосередньо пов'язані з процесом навчальної діяльності.

У наукових працях психолого-педагогічного характеру до процесуальних мотивів відносять, зокрема, пізнавальні мотиви, мотивацію досягнень, потребу в самоактуалізації, мотив творчого досягнення. Вони відповідають за якість професійного зростання, тому зупинимось на них детальніше.

Пізнавальні мотиви, за А. Марковою, поділяються на три групи:

1) широкі пізнавальні мотиви, які полягають в орієнтації на оволодіння новими знаннями;

2) навчально-пізнавальні мотиви, спрямовані на засвоєння способів здобуття знань: інтерес до прийомів їх самостійного набуття, до методів наукового пізнання, до способів саморегуляції навчальної діяльності, раціональної організації власної навчальної праці;

3) мотиви самоосвіти, що виражаються в спрямованості на самостійне вдосконалення способів здобуття знань [117].

Мотивація досягнень виявляється в прагненні до досконалості, бажанні напруженої праці. Наявність сформованої мотивації досягнень у студентів – якісний показник професійного зростання. Саме вона визначає прагнення розвивати свої здібності й уміння та підтримувати їх на якомога вищому рівні.

Відповідно саме ця мотивація спрямовує студента на орієнтацію на майбутню професійну діяльність.

Самоактуалізація, або потреба особистісного самовдосконалення, в ієрархічній піраміді потреб А. Маслоу займає один з найвищих щаблів. Вона трактується вченим як прагнення людини до самореалізації, до актуалізації власних потенцій. Діяльність індивіда спрямована на реалізацію себе в обраній професії, бажання, за словами А. Маслоу, «бути тим, ким він може бути» [120, с. 325]. Особистість, яка досягає цього рівня, повністю реалізує в різноманітних видах діяльності свої здібності, уміння, навички, талант.

Зовнішні мотиви можуть бути позитивними (мотиви успіху, досягнення) і негативними (мотиви уникнення, захисту). Дослідження науковців показують, що для сильних студентів, як правило, характерна внутрішня мотивація: вони орієнтовані на засвоєння міцних професійних знань, навичок і практичних умінь. Навчальні мотиви слабких студентів, головним чином, зовнішні, ситуативні: уникнути осуду й покарання за погане навчання, не втративши через неуспішність стипендії, тощо.

Крім мотивації тієї чи іншої діяльності розрізняють і мотивацію поведінки. Це внутрішні спонуки особистості до тих чи інших вчинків, соціальних впливів і взаємодій. Вони поділяються на два основних типи мотивації поведінки – мотивацію успіху й мотивацію остраху невдачі. Мотивація на успіх є позитивною, тому що людина, починаючи справу, має на увазі досягнення чогось конструктивного, необхідного. В основі її активності лежать надія на успіх і потреба в його досягненні. Мотивація на невдачу – негативна, активність людини спрямована на уникнення зриву, осуду, покарання. Ще не розпочавши справу, людина вже боїться можливої невдачі, зовсім не сподіваючись на досягнення успіху.

Особи, яким притаманна мотивація на успіх, як правило, активні, ініціативні. Якщо зустрічаються перешкоди, ці люди шукають способи їх подолання. Продуктивність їхньої діяльності, активність меншою мірою

залежать від зовнішнього контролю. Вони відрізняються наполегливістю в досягненні мети, схильні планувати своє майбутнє на далеку перспективу.

Особи, яким властива мотивація на невдачу, менш ініціативні. При виконанні відповідальних завдань шукають причини відмови від них. Обирають завдання або дуже легкі, або нереальні. Відрізняються меншою наполегливістю в досягненні мети.

Внутрішніми факторами формування тієї чи іншої мотивації виступають потреби. Потреба – це необхідність в об'єктивних умовах, предметах, об'єктах, без яких неможливі розвиток та існування живих організмів, їх життєдіяльність. Потреба розглядається як особливий психічний стан індивіда, що відчуває або усвідомлює свою «напругу», «незадоволення», «дискомфорт», як відображення в психіці людини невідповідності між внутрішніми й зовнішніми умовами діяльності.

Незадоволення життєво важливих потреб людини гальмує появу та розвиток інших потреб, часто знижує активність або змінює її спрямованість. Тривале незадоволення таких потреб призводить до виникнення фрустрації – стану, сповненого тривоги, внутрішнього дискомфорту, загальної напруги тощо.

Отже, однією з важливих функцій викладача є стимулювання позитивної мотивації кожного студента в процесі організації різноманітних видів діяльності.

Дослідники вважають, що для високої ефективності будь-якої діяльності найбільш сприятливим є таке співвідношення трьох видів мотивації: внутрішня мотивація – зовнішня позитивна мотивація – зовнішня негативна мотивація..

Проблема навчальної мотивації не просто актуальна для сьогодення, а набуває дедалі більшої гостроти і висвітлена у цілому ряді праць. Зокрема, мотиваційну основу навчання студентів досліджували Р. Бака, А. Шпаков, Л. Долженко, Д. Погребняк, О.Ю. Марченко, Н.В. Підбуцька, В.В. Цибульська та ін. Достатня кількість досліджень стосується мотивації до занять різними

видами спорту [18, с. 194]. Науковці переконані, що навіть незалежно від рівня фізичного здоров'я у студентської молоді можна сформувати мотивацію до рухової активності [61, 62, 105, 136]. Загальновідомо, що заняття фізичною культурою і спортом сприяють формуванню у студентської молоді здорового способу життя, а також духовному і фізичному розвитку. До того ж фізичні вправи позитивно впливають на здоров'я, підвищують стійкість до емоційних стресів, підтримують високу фізичну і розумову працездатність. Заняття фізичним вихованням сприяють також формуванню здорового способу життя студентської молоді [96]. Тому формування мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом має стати одним із перспективних напрямів роботи закладів освіти, у тому числі вишів [141, с. 50]. Важливим у цьому аспекті є формування ціннісного ставлення у студентів до самостійних занять фізичною культурою [133]. Отже, на сьогоднішній день, першочерговим завданням є пошук раціональних підходів до фізичного виховання та оздоровлення студентів з урахуванням їхньої мотивації до занять фізичною культурою [160, 162]. У зв'язку з вищевикладеним тема цього дослідження є актуальною.

Під час дослідження, проведеного В.Б. Базильчук [8], було виявлено низький рівень мотивації студентів усіх курсів навчання до обов'язкових навчальних занять з фізичного виховання. Найголовнішим мотивом відвідування занять фізичним вихованням є отримання залікової оцінки, а для задоволення власних потреб, пов'язаних зі зміцненням здоров'я, покращенням фізичних кондицій, їх відвідує незначна кількість студентів.

Як констатує авторка, традиційному змісту занять більшість респондентів дали задовільну та незадовільну оцінки. Студенти запропонували замінити його і запровадити заняття за вибором, що, на їхню думку, здатно підвищити рівень фізичної підготовленості, здоров'я, систематичність відвідування та інтерес до навчальної форми занять. Більшість опитаних студентів вважає доцільним присвячувати обов'язкові заняття одному виду спорту. Решта респондентів вважають доцільними

заняття загальною фізичною підготовкою, різними видами спорту та професійно-прикладною фізичною підготовкою.

Необхідність активізації у закладах вищої освіти навчальної роботи з видів спорту, встановлення зв'язків між навчальними та позанавчальними формами занять вимагають, на думку В.Б. Базильчук, додаткових організаційних заходів. Прагнення студентів займатися певними видами спорту було використане під час експерименту як основний мотиватор. Їм пропонували тренування з видів спорту не тільки під час обов'язкових занять, а і в рамках інших організаційних форм.

Результати проведеного анкетування зумовили необхідність створення організаційної моделі спортивно-оздоровчої діяльності, яка би враховувала бажання, потреби студентів і сприяла покращенню їх фізичної підготовленості та здоров'я. У студентів, які займалися в експериментальних групах, виявлено достатньо високий рівень розвитку провідних для відповідних видів спорту фізичних якостей. У членів експериментальної групи волейболу зафіксовано високий рівень розвитку сили м'язів плечового поясу, вибухової сили м'язів нижніх кінцівок, спритності, гнучкості; у групі атлетичної гімнастики – вибухової сили м'язів нижніх кінцівок, сили м'язів плечового поясу, черевних м'язів, м'язів спини, гнучкості; у групі аеробіки – силових якостей, спритності, швидко-силових якостей, гнучкості. Виявлені показники також підтверджують ефективність запропонованої системи спортивно-оздоровчої роботи зі студентами.

У студентської молоді поняття «мотив» визначається як спонукальна причина дій і вчинків людини (те, що штовхає до дії) [43]. Основою мотиву діяльності людини є її різноманітні потреби. Унаслідок усвідомлення і переживання потреб первинних (природжених) і вторинних (матеріальних і духовних) у людини виникають певні спонуки до дії, завдяки яким ці потреби задовольняються.

Мотиви пов'язані також із цінностями й уявленнями певного суспільства і, таким чином, піддаються впливу загального оцінного ставлення

до цього виду діяльності. Зокрема, порівнюючи налаштованість на заняття фізичним вихованням американських і українських студентів, Городинський С.І. зазначає про принципову різницю у їхній мотивації: «Якщо американських студентів можна залучати до систематичних занять за допомогою спорту, тому що він є невід'ємною частиною американського способу життя, то українських студентів – через інтерес до культури власного тіла, результатом якого повинна бути систематична фізична активність і здоровий спосіб життя» [44, с.89]. Тому, на його думку, необхідно посилити увагу до тих чинників, які сприятимуть ефективному формуванню у студентів позитивного ставлення до себе, свого тіла, а відтак і формуванню потребно-мотиваційної сфери, усвідомленню необхідності зміцнення здоров'я, ведення здорового способу життя.

На жаль, доводиться констатувати, як свідчать дані наукових досліджень Г. П. Грибана, що основними причинами, які заважають студентам самостійно займатися фізичними вправами та спортом є: відсутність вільного часу, про що заявили 61,5 % респондентів, лінощі – у 35,9 %, відсутність належних умов для проведення занять у 24,0 %, хвороби і травми – 16,8 %, відсутність коштів для придбання інвентаря, форми і абонементів – 13,6 %, відсутність бажання – 12,2 % тощо Г.П. Грибан [48]. Аналіз причин показує, що молодь ще до вступу у заклади вищої освіти має дуже низьку мотиваційну спрямованість на здоровий спосіб життя, натомість виявляє більшу схильність до малорухливого способу життя – «зависає» в Інтернеті, телефоні, спілкується у соціальних мережах тощо.

Отримані Ніколаєвим К.Г. [137] дані підтверджують факт, що більшість студентів не мають стійкої мотивації до занять фізкультурою й спортом з кількох причин, а саме:

Бажання займатися в спортивних і спортивно-оздоровчих групах за вибраними видами спорту не завжди збігається з їхньою спортивною підготовкою. Тому що в спортивних секціях збірних команд академії виступають здебільшого спортсмени-кандидати в майстри спорту й першорозрядники.

Бажання займатися тими видами спорту або фізичними вправами, які не представлені серед спортивних секцій, що працюють на безкоштовній основі.

Слабкий інтерес до відвідування обов'язкових занять, включених у навчальний розклад з предмету «Фізична культура».

Великі навчальні навантаження студентів технічного вищого навчального закладу, що пов'язано найчастіше з невмінням планувати свій навчальний час, іншими словами дотримання режиму дня [137, с.135].

Мотиви та потреби складаються і змінюються в процесі життєдіяльності студентів, і перш за все, їхньої навчальної діяльності [65]. У діяльності народжуються нові мотиви, інтереси і потреби, що роблять зворотний вплив на діяльність. Мотиваційно-потребнісна сфера не може бути зведена ні до жодного з видів спонук, що входять в неї (мотивів, цілей, інтересів, емоцій). Потреби, значення занять фізичними вправами і спортом, мотиви, цілі, емоції, інтереси постійно змінюються і вступають у нові відносини один з одним. Тому становлення мотивів і потреб є не простим зростанням позитивного або посилюванням негативного ставлення студентів до занять фізичними вправами, а ускладненням структури мотиваційної сфери, що стоїть за ним і спонук, що входять до неї, поява нових, більш зрілих, іноді суперечливих відносин між ними.

Мотиваційна спрямованість, як вважає О.С. Калашник, безпосередньо визначає рухову активність, на яку впливають також високий рівень вимог до досконалості рухових навичок під час виконання діяльності і високий рівень вимог до особистісних якостей і психічних станів, адекватним умовам, в яких діє індивід [83].

На думку Г. Грибана, у процесі фізичного виховання студент як особистість, маючи певну самостійність, сприймає і трансформує навколишню інформацію, виробляє свої підходи до неї, генерує нові цінності. Тобто він виступає самостійним об'єктом духовності, переважно сам відпрацьовує свої духовно-ціннісні уподобання та орієнтації у сфері фізичної культури та спорту [48].

Аналіз педагогічної літератури свідчить, що на формування мотивів та потреб до занять фізичними вправами впливає сукупність зовнішніх і внутрішніх умов. Становлення мотивації залежить в цілому від змісту, форм і методики занять. Можуть бути виокремлені такі зовнішні умови: діяльність і рівень педагогічної майстерності викладача фізичного виховання, зміст занять, методи навчання і розвитку рухових якостей, матеріально-технічне оснащення фізкультурно-спортивної бази вищого навчального закладу, психологічний клімат у групі, єдність вимог педагогічного колективу кафедри фізичного виховання. До зовнішніх умов відноситься також взаємодія з навколишнім середовищем, у яку вступають студенти в процесі занять фізичними вправами.

Внутрішніми умовами становлення мотивації можуть означені ті якісні зміни психологічного розвитку, структурні психологічні новоутворення, які виникають у студентів закладів вищої освіти під час їх залучення до занять фізичними вправами, які організовує викладач. Сюди можна віднести: форми взаємодії і спілкування з іншими; спрямованість особистості студента (на споживання або створення, на індивідуальні або суспільні цілі, на різні сторони суспільних і міжособистісних відносин) у процесі занять фізичними вправами.

На заняттях фізичним вихованням можливо задоволення кількох груп потреб, які ми визначаємо, дотримуючись ієрархії потреб А. Маслоу [120].

По перше, в основі «піраміди» перебувають фізіологічні потреби, до яких, поряд з іншими (в їжі, питті, кисні, сні тощо), належить потреба в руховій активності. Сучасне життя студентів перевантажене розумовою діяльністю, в результаті вони мають низькі показники рухової активності. Фізичне виховання – це один із найкращих засобів забезпечення необхідним рівнем рухової активності.

По-друге, заняття фізичним вихованням можна спрямувати на формування навичок самозахисту (різні види боротьби, розвиток сили), а також інших прикладних навичок, наприклад, плавання, бігу тощо, що

задовольняють потребу людини у безпеці й захисті. До таких потреб належить також потреба отримання заліку, яка виникає під впливом страху покарання батьків.

По-третє, можливість диференціації видів фізичної активності за статтю створює умову розвитку необхідних для жінки або чоловіка, притаманних статі, якостей. Також створення викладачем умов співтворчості і взаємоповаги на заняттях дозволяє задовольнити потребу в доброзичливості викладача до студента і до нього із боку студентів.

По-четверте, на заняттях фізичного виховання під час досягнення результатів, важливих для студента, реалізується потреба у самоповазі. Це може бути як високий спортивний результат, так і сформована красива фігура тощо.

По-п'яте, потреба в самоактуалізації, самовдосконаленні, самореалізації є найвищою в цій «піраміді». На заняттях з фізичного виховання вона проявляється в бажанні почувати себе здоровим; збільшити силу, швидкість, витривалість та інші якості; оволодіти новими вміннями й навичками; досягти успіху в професійній діяльності тощо.

Вітчизняні дослідники, які вивчали питання мотивації до активності, зокрема, й фізичної, класифікували антропогенні потреби за трьома основними групами.

Першу групу складають вітальні потреби («існування»), які уособлюють стан організму людини, обумовлений порушенням внутрішньої рівноваги метаболізму – гомеостазу при зміні констант внутрішнього середовища, а також порушенням біологічної рівноваги з зовнішнім світом, встановленої у процесі життєдіяльності людини. До цієї групи відносяться потреби на біологічному рівні: в їжі, воді, повітрі, світлі, температурно-кліматичному режимі, статевому партнері, самозбереженні тощо. На соціальному рівні вони виявляються потребами в одязі, сім'ї, житлі. Сюди також відносяться санітарно-гігієнічні, побутові і екологічні потреби.

До другої групи належать емоційні потреби («задоволення»), що відображають певний стан психіки, зумовлений незадоволеним почуттєвим відношенням до предметів і явищ оточуючого світу. Основу емоційних потреб складають емоційні стани людини, що виявляються як переживання і почуття (естетичні і комунікативні потреби, потреби в коханні і дружбі).

Третя група охоплює раціональні потреби («удосконалення»), які контролюються і зберігаються вольовими зусиллями. Вони спрямовані на досягнення свідомо поставленої особистої або суспільної цілі (навчальні, пізнавальні, інтелектуальні, естетичні, правові, самоудосконалення тощо). Тому для задоволення всіх потреб має бути високий рівень життя, а він не можливий без достатнього рівня здоров'я людини. Для низького рівня здоров'я характерні знижені захисні сили і опірність організму до негативних впливів зовнішнього середовища, що призводить до захворювань. При виникненні захворювань відбувається порушення гомеостазу, тобто зрушення значної частини параметрів внутрішнього середовища, що призводить до відчуття дискомфорту, а в кінцевому результаті до болей і страждання.

Зважаючи на згруповані таким чином антропогенні потреби, можна зробити висновок про те, що вплив на мотиваційну сферу студентів у аспекті їхньої мотивації до фізичного виховання «спрацює» на другому й третьому рівнях, тобто за рахунок потреб у задоволенні й удосконаленні.

Татарченко Л.І., Присяжна М. К., Лашко Є.Л. [168], досліджуючи питання формування мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом, сконцентрували своє дослідження на вивченні можливостей підвищення інтересу студентів до занять фізичною культурою та спортом шляхом застосування нових сучасних методів рухової активності. Автори вважають необхідним створення умов для формування усвідомленої потреби в заняттях фізичними вправами, підвищення рівня неспеціальної фізичної освіти в цілому, а також пошук і впровадження нових форм організації освітнього процесу. На їхню думку, система фізичного розвитку в умовах закладу вищої освіти повинна сприяти формуванню особистої фізичної

культури студента, виступаючи його інтегральною якістю, як умова і передумова ефективної навчально-професійної діяльності, як узагальнений показник професійної культури майбутнього фахівця і як мета самовдосконалення та саморозвитку. Постійна підтримка навчальної мотивації студентів дозволить їм свідомо засвоювати надані знання, формувати вміння і навички; розвивати позитивне ставлення до процесу фізичного виховання і сприяти залученню до систематичних занять фізичними вправами і спортом.

На мотивації до фізичного виховання як заохоченні до рухової активності акцентують свою увагу Є.А. Захаріна [72] і О.В.Церковна [178]. Є.А. Захаріна вважає, що зацікавити студента до занять фізичною культурою можна двома шляхами цілеспрямованого впливу – на окремі мотиви і на мотиваційну сферу в цілому Є.А. Захаріна. На думку Біліченко О., одним із шляхів підвищення мотивації студентів до занять фізичним вихованням може бути залучення їх до виконання тих вправ, які їм більше подобаються. До таких віднесено: силові вправи, швидко-силові, вправи на швидкість, вправи на координацію, вправи на гнучкість, вправи на витривалість, вправи на рівновагу [17]. Така фізична діяльність проходить більш ефективно, коли вона більш вмотивована, є цікавою і привабливою для студентів.

Характеристику мотиваційного ціннісного ставлення студентів до фізичного виховання здійснили Тимошенко О., Ареф'єв В., Грибан Г., Доміна Ж., Бублей Т., Бондар Т., Тимчик М., Ткаченко П., Беспалий С., Пронтенко К. [206]. Під час дослідження, проведеного у трьох закладах вищої освіти, науковці визначили особливості мотиваційного ціннісного ставлення сучасної студентської молоді України до занять фізичною культурою та ведення здорового способу життя. Анкетування дозволило з'ясувати ставлення студентів до традиційної фізкультури, позанавчальної фізичної оздоровчої та спортивної діяльності, а також причини, які заважають студентам регулярно займатися фізичними вправами та підтримувати здоровий спосіб життя. Результати дослідження показали відсутність

мотивації студентської молоді України до традиційних занять фізичною культурою, що призводить до низького рівня фізичної підготовленості та здоров'я майбутніх фахівців.

Фізична діяльність студентів безпосередньо впливає на засвоєння ними знань і умінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності. На цей аспект фізичного виховання орієнтують Ярошик М.Я., Мігаль Н.В., вказуючи, що вплив фізичного стану студентів позначається на якості їхньої професійної підготовки [185]. Покращення фізичного стану юнаків і дівчат студентського віку, зміцнення їхнього здоров'я й імунітету можливе тільки за умови систематичних цілеспрямованих занять фізичними вправами у різних формах – під час освітнього процесу, занять улюбленим видом спорту у секціях, регулярні самостійні заняття.

У складі авторського колективу К. Пронтенко [203] взяв участь у дослідженні щодо взаємозв'язку між мотивацією студентів до фізичного виховання і рівнем їхньої фізичної підготовки. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності фізичного виховання студентів медичних навчальних закладів з метою підвищення їхньої фізичної підготовленості, здоров'я та ефективності майбутньої професійної діяльності. Отже, питання співвіднесення фізичної підготовки студентів з їхньою готовністю до виконання професійних обов'язків у відповідних сферах і галузях привертає дедалі більшу увагу не тільки у теоретичному, а й у практичному аспектах. Приєднуємось до думки науковців, що вона може бути ефективною тільки за умови позитивної мотивації до фізичного виховання у освітньому процесі закладів вищої освіти.

Підсумовуючи вищесказане, доцільно зазначити, що у студентів аграрних закладів вищої освіти мотиви і потреби до занять фізичним виховання змінюються в процесі життєдіяльності, і перш за все у їхній навчальній діяльності. Спрощення мотиву до потреби призводить до того, що позитивні мотиви не формуються у більшості студентів. Тому дуже важливо скерувати студентів на чітке усвідомлення мотивів і потреб та опанування

системою загальнотеоретичних, спеціальних і методичних знань щодо фізичної культури з подальшим їх використанням.

Питання мотивації студентської молоді до фізичної культури, зокрема до фізичної активності, турбує і зарубіжних дослідників. Так, у Вільному університеті Берліну (die Freie Universität Berlin) було проведено його вивчення з використанням інструменту із дослідження здоров'я дорослих [195], який базується на рекомендаціях ВООЗ. Респондентів запитали, скільки днів на тиждень вони є достатньо фізично активними, і скільки триває ця активність. Для порівняння з результатами DEGS студенти були розділені на дві групи відповідно до їхнього тижневого часу фізичної активності: не менше 2,5 годин фізичної активності на тиждень.

Згідно з отриманими відповідями, 37,9% опитаних студентів приділяють велику увагу достатній фізичній активності. Зокрема, фізичній активності приділяють досить велику увагу студенти юридичних і економічних спеціальностей (45,4%) та медицини (42,5%).

Близько чверті (26,7%) студентів дотримуються рекомендації ВООЗ щодо принаймні 2,5 годин фізичної активності на тиждень. Водночас констатовано, що існує статистично значуща різниця у фізичній активності між студентами-чоловіками (29,1%) і жінками (24,0%).

Частка фізично активних студентів у класичних університетах (28,0%) виявилась значно більшою, ніж у традиційних для Німеччини університетах прикладних наук (23,4%).

У 32,4% частка фізично активних студентів на шостому році навчання набагато вища, ніж на всіх інших роках навчання.

Результати цього дослідження є цікавими для нас, оскільки під час пілотного експерименту, який буде описано в 3.1. дисертації, ми вивчали, якими є відмінності між дівчатами і юнаками щодо їхньої мотивації до занять фізичним вихованням і спортом. Крім того, доцільно з'ясувати ставлення до фізичного виховання студентів різних спеціальностей, оскільки метою нашої

дисертації є формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Значущі відмінності були виявлені між досліджуваними групами різних типів німецьких університетів та різних спеціальностей. Частка студентів у групі «Математики / Природничі науки», які приділяють пильну увагу достатній фізичній активності (33,0%), значно нижча, ніж частка студентів у групі «Медицина / Медичні науки» (42,5%) і «Право та економіка» (45,4%), що свідчить про більш свідоме ставлення студентів гуманітарного профілю до власного здоров'я і фізичного стану, ніж у студентів природничих та інженерних факультетів. Такі показники насторожують і нас, оскільки засвідчують досить тривожну тенденцію небалого ставлення до здоров'я, а відтак і до фізичного виховання й спорту майбутніх фахівців тих галузей, до яких належать і студенти аграрних закладів вищої освіти, де ми проводили своє дослідження.

Ми не мали можливості детально визначати розбіжності між студентами різних курсів, оскільки в українських закладах вищої освіти дисципліна «Фізичне виховання» передбачена на перших двох курсах. Однак, опитування німецьких учених проводилось серед студентів практично усіх курсів, що дало їм змогу зробити порівняння і у розрізі вікових відмінностей респондентів. Відзначається, що розвиток мотивації протягом кількох навчальних років є переривчастим. Частка студентів, які приділяють пильну увагу своїй фізичній активності, на четвертому навчальному році вища (41,5%), ніж у попередні роки. Вона збільшується до шостого навчального року (43,7%), а потім з року в рік знову зменшується – до 36,8% для студентів восьмого року навчання. Це свідчить, зокрема, про те, що студенти в серединний період свого навчання приділяють більше уваги своїй фізичній активності. У контексті нашого дослідження ці дані важливі в тому сенсі, що за умови адекватного педагогічного впливу на розвиток мотивації до фізичного виховання, яка має тенденцію до підвищення протягом чотирьох років, можна було б досягнути мотиваційного піку на 4 курсі. Після цього майбутні фахівці розпочинали б

свою професійну діяльність і, вірогідно, вдалось би уникнути спаду рівня мотивації, оскільки ситуація з німецькими студентами докорінно відрізняється, бо вони навчаються значно триваліший період часу.

Ще один результат опитування німецьких науковців спонукає до роздумів і відповідної реакції. Студенти менш фізично активні, ніж респонденти в репрезентативній вибірці того ж віку (18-29 років), здійсненій Інститутом Роберта Коха (Robert Koch Institute [RKI]). Наведені там показники фізичної активності понад 2,5 години на тиждень значно перевищують показники опитаних студентів як для жінок (37,1%), так і для чоловіків (57,7%). Щоб мінімізувати цю невідповідність, учені зробили висновок про те, що курс фізичного виховання має бути розроблений таким чином, щоб стимулювати фізичну активність, а також створювати умови для фізичної активності у повсякденному студентському житті.

Що ж стосується регулярних занять спортом, то 40,5% студентів визначили, що вони займаються спортом не менше двох годин на тиждень. Серед німецьких студентів були виявлені й гендерні відмінності: значно більша частка студентів-чоловіків регулярно займається спортом не менше двох годин на тиждень (жінки: 37,1%; чоловіки: 44,1%).

Встановлені також відмінності в оцінюванні окремих предметних груп: хоч частка студентів, які активно займаються спортом, є найвищою в предметних групах «Право та економіка» (45,3%) й «Інженерія» (43,5%), пропорції в предметних групах «Філологія і культурологія» (36,8%) і «Математика / Природничі науки» (37,7%) значно менші. У класичних університетах доля студентів, які регулярно займаються спортом (41,9%), значно більша, ніж в університетах прикладних наук (37,6%).

Студенти різних років навчання істотно не відрізняються за фізичними навантаженнями. Частка студентів, які активно займаються спортом, як правило, вища на четвертому, п'ятому і особливо на шостому році навчання (на 46,1%), ніж на перших трьох роках навчання (< 40%). Однак ці відмінності не є статистично значущими. Доля студентів, які активно займаються спортом,

значно нижча у порівнянні з середніми показниками їхніх однолітків, які не навчаються в університетах (жінки: 57,3%; чоловіки: 69,8%). Тому, на думку авторів дослідження, навчання має бути організовано таким чином, щоб спорт міг бути інтегрований у повсякденне студентське життя, щоб дати студентам можливість вести активний спосіб життя, займатися спортом і, таким чином, підтримати здоров'я за допомогою спорту.

Підтримуючи думку, висловлену у багатьох сучасних педагогічних дослідженнях про те, що формування навчальної мотивації в цілому і мотивації до занять фізичним вихованням зокрема належить до найбільш гострих проблем вищої школи, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на пошуках шляхів вирішення цієї проблеми.

1.2. Сутність і структура мотивації до фізичного виховання

З метою цілеспрямованого впливу на мотивацію до фізичного виховання з'ясуємо сутність і структуру цього поняття у розумінні сучасних дослідників. Оскільки мотив є одним зі складових мотиваційної сфери студентів, це спрямованість активності на предмет, то, як зазначає Б.М. Шиян, внутрішній психічний стан прямо зв'язаний з об'єктивними характеристиками предмета, на який спрямована активність. «Коли мова йде про спеціально організовану рухову активність, необхідно з'ясувати зміст, особисту значимість цієї діяльності» [181, с. 92].

Вивчаючи мотивацію до занять фізичною культурою та спортом у вищому навчальному закладі і розглядаючи її як сукупність мотивів, Хасанов М.Х. і Черноштан М.С. визначили, що основними мотивами є: оздоровчі, рухливо-діяльнісні, змагально-конкурентні, естетичні, комунікативні, пізнавально-розвиваючі, творчі, професійно-орієнтовані, виховні, статусні, культурологічні, адміністративні та психолого-значущі. Крім того, вони поділяють мотиви до занять фізичною культурою і спортом на загальні (бажання займатися фізичною культурою загалом) та конкретні

(бажання займатися певним видом спорту або конкретними фізичними вправами). Тому, на думку дослідників, необхідно встановити спонукання, якими студенти керуються в своїх бажаннях під час навчальної та позанавчальної діяльності, а це, у свою чергу, допоможе з'ясувати не тільки мотивацію у сфері фізичного виховання, але й визначити шляхи її формування [177].

Після визначення провідних мотивів пропонується низка напрямів діяльності для успішного формування мотивації до фізичного виховання, а саме: удосконалювати ціннісне ставлення до фізичного виховання, зокрема, шляхом використання диференційованого підходу на заняттях, можливого завдяки вивченню мотивації й комплексної діагностики індивідуальних та особистісних якостей студентів, що надасть викладачеві можливість визначити їхню схильність і здатність до оволодіння певними видами фізкультурно-спортивної діяльності.

Важливим, на думку Хасанова М.Х. і Черноштан М.С., є застосування діяльнісного підходу, тобто залучення студентів до різних видів фізкультурно-спортивної діяльності з метою визначити ту сферу, яка більшою мірою відповідатиме індивідуальному фізичному розвитку, інтересам і здібностям; сприяти досягненню максимальної відповідності між структурою фізкультурно-спортивної діяльності у закладі вищої освіти та спрямованістю, змістовністю процесу професіоналізації, що полягає в підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності. Забезпечення взаємозв'язку фізичного виховання з професійною орієнтацією особистості майбутнього фахівця спрямоване на ціннісне розуміння занять фізичною культурою як одного із способів успішного виконання соціальних і професійних функцій [163].

Постає також необхідність займатися фізичними вправами в позанавчальний час, збільшувати кількість занять фізичною культурою за рахунок залучення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності секцій. Систематичні заняття фізичною культурою й спортом сприяють активному формуванню фізичної культури особистості. З цією метою варто розкривати

зміст психолого-педагогічних впливів і ситуацій на основі конструктивної педагогічної взаємодії (тренер-викладач – студент), як під час теоретичних, так і практичних занять, науково-методичних семінарів і конференцій, що сприятиме активізації в студентів переоцінки колишнього мотиваційного ставлення до занять фізичною культурою [177, с. 76-77].

Деякі відмінності відмічаємо у поглядах на мотивацію до фізичного виховання у інших дослідників. Зокрема, Іллінич В.І. [81] визначає такі мотиви у цій сфері:

- фізичного вдосконалення;
- дружньої солідарності;
- відвідування занять;
- суперництва;
- наслідування;
- спортивний;
- процесуальний;
- ігровий;
- комфортності.

Досить великий комплекс мотивів, на які доцільно спиратись у розвитку мотивації студентів до фізичного виховання, визначила О.А. Колос. До цього переліку віднесено:

1. Оздоровчі мотиви. Цей вид дає можливість зміцнення свого здоров'я і профілактиці захворювань, надаючи сприятливий вплив фізичних вправ на організм.

2. Рухомо-діяльнісні мотиви. При заняттях фізичними вправами в організмі людини відбуваються зміни діяльності всіх систем, в першу чергу серцево-судинної і дихальної. Це благотворно впливає на організм і поліпшує фізичний стан.

3. Змагально-конкурентні мотиви. Цей вид мотивації дозволяє поліпшити спортивні досягнення людини і отримати задоволення від своїх позитивних результатів.

4. Естетичні мотиви. Зовнішній вигляд для студентів – це один з головних мотивів. Більшість осіб хочуть виглядати красиво і справляти враження на оточуючих.

5. Комунікативні мотиви. Під час занять фізичною культурою і спортом спілкування як між викладачем і студентом, так і між студентами є невід'ємною частиною процесу.

6. Пізнавально-розвиваючі мотиви. Під час занять фізичною культурою студент прагне пізнати свій організм, свої можливості і, звичайно ж, поліпшити їх за допомогою заняття спортом.

7. Творчі мотиви. Заняття фізичною культурою і спортом дають безліч можливостей для розвитку і виховання творчої особистості.

8. Психолого-значущі мотиви. Під час занять фізичною культурою студент занурюється в стан якоїсь абстрактності від проблем, тим самим відбувається нейтралізація негативних емоцій у людини, тобто заняття спортом позитивно впливає на психічний стан молоді.

9. Виховні мотиви. Під час занять фізичною культурою і спортом у студентів розвиваються навички самопідготовки і самоконтролю.

10. Адміністративні мотиви. Заняття фізичною культурою не є обов'язковими у ВНЗ України. Складання тестування з виявлення рівня фізичної підготовки також не є обов'язковим. Якщо предмет фізична культура повернути у навчальні плани як обов'язковий, зі складанням заліку – це буде одна із головних мотивацій [89].

Підтримуючи думку дослідниці про важливість більшості наведених мотивів, не можемо, однак, погодитись щодо вагомості застосування адміністративних мотивів. На наше переконання, потрібно більше зосереджуватись на розвитку внутрішніх мотивів до занять фізичним вихованням і спортом, адже ті дії, які виконуються з примусу, мають значно нижчу ефективність, ніж ті, які здійснюються за власним переконанням. Тому вважаємо, що потрібно здійснювати педагогічний вплив, зорієнтований на перетворення такої зовнішньої мотивації (у випадку її наявності) на

внутрішню, пробуджуючи у студентів інтерес і бажання до фізичних вправ і занять улюбленим видом спорту, усуваючи при цьому психологічні бар'єри й інші перешкоджаючі фактори.

Нестерова Т.В. і Павлюк Т.В. [136], досліджуючи структуру мотивації студентів закладів вищої освіти до занять фізичними вправами, основну увагу спрямували на визначення впливу різних чинників на ставлення студентів до фізичного активного, здорового способу життя. За результати проведеного дослідження, вибір студентами рухової активності, якій вони надають перевагу, засвідчив, що вони хотіли б займатись фізичними вправами танцювального напрямку, командними видами спорту, бодибілдінгом, напрямом боди-енд-майнд, аквааеробікою та єдиноборствами. Це засвідчують кількісні дані, отримані під час проведення дослідження. Близько третини респондентів на момент опитування займалися в університетських секціях і ще стільки ж займалися різними видами спорту поза університетом. Серед причин, що заважають іншим студентам займатися фізичними вправами у позанавчальний час провідною було зазначено відсутність часу. Отже, у цьому випадку основним складником мотивації студентів закладів вищої освіти до фізичного виховання вбачається секційні заняття за обраним видом спорту чи секції оздоровчого напрямку.

Зарубіжні науковці, зокрема, колектив німецьких авторів, вивчаючи мотивацію до фізичного виховання (спорту), виокремили досить велику кількість спонук до занять фізичним вихованням, класифікувавши їх за трьома групами (рис. 1.2.1).

До першої групи, зорієнтованої власне на заняття фізкультурою чи спортом, віднесено:

- рух, фізична активність;
- естетика;
- виклик щодо фізичного стану;
- власний досвід;
- напруження, ризик.

Цікавим, з нашої точки зору, є те, що тут передбачено такі мотиви, які навряд чи можна зустріти серед провідних мотивів студентів вітчизняних університетів – бажання відповісти на виклик фізичного спрямування, подолати його, використати фізичні вправи як засіб подолання напруження. Вважаємо, що оскільки за своїми віковими особливостями і пов'язаною з цим певною якщо не схильністю, то відкритістю до ризику студентської молоді, можна було б частково використати у своїй роботі і цей мотив.

Друга група мотивів орієнтується на результат і охоплює різні цілі, які мотивують для досягнення результату – самоствердження, самопрезентація, престиж тощо. Питання престижності занять фізичним вихованням теж варто взяти до уваги, розробляючи програму формувального етапу експерименту, адже привабливість і поширеність певного виду спорту часто відіграє вирішальну роль для прийняття студентами рішення відвідувати відповідну секцію чи відпрацьовувати його елементи на заняттях. Мотив самоствердження теж є дуже важливим, особливо для студентів молодших курсів, які проходять період адаптації до нового етапу життя з відповідною долею самостійності й зростанням відповідальності за себе. Це також період пошуків свого місця у соціальному оточенні, на даний момент у студентській спільноті, тому мотивація до самствердження, створення власного привабливого іміджу може теж стати дієвим чинником мотивації до фізичного виховання.

Третя група мотивів є, як ми схильні думати, найбільш перспективною з огляду на подальшу діяльність. Вона розглядає фізичну культуру і спорт як засіб для реалізації інших цілей. До них віднесено:

- піклування про здоров'я;
- фітнес;
- розслаблення після навантаження;
- матеріальні доходи тощо.

Крім того, саме завдяки такій спрямованості прогнозується досягнення щодо розвитку контактів і комунікабельності, тобто тих «м'яких навичок»

(«soft skills»), які є надзвичайно важливими для будь-якого виду професійної діяльності і комфортного перебування у соціумі.

<p>Motive im Sport</p> <p>Bezogen auf das Sporttreiben selbst</p>	<p>Bewegung, körperliche Aktivität, Ästhetik, Körpererfahrung, Selbsterfahrung, körperliche Herausforderung, Abenteuer, Spannung, Risiko</p>	<p>Soziale Interaktion</p>
<p>Bezogen auf das Ergebnis</p>	<p>Leistung als Selbstbestätigung</p>	<p>Leistung als Präsentation, Anerkennung, Prestige Dominanz</p>
<p>Als Mittel für weitere Zwecke</p>	<p>Gesundheit, Fitness, Gesundheit, Entspannung, Naturerlebnis materielle Gewinne</p>	<p>Kontakt, Anschluss, Geselligkeit u.a.</p>

Рис. 1.2.1. Структура мотивації до фізичного виховання (Джерело: <http://www.sportunterricht.de/lksport/motueber.html>)

Німецька дослідниця М.Нідерштеттер (М. Niederstätter) [201] зазначає, що для вироблення адекватних підходів до мотивації до занять фізичною культурою і спортом важливо спиратись на ключові поняття «мотив», «мотивація», «мотивування», чітко розрізняючи два останніх.

Мотиви – це відносно стійкі риси особистості, які впливають на поведінку індивіда в певній ситуації. Це стійкі, відносно постійні ціннісні диспозиції.

Мотивація відноситься до поточного стану, який ініціює, контролює і надає напрям і мету фізичній або розумовій діяльності. Про мотивацію говорять, коли поведінка виникає в конкретних ситуаціях із взаємодії різних активованих мотивів.

Мотивування стосується поточних умов середовища або до ситуаційних характеристик, які можуть мати мотивуючий або демотивуючий ефект, наприклад: поведінка колеги з навчання або тренера.

М. Нідерштеттер пропонує розрізняти такі мотиви щодо фізичного виховання і спорту:

- мотив руху;
- естетична привабливість;
- мотив здоров'я;
- мотив досягнення;
- ігровий мотив;
- соціальний мотив.

Щодо мотиву здоров'я дослідниця посилається на визначення цього поняття згідно з ВООЗ, за дефініцією цієї організації, здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних дефектів.

У повсякденному житті фізкультура, спорт і здоров'я нерозривно пов'язані. Здоров'я є основною мотивацією для фізичних вправ для багатьох дорослих, і 77% населення у Німеччині вважають, що щоб залишатися здоровим і у формі, потрібно займатися спортом.

Мотивація досягнення теж є дуже вагомою. Прагнення підвищити власні здатності у всіх тих сферах діяльності або підтримувати їх якомога вищими, в яких стандарт якості вважається обов'язковим і виконання якого, отже, може бути успішним або невдалим.

Характеристика мотивації успіху:

- ставити реалістичні цілі;
- на «винагороди» можна чекати довше»;
- краще справлятися з непередбаченими перешкодами;
- усвідомлювати свій успіх;
- отримувати більше впевненості перед дією і більше задоволення після дії;
- потрібна інформація про власні здібності.

У контексті нашого дослідження результати і висновки М. Нідерштеттер є корисними під кутом зору представлення можливостей мотивації, класифікованих в залежності від віку.

Зокрема, мотиви занять фізкультурою і спортом для молодшокурсників можуть бути такими:

- насолодження від руху;
- набуття певних якостей;
- змагальний мотив, конкурування;
- фітнес.

Мотиви занять фізкультурою і спортом у старшокурсників дещо відрізняються:

- фітнес з точки зору контролю ваги та фізичного вигляду.
- мотиви, пов'язані зі здоров'ям (вони явно набувають все більшого значення).

Причинами небажання брати участь у заняттях, а також так званого «відсіювання», коли ті, хто розпочав заняття фізкультурою і спортом, припиняють їх, у студентської молоді можуть бути такі:

- важливими стають інші інтереси;
- брак часу для занять спортом;
- брак часу для інших видів діяльності;
- немає задоволення від фізкультури чи спорту;
- нудьгування;
- ризик травмування;
- немає відчуття досягнення;
- відсутність спортивних навичок;
- відсутність соціальної підтримки;
- відсутність грошей;
- попередній негативний спортивний досвід (можливо, ще у школі);
- відсутність вибору;
- негативні відгуки однокурсників і друзів.

Водночас цікавими є висловлені німецькою дослідницею поради та рекомендації для самомотивації до занять фізичною культурою, які передбачають, зокрема, укладання своєрідних особистих «контрактів», розповідь іншим про свої цілі, визначення певної нагороди.

Зважаючи на важливість розуміння сутності поняття «мотивація до фізичного виховання» для планування подальшого цілеспрямованого педагогічного впливу, ми узагальнили погляди сучасних дослідників на цей феномен. Його тлумачення представлено у таблиці 1.1.1.

Таблиця 1.1.1

Інтерпретації поняття «мотивація до фізичного виховання» у сучасній педагогічній науці

№	Погляди на визначення поняття «мотивація до фізичного виховання»	Дослідники
1.	«Позитивна мотивація до занять фізичними вправами» – це сукупність внутрішніх і зовнішніх спонукань, що спрямовують і регулюють усвідомлені дії до досягнення оптимальної психофізичної організації особистості відповідно до її цілей та потреб суспільства» [177, с. 73].	Хасанов М. Х. Чорноштан М.С.
2.	«Потреба у фізичній культурі – головна спонукальна, спрямовуюча й регулююча сила поведінки особистості, що має широкий спектр: потреба в рухах і фізичних навантаженнях, у спілкуванні, а також при проведенні вільного часу в дружньому колі, в іграх, розвагах, відпочинку, емоційній розрядці, у самоствердженні, зміцненні позицій свого “Я”, у пізнанні, в поліпшенні якості фізкультурно-спортивних занять, у комфорті та ін.» [137, с. 138].	Ніколаєв К.Г.
3.	«Специфіка фізичного виховання полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим спонуканням до виконання фізичних вправ, використання природних факторів і формування такого способу життя, який сприяв би досягненню як особистих, так і суспільних цілей» [105, с. 2].	Круцевич Т.Ю., Безверхня Г.В.
4	«.. для формування мотивації до занять фізкультурою необхідно створити інтерес до занять фізичної культури, сформувати потребу у фізичному самовдосконаленні і потреби в регулярних заняттях, з метою підвищення рівня здоров'я, підвищення розумової і фізичної працездатності» [89].	Колос О.А.
5	Під мотивацією можна розуміти ініціювання, контроль і підтримку фізичної та розумової діяльності [203].	М. Нідерштеттер

На основі розглянутих результатів досліджень, проведених науковцями, та аналізу їхнього тлумачення поняття «мотивація студентів до фізичного виховання» уточнено це ключове поняття дослідження, під яким розуміємо цілеспрямовану діяльність щодо впливу на мотиваційну сферу студентів у ціннісному, потребнісному й цільовому аспектах з метою стимулювання їх до занять фізичним вихованням і спортом. Ця діяльність передбачала роз'яснення студентам ролі фізичної активності як складника здорового способу життя й включення ними її до власної системи цінностей, формування у майбутніх фахівців потреби у постійній фізично-оздоровчій діяльності й руховій активності, визначення конкретних цілей особистого фізичного розвитку.

Виходячи з наведеного вище визначення мотивації студентів до фізичного виховання у контексті їхньої майбутньої професійної діяльності, визначили її структурний склад, який є поєднанням трьох компонентів: когнітивного, діяльнісного і рефлексивного (рис. 1.2.2). Когнітивний компонент передбачає наявність системи знань про сутність і особливості здорового способу життя. Діяльнісний компонент охоплює систему умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності, а рефлексивний – самооцінку знань,

У теорії мотивації розрізняють внутрішню і зовнішню мотивацію. Якщо внутрішні мотиви розвиваються з власних інтересів і таким чином ведуть до задоволення особистих мотивів, то зовнішня мотивація виникає із зовнішніх стимулів. Дії, які є зовнішньо мотивованими, можуть, наприклад, мати на меті досягнення позитивних наслідків або уникнення негативних наслідків. Загалом внутрішня мотивація перевершує зовнішню мотивацію щодо задоволення від виконання. Оскільки люди відчують безпосереднє задоволення своїх мотивів і є більш мотивованими, коли вони внутрішньо мотивовані, то доцільно сприяти розвитку внутрішньої мотивації. Зовнішню (вторинну) мотивацію можна трансформувати у внутрішню (первинну) за допомогою систематичного підкріплення.

Рис. 1.2.2. Компонентна структура мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання

Якщо ми хочемо спонукати молоду людину займатися тим видом фізичної діяльності чи спорту, з якими вона ще не знайома, то, як стверджують науковці, зокрема С.Бауманн (S. Baumann) [190], ми не можемо очікувати, що цей мотив вже існує як рушійна сила для дій. Щоб спонукати людину до цього виду спорту, необхідно звернути увагу на ті мотиви і пов'язати їх зі спортом, які вже є ефективними в ієрархії мотивів молодої людини. Ці вже задані мотиви дії можна описати як первинні мотиви або потреби. Молода людина, для якої потреба у вправах є сильною мотивацією, тобто першочерговою потребою, звертається до спорту, щоб задовольнити цю потребу. З досвідом нового виду спортивної діяльності може відбутися зміна рівня мотивації, тобто перехід від вторинної мотивації до первинної. Більшість людей, які починають займатись фізичним вихованням чи спортом, мають спочатку другорядні мотиви. Важливо задовольнити їхні існуючі

індивідуальні первинні потреби. Це можна зробити шляхом створення суб'єктивних цінностей стимулу.

Передусім варто передбачити, щоб проектування занять в університеті допускало диференціацію та давало студентам можливість вибирати завдання, які відповідають їхньому рівню складності. Важливо відзначити, що рівень складності завдань не повинен бути ні занадто високим, ні занадто низьким, а просто керованим, оскільки саме такі завдання забезпечують найкращу мотивацію. Тоді пошук індивідуальних цілей для студентів відбувається досить легко. Особливо важливо, щоб студентам пропонувалися ситуативні стимули, які викликають у них мотивацію до певної мети, інакше не відбувається формування намірів. Для цього викладач повинен мати приблизне уявлення про первинні потреби студентів і вміти відповідно встановлювати стимули. Викладач може надати підтримку, висловлювати похвалу, а також наголосити на безпосередньо помітних результатах та індивідуальних успіхах.

Пропозиції щодо покращення у формі позитивного зворотного зв'язку також можуть сприяти успішному досягненню цілей та підтримувати мотивацію. Інструкції щодо виконання вправ та настанови повинні бути сформульовані таким чином, щоб вони могли слугувати програмою для орієнтаційних засобів для наміченої дії. Це означає, що слід уникати негативних висловлювань. Вислів на кшталт «Не бійся!» можна було б висловити більш конструктивно, наприклад: «Ти зможеш!». Перш за все варто підкреслювати успіхи, а на невдачі звертати менше уваги.

У контексті нашого дослідження можна також констатувати, що суттєвою перевагою у мотивуванні є знання психологічних основ мотиваційних процесів, якщо фізичне виховання має мотивувати всіх студентів. Викладачі зможуть тоді конкретно діяти, щоб внутрішня мотивація підтримувалась за допомогою позитивного зворотного зв'язку та наголошуванні на успіхах, а також пропагування позитивних прикладів. Важливою передумовою мотивації до занять є постановка індивідуальних

цілей, що спираються на особистісні мотиви студентів. Індивідуально підібрані цілі найбільше впливають на позитивну мотивацію, коли вони обрані таким чином, що їх реально можна досягти з певними зусиллями. Таким чином можна уникнути невдач, а успіхи можна пояснити зусиллями. Для того, щоб дати студентам можливість досягти своїх особистих цілей, фізичне виховання повинно дозволяти диференціацію, сприяти і вимагати самостійної роботи. Самостійну роботу не можна очікувати як обов'язкову умову, але потрібно навчитися цілеспрямовано скеровувати її.

1.3. Особливості формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти

Вивчення психолого-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників засвідчило необхідність системно-педагогічного проектування засобів і методів загальної, спеціальної, фізичної та психофізіологічної особистісно орієнтованої підготовки студентів до професійної діяльності. У цьому контексті варто зазначити, що майбутня діяльність студентів аграрних закладів вищої освіти має свою специфіку.

Останніми роками здійснено низку досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми. Зокрема, наукові і методичні праці вітчизняних науковців присвячені професійно-прикладній фізичній підготовці (В.П. Краснов, Т.Ю. Круцевич, С.І. Присяжнюк, М.О. Третьяков та ін.). Загальні аспекти проблеми висвітлюються у публікаціях багатьох дослідників (В.Г. Ареф'єв, В.Л. Волков, Г.П. Грибан, Ж.Г. Дьоміна, Л.І. Іванова, В.П. Ільїніч, В.В. Полачек, А.І. Зайцева, В.В. Соколов, Г.Л. Апанасенко, А.В. Магльований та ін.). Проведений аналіз літератури показує, що на сьогодні накопичено певний досвід професійно-прикладної фізичної підготовки студентів аграрних закладів вищої освіти, але в сучасних умовах проблема є недостатньо дослідженою, а тому потребує окремого вивчення.

Переважна більшість дослідників вбачаємо формування мотивації студентів до занять фізичним вихованням в умінні зацікавити їх, продемонструвати позитивний вплив фізичних вправ на організм, переконати у можливості досягти успіху в процесі фізичного самовдосконалення. Безумовно, у цьому процесі важливу роль відіграє особистий приклад і педагогічна майстерність викладача, зокрема, його уміння уміння зацікавити, визначитись із вибором ефективних методів навчання відповідно до потреб студентів і їхньої мети, що сприятимуть задоволеності студентів цими заняттями й спонукатимуть їх до фізичного виховання на регулярній основі.

Керуючись вище зазначеною тезою, ми сконцентрували свою увагу на спрямованості професійно-прикладної фізичної підготовки студентів закладів вищої аграрної освіти, а саме таких факультетів: ветеринарної медицини, агробіологічного, факультету землевпорядкування, захисту рослин біотехнологій та екології, тваринництва та водних біоресурсів.

Фізичне виховання завжди було одним із засобів підготовки людини до трудової діяльності і пристосування її до соціального середовища. Сьогодні гостро стоїть питання інтенсифікації виробництва, посилюються вимоги до якості підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах, до конкретних видів професійної діяльності і відповідно виникає необхідність у профілюванні фізичного виховання з урахуванням вимог обраної професії. Вивчення психолого-педагогічної літератури засвідчує, що для студентів велике значення має процес системно-педагогічного проектування засобів та методів загальної, спеціальної, фізичної та психофізіологічної особистісно – орієнтованої підготовки студентів до професійної діяльності. Це пояснюється тим, що майбутня діяльність студентів аграрних закладів вищої освіти має свої особливості. Однак, в останні роки дослідженню професійної фізичної підготовки студентів надається недостатня увага, що призвело до поступового зниження в них інтересу до занять з фізичного виховання.

Останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми. Професійно-прикладній фізичній

підготовці присвячені наукові і методичні праці, у яких висвітлюються (М.О. Третьяков, С.І. Присяжнюк, Т. Ю. Круцевич, В. П. Краснов та ін.). Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що проблема висвітлюється у багатьох дослідників (В.П. Ільїніч, В.В. Полачек, А.І. Зайцева, В.В. Соколов, Г. Л. Апанасенко, В. Г. Ареф'єв, В. Л. Волков, Г. П. Грибан, Ж. Г. Дьоміна, Л. І. Іванова, А. В. Магльований, та ін.). Проведений аналіз літератури показує, що на сьогодні накопичено певний досвід професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих аграрних закладів в сучасних умовах проблема досліджена недостатньо.

Спрямованість професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) студентів аграрних вищих навчальних закладів визначається вимогами, що ставлять до їх фізичної та психофізіологічної підготовленості і можливостей реалізації цих вимог у процесі занять з фізичного виховання і проведення фізкультурно-спортивних масових заходів. Студенти як майбутні фахівці, що активно впливають на майбутнє держави, повинні мати не тільки високий рівень професійної підготовленості, але й бути фізично витривалими, працездатними і здоровими. Великий об'єм їх денного та тижневого навантаження приводить до систематичного накопичення втоми, зменшення обсягу рухової активності, і відповідно, спостерігається тенденція до погіршення стану здоров'я студентів які навчаються у різноманітних навчальних закладах, зокрема аграрних закладах освіти. Використання різноманітних видів фізкультурної діяльності у навчальному процесі аграрників сприятиме профілактиці захворювань, підвищенню працездатності, збільшенню тривалості життя, організації повноцінного дозвілля, боротьбі зі шкідливими звичками, створить умови пізнання власних можливостей і забезпечить оптимальні обсяги рухової активності [80, с. 41-43].

У ветлікарів порівняно з агрономами щоденних переміщень значно менше. В основному їх робота проходить у ветеринарних клініках, на тваринницьких дворах, фермах, м'ясокомбінатах. Однак, нерідко

ветеринарному лікарю в сільській місцевості доводиться пересуватися від тварини до тварини, від однієї ферми до іншої, що може протягом дня скласти відстань у 20-25 км. При великому скупченні домашніх тварин місця роботи ветлікаря задушливі – повітря насичене шкідливими для здоров'я людини газами і випарами. Ветлікаря при лікуванні тварин, особливо при хірургічних втручаннях, необхідна, крім спеціальних знань, сила і спритність, а його дії повинні відрізнятися швидкістю і точністю.

Враховуючи особливості своєї праці, ветлікарі особливо зазначають такі необхідні їм психофізичні якості (в % до загального числа варіантів відповідей): стійкість уваги відповідно 85,1%; В швидкість руху 13,2%; емоційна стійкість 21,6%; фізична витривалість 13,2% (А.І. Зайцев. В.В. Соколов). Велика різноманітність умов праці ветлікарів вимагає від них високого володіння професійно-прикладною фізичною культурою. Фахівці цього профілю повинні оволодіти цілим рядом якостей і психічних властивостей [100, с.48].

Ветеринарному лікарю необхідна швидкість реакцій, стійкість до закачування (при переміщенні на транспорті), статистична витривалість м'язів нижніх кінцівок, висока загальна витривалість, добре розвинута просторова уява, вміння сконцентрувати увагу та довго її підтримувати.

Великі вимоги постають до таких аналізаторів:

рухового – співрозмірність і диференціювання м'язових зусиль (координація рухів, чуттєвість пальців рук, особливо пальців, вміння їх розслабляти, швидкість і точність рухів, чуттєвість пальців рук в оцінці малих віддалей, до різного ступеня спротиву, вміння оцінювати просторові співвідношення);

зорового – здатність відчувати кольорові гами, найменші зміни величини віддалі;

слухового – мати різноманітні пороги слуху;

тактильного – розрізняти температуру, консистенцію, вібрацію артерій, силу пульсової хвилі. Повинен володіти способами зняття психо-емоційного і фізичного навантаження.

Витривалість, загартованість, достатня фізична підготовленість - ось ці основні якості, які необхідні для забезпечення постійної високої працездатності ветеринарного лікаря. Також потрібні сила, спритність і здатність зберігати їх протягом всього робочого дня.

Необхідні також навички із водіння автотранспорту, пересування на лижах, велосипеді і коні.

Оператор тваринницьких комплексів повинен мати хороші слух і зір, бути фізично міцним, загартованим, володіти швидкою реакцією, чіткою координацією рухів. Рухи оператора повинні бути пластичними і точними. Працівнику цієї професії властиві також уважність і спостережливість.

Рибник виконує велику кількість різноманітних рухів, що вимагає підвищених зусиль нервово-м'язового апарату. Йому необхідні сила м'язів, оперативне мислення хороша короткочасна пам'ять.

Пасічник повинен володіти достатньо хорошими зором та слухом, чіткою координацією рухів, бути уважним і зосередженим, емоційно стійким і вольовим.

Майстер машинного доїння повинен мати хорошу координацію рухів, хороші слух і зір. Вимагається також увага, акуратність у роботі.

Майстер тваринництва великої рогатої худоби повинен володіти загальною витривалістю, чіткою координацією рухів, бути уважним, спостережливим, вміти стріляти, плавати, їздити верхи на коні, розбивати табір, орієнтуватися на місцевості. Майстру вівчарства необхідно мати хороший зір з правильним сприйняттям кольору. Нагляд за тваринами вимагає від нього великої кількості різноманітних рухів, а стрижка - точності рухів.

Майстер-звірівник повинен володіти загальною витривалістю, достатньо гострим зором, стійким вестибулярним апаратом, хорошим слухом, оперативним мисленням, мати правильні і швидкі реакції. Він повинен бути

уважним, спостережливим, дисциплінованим, уміти стріляти, плавати, ходити на лижах, їздити на коні, розбивати табір, орієнтуватися на місцевості. [149, с.370].

Відповідно до вищезгаданого студентам ветеринарного факультетів можна рекомендувати такий зміст програмного матеріалу з професійно прикладної фізичної культури.

1. Сприяти зміцненню здоров'я, різнобічному фізичному розвитку, самоконтролю за станом свого організму і профілактиці травматизму, вміння надавати першу допомогу, підвищенню адаптаційних можливостей організму до температурних і барометричних показників.

2. Приділити особливу увагу розвитку загальної витривалості, сили основних м'язових груп (для ветлікаря – особливо рук), швидкості і точності рухів, психічних якостей.

3. Сформувати прикладні знання і вміння методично правильного застосування заходів фізичної культури і спорту в режимі праці і відпочинку з урахуванням дії несприятливих чинників: підвищеної загазованості і біологічного запилення тваринницьких ферм, наявності періодів робочого завантаження.

4. Оволодіти і сформувати необхідні навички із самостійного управління автомобілем, мотоциклом і моторним човном, пішого пересування по пересіченій місцевості, веслування, переміщення на лижах, їзди на коні і велосипеді, стрільбі з вогнепальної зброї.

В процесі фізичного виховання студентів не повинно бути різкого розмеження ППФП і різнобічної фізичної підготовки. Це єдиний процес формування і виховання у студентів психофізичної готовності до високопродуктивної праці в обраній фаховій діяльності [46, с. 414-420].

До засобів спеціальної ППФП для цих фахівців відносяться фізичні вправи і види спорту, спрямовані на розвиток вищевказаних якостей, а також ранкова гігієнічна і виробнича гімнастики [107, с.404].

Дуже важливо студентам цього профілю якнайбільше знаходитися на свіжому повітрі, тому ранкову гімнастику, заняття фізичними вправами і спортом бажано проводити не в закритих приміщеннях і фермах, а на відкритому повітрі. В цьому випадку заняття спортом носять не тільки фізичний розвиток, але и оздоровчий характер.

Виходячи із умов праці, цій групі студентів у заняття з фізичного виховання доцільно включати такі прикладні види спорту: туризм (піший, водний, лижний), спортивне орієнтування, лижні перегони, спортивні ігри, плавання, біг на середні та довгі дистанції, стрільбу, веслування, їзду верхи, велоспорт, мотоспорт, автоспорт.

До фахових прикладних фізичних вправ, спрямованих на розвиток специфічних якостей і окремих груп м'язів, які безпосередньо беруть участь: трудових процесах, відносяться різноманітні комплекси вправ як предметами. так і без предметів.

Агроном трудиться на відкритому повітрі, пов'язаний з ходьбою по пересеченій місцевості, тривалою їздою в різних видах автотранспорту по ґрунтових дорогах. В період посівних та збиральних робіт часто виникає необхідність не тільки подовжувати робочий день, але і значно підвищувати його інтенсивність, що веде доперенапруги організму.

Агроном повинен володіти рядом фахово-прикладних навичок з управління автомобілем, мотоциклом, човном, їзди верхи та на велосипеді, ходіння на лижах і орієнтування на місцевості. Необхідно особливу увагу приділяти розвитку у них загальної витривалості, сили і тренуваності окремих груп м'язів (головним чином ніг і спини), а також загартуванню організму до перенесення несприятливих і часто мінливих метеорологічних умов [172, с.254-255].

Крім того, агроном повинен володіти раціональною ходьбою, вмільм застосуванням виробничої гімнастики (особливо в період посіву і збирання врожаю), організацією свого побуту в польових умовах, здатністю до розподілу і переключення уваги, просторової орієнтації. Агроному необхідні

добрерозвинуті сенсорні відчуття: зорові, слухові, нюхові, тому що йому доводиться визначати зміни вологості зерна, температурні і атмосферні коливання, ступінь дозрівання сільськогосподарських культур за різномантними зовнішніми ознаками. Особливо необхідно йому нормальне функціонування органів зору, зокрема правильне сприйняття кольору. Оскільки агроном працює з хімічними та отруйними речовинами, він повинен чітко дотримуватися правил техніки безпеки, а також бути стійким до гіпоксії. Робота з механізованими пристроями вимагає швидкості реакції, концентрації уваги і висококоординованих дій, стійкості до вібрації.

Агроному часто доводиться на основі спостережень і аналізу приймати термінові рішення. Тому він повинен володіти оперативним логічним мисленням, умінням передбачати віддалені результати своєї роботи. Володіти такими якостями, як ініціативність і самостійність, рішучість, емоційна стійкість, почуття відповідальності, дисциплінованість і цілеспрямованість, настійливість.

Агроном повинен також мати певні організаторські і педагогічні здібності, диференційовано підходити до робітників, враховувати їх психологічні особливості, з увагою відноситися до їх потреб, вміти виховувати у підлеглих працелюбність, дисциплінованість, відповідальність за доручену справу.

Овочівник-тепличник повинен бути стійким до гіпоксії, мати високу рухливість пальців рук, володіти статичною витривалістю, хорошим зором, правильним сприйняттям кольорів.

Квітникарю-декоратору необхідні такі якості, як увага, спостережливість, добрий смак, розвинуте абстрактне мислення та зорова пам'ять.

Майстер-чайвник повинен мати хороші слух і зір із правильним сприйняттям кольорів, а також розвинутий нюх.

Робота від майстра-виноградника вимагає великої кількості різноманітних рухів, тому йому необхідні витривалість, швидка реакція,

хороша пам'ять, вміння швидко приймати рішення. Робота фахівців із захисту рослин в умовах закритих приміщень (лабораторіях) пов'язана з напругою зорового аналізатора (робота з мікроскопом), дією на організм різних хімічних речовин. У полі доводиться багато ходити пішки, здійснювати тривалі поїздки на різних видах транспорту, вивчати рослини чи комахи, перебуваючи у різних позах. Тому їм необхідні навички раціональної ходьби, пересування на лижах, орієнтування на місцевості, загартування [99, с.23].

Слід звернути увагу на розвиток загальної витривалості, стійкості до гіпоксії, до дії різних хімічних речовин.

Робота агрохіміків і ґрунтознавців пов'язана із швидкою зміною умов праці (в приміщенні і на відкритому повітрі, за різних метеоумов), дією шкідливих хімічних речовин. Тому їм необхідні такі якості: стійкість до гіпоксії і хімічних речовин, вміння затримувати дихання, стійкість до закачування, несприятливих метеоумов (різких коливань температури, протягів); швидкість реакції, емоційна стійкість, координація рухів.

Лаборант хіміко-бактеріального аналізу повинен мати відмінний зір з правильним сприйняттям кольорів, хороший слух, тонкий нюх. Він виконує велику кількість рухів кистями рук, що вимагає чіткої координації рухів, швидкої реакції.

Робота від фахівців-землепорядників вимагає не тільки високої професійної, але й хорошої різнобічної фізичної і відповідної підготовки організму. Необхідно володіти рядом спеціальних навиків, пов'язаних як із загальною, так і спеціальною фізичною підготовкою. Особливу увагу слід приділити розвитку тривалого зберігання стійкої концентрованої уваги.

До фахівців лісового господарства, геодезистів і ботаніків ставляться високі вимоги до різнобічної фізичної підготовки, розвитку окремих фізичних якостей, особливо витривалості і сили м'язів нижніх кінцівок, а також загартування організму, вміння орієнтуватися на місцевості без приладів, влаштування побуту в польових умовах (вміння розкласти багаття, поставити намет чи курінь, приготувати їжу тощо), влучно стріляти. Вони повинні мати

хороші слух і зір, надійну пам'ять і просторову уяву (зокрема, для оцінки віддалей, висоти і товщини предметів тощо), а також спостережливість. Слід навчитися керувати автомобілем, мотоциклом, снігоходом «Буран», їздити верхи, пересуватися на лижах, на велосипеді, вміти плавати і гребти, долати лісові завали, водні перешкоди за допомогою підручних засобів, підтягуватися з вантажем тощо. Необхідно вміти рятувати потопаючих, надавати першу допомогу при укусах, опіках, тепловому і сонячному ударах, кровотечі тощо.

Робота мисливствознавця в польових умовах важка, а часом і небезпечна. Така специфічна трудова діяльність вимагає від фахівців цієї галузі проявів цілого ряду певних фізичних і психічних якостей, притаманних тільки цій професії, зокрема: економічної ходьби, здатності до силової витривалості (перенесення вантажів більше 30-40 кг), загальної витривалості і психічної стійкості до екстремальних умов, тривалого робочого дня, несприятливого впливу метеорологічних умов, загартованості і стійкості уваги (здатності зберігати високу уважність протягом тривалого часу). [47, с.130-141].

Майбутні агрономи повинні оволодіти в процесі фізичного виховання у вищих спортивними знаннями і вміннями використання засобів фізичної культури і спорту для підвищення, підтримання і відновлення своєї працездатності в окремі періоди річного циклу польових робіт.

У навчальних групах спортивного відділення при організації секційної роботи серед студентів агрономічного факультету перш за все повинні організовуватися групи прикладних видів спорту: з легкої атлетики (біг на середні і довгі відстані, спортивна ходьба, кроси), лижних перегонів, туризму (пішому, водному, велосипедному, лижному), спортивного орієнтування, спортивних ігор (футболу, ручного м'яча, баскетболу, волейболу), велоспорту (шосе, крос), плавання, а також групи оздоровчого бігу початкової кінної підготовки. В університетах повинно бути організовано навчання майбутніх фахівців водіння автотранспорту [81, с.185].

Крім того, для агрономів можна рекомендувати такі спеціально-прикладні вправи:

1. Різні види ходьби, бігу, присідань і стрибків, які підвищують життєдіяльність, посилюють обмінні реакції в організмі, сприяють найбільшій вентиляції легень тощо, а також розвивають силу м'язів ніг і спини.

2. Нахили тулуба і повороти, які обумовлюють велику рухливість хребта, зменшують втомлюваність м'язів спини.

3. Вправи на координацію рухів.

4. Вправи з набивними м'ячами, гантелями, гирями і штангою, які сприяють розвитку м'язів рук, спини, ніг.

5. Вправи на розслаблення м'язів, які беруть участь у роботі, що спрямовані на зменшення м'язової напруги і покращання відновних процесів.

6. Різні форми і засоби, що забезпечують загартування організму.

Для студентів, які навчаються за спеціальностями «Землепорядкування» та «Лісове господарство», необхідно на заняттях більше уваги приділяти розвитку загальної витривалості і сили, включати вправи із лижного спорту, біг на середні і довгі дистанції, спортивну ходьбу, біг на ковзанах, плавання, веслування, їзду на велосипеді, спортивні ігри, вправи із штангою, елементи різних видів боротьби і окремих гімнастичних вправ.

Доцільно для студентів спортивних відділень включати такі основні види спорту: легку атлетику (ходьба, біг на середні і довгі дистанції, стрибки в довжину і у висоту, штовхання ядра, метання молота і диска), лижний спорт (участь у перегонах на 3, 5, 10, 15 і 30 км, подолання природних перешкод, спусків, підйомів, поворотів, канав, чагарників тощо), туризм і спортивне орієнтування (піший, лижний), стрілецький спорт (стрільба стендова та із дрібнокаліберної зброї), важка атлетика [140, с.30].

До спеціальних видів спорту для цієї групи спеціальностей слід віднести: кінний спорт (навчання їзди верхи), велосипедний спорт, мотоциклетний і автомобільний спорт (одержати право на керування

мотоциклом і автомобілем), спортивні ігри (волейбол, футбол, ручний м'яч), спортивне плавання, боротьба (вольова, греко-римська, самбо), альпінізм (основи техніки сходження).

Ці спеціально-прикладні вправи доцільно включати в комплекси вправ ранкової і виробничої гімнастики, а також у заняття з фізичного виховання протягом усіх років навчання студентів у закладах вищої аграрної освіти. Звичайно, при цьому потрібно враховувати наявність і доступність матеріально-технічної бази (стадіон, майданчик, обладнання, знаряддя тощо).

Спираючись на вище розглянуті особливості майбутньої професійної діяльності фахівців різних підгалузей аграрної галузі й високо оцінюючи роль співпраці викладачів і студентів у цьому процесі, а також розуміючи важливість його матеріального забезпечення закладом вищої освіти, представимо процес формування у студентів аграрних закладів вищої освіти мотивації до фізичного виховання як системне ціле явище, що складається із взаємопов'язаних елементів (рис. 1.3.1).

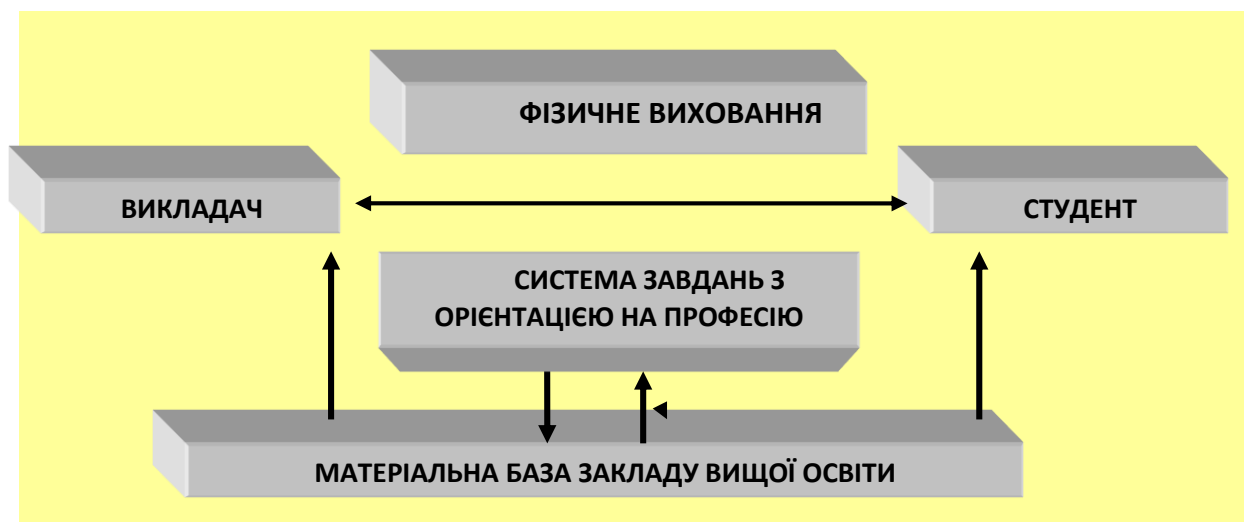

Рис. 1.3.1. Процес формування у студентів аграрних закладів вищої освіти мотивації до фізичного виховання

Висновки до першого розділу

На основі аналізу розробленості досліджуваної проблеми у працях з педагогіки й психології визначено основні напрями формування мотивації студентів до фізичного виховання: просвітницька діяльність щодо здорового способу життя, демонстрація привабливості фізичної активності, гармонізація фізично-оздоровчої діяльності із особистими цілями майбутніх фахівців, пропозиція дифереційованих завдань у межах навчальної програми, цілеспрямована підтримка активної фізкультурної діяльності студентів, формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами, розширення сфери фізкультурної діяльності студентів за рахунок активного залучення до занять в спортивних секціях, прищеплення інтересу до занять спортом, стимулювання до участі у змаганнях з улюблених видів спорту, пробудження у студентів потреби до самостійних занять фізичною культурою і спортом. На окрему увагу заслуговує забезпечення тісного взаємозв'язку фізичного виховання та професійної орієнтації особистості студентів, де фізкультурна діяльність є одним зі способів реалізації майбутніх професійних планів і намірів, життєвого призначення, умова успішного виконання соціальних і професійних функцій.

На основі розглянутих результатів досліджень, проведених науковцями, та аналізу їхнього тлумачення поняття «мотивація студентів до фізичного виховання» уточнено це ключове поняття дослідження, під яким розуміється цілеспрямована діяльність щодо впливу на мотиваційну сферу студентів у ціннісному, потребнісному й цільовому аспектах з метою стимулювання їх до занять фізичним вихованням і спортом. Ця діяльність передбачала роз'яснення студентам ролі фізичної активності як складника здорового способу життя й включення ними її до власної системи цінностей, формування у майбутніх фахівців потреби у постійній фізично-оздоровчій діяльності й руховій активності, визначення конкретних цілей особистого фізичного розвитку.

Теоретичний аналіз проблеми спрямованість професійно-прикладної фізичної підготовки студентів факультетів ветеринарної медицини, агробіологічний, землевпорядкування, захист рослин біотехнологій та екології, тваринництва та водних біоресурсів дозволив встановити, що нині суспільна функція фізичного виховання та основна мета полягає у процесі формування підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності і звертати особливу увагу на розвиток їхніх професійних фізичних якостей відповідно до фаху. При цьому повинна бути сформована система навчальної і виховної діяльності студента, яскраво забарвлена професійною специфікою, яка значною мірою визначає ефективність його майбутньої трудової діяльності. Студенти відрізняються не тільки своїми знаннями і вміннями, а й спрямованістю, характером мислення, професійними принципами своєї діяльності, комунікабельними здатностями, ціннісними орієнтаціями, рисами організації праці і рядом інших якостей, пов'язаних з їх професійною діяльністю.

Нині суспільна функція фізичного виховання та його основна мета полягають у вихованні всебічно розвиненої особистості, підготовленої до професійної діяльності. Обґрунтовано особливості професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі. На основі теоретично аналізу наукової літератури виділено найважливіші напрями, такі як: гармонійний розвиток форм і функцій організму людини, спрямований на всебічне вдосконалення фізичних обдарувань; зміцнення здоров'я; формування та набуття життєво важливих рухових умінь, навичок, і спеціальних знань; виховання вольових і духовних якостей особистості, сприяння розвитку інтелекту; підвищення продуктивності праці; формування і розвиток соціально психологічних явищ і ставлень. Визначено, що професійно-прикладна фізична підготовка виховання студентів має залежати від специфічного характеру їхньої майбутньої професійної діяльності.

Залучення студентів до фізичного виховання у освітньому процесі значною мірою залежить від викладача, від того, як він зуміє переконати

юнаків і дівчат у тому, що їм потрібна участь у заняттях фізичним вихованням і фізкультурно-оздоровчих заходах. Педагогічна майстерність викладача також відіграє суттєву роль в аспекті вибору найбільш ефективних методів, засобів і форм, необхідних студенту у життєдіяльності. Це можуть бути цілеспрямовані фізичні вправи, які підібрані в залежності від розвитку певних фізичних якостей, важливих для майбутньої професійної діяльності кожного студента.

РОЗДІЛ 2

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У розділі розкрито критерії, показники та рівні сформованості мотивації студентів аграрного університету; проаналізовано сучасний стан мотивації студентів до фізичного виховання і ставлення до фізичного виховання студентів; розкрито роль навчального середовища аграрного університету у формуванні мотивації студентів до фізичного виховання; охарактеризовано педагогічні умови і методики формування мотивації студентів; запропоновано структурно-функціональну модель процесу фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти.

2.1. Критерії, показники і рівні сформованості мотивації студентів до фізичного виховання

Для адекватного оцінювання ефективності експериментальної роботи, спрямованої на формування мотивації до фізичного виховання майбутніх фахівців аграрного профілю, необхідно було уточнити також критерії й показники, які б об'єктивно відображали рівень її сформованості.

Насамперед, звернемося до уточнення змісту понять «критерій» і «показник». В енциклопедичних словниках «критерій» – це ознака, за якою можна судити про щось, мірило для визначення, оцінки предмета чи явища; підстава для оцінки або класифікації чогось. У педагогіці під поняттям «критерій» розуміють об'єктивну ознаку, за допомогою якої здійснюється порівняльна оцінка досліджуваного явища, ступеня розвитку його у різних обстежених осіб або сукупність таких якостей явища, що відображають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці. Окремі автори

розширюють поняття «критерію» як кількісної величини, що визначає якісні характеристики процесу або явища.

Л. Путляєва, вивчаючи сучасні проблеми професійного навчання, конкретизує значення критерію як «міри оцінювання досліджуваного явища та тих змін, які відбулися в розвитку окремих складових чи особистості в цілому в результаті експериментального навчання та виокремлених педагогічних умов, за яких визначена гіпотеза відповідає чи не відповідає результатам експерименту» [132, с.37].

На ці визначення ми спираємось у нашому дослідженні при організації експериментальної роботи.

Кожен критерій досліджуваного феномену характеризується показниками, а, отже, і деталізується у показниках. Відповідно визначено критерії, показники та рівні сформованості мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання. При цьому ми враховували результати досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених.

Актуальність проблеми дослідження критеріїв та показники сформованості професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів аграрних закладів вищої освіти обумовлена орієнтацією педагогічної теорії і практики на розробку сучасних методик, що сприяють підвищенню ефективності освітнього, оздоровчого, виховного процесу в навчальних закладах. Вивчення психолого-педагогічної літератури засвідчує, що для студентів велике значення мають критерії та показники професійно-прикладного фізичного виховання. Це пояснюється тим, що майбутня діяльність студентів аграрних закладів вищої освіти має свої особливості: конкретна спрямованість фізичного виховання як дисципліни навчального плану визначається не тільки загальними завданнями, але й вимогами, зумовленими фахом, за яким готують студента, внаслідок цього повинні враховуватись умови характеру їх майбутньої професійної діяльності. Однак, в останні роки дослідженню проблеми критеріїв та показників професійної

фізичної підготовки студентів надається недостатня увага, що призвело до поступового зниження в них інтересу до занять з фізичного виховання.

Останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми. Професійно-прикладній фізичній підготовці присвячені наукові і методичні праці, у яких висвітлюються (В. Г. Ареф'єв, О. Д. Дубогай, Т. Ю. Круцевич, В. П. Краснов та ін.). Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що проблема визначення критеріїв і показників оцінки студентів до професійної діяльності висвітлюється у працях багатьох дослідників (Н. Безгодова, Н. Бібік, В. Введенський, Т. Гороховська, М. Лісовий, В. Момот, А. Хуторський та ін.). Проведений аналіз літератури показує, що на сьогодні накопичено певний досвід критеріїв сформованості професійно прикладної підготовки до фізичного виховання студентів, однак, в сучасних умовах проблема досліджена недостатньо.

У системі підготовки фахівців фізичне виховання повинне мати професійне спрямування, тобто йдеться про професійно-прикладну фізичну підготовку. Вона є педагогічно спрямованим процесом забезпечення спеціалізованої фізичної підготовленості студентів до обраної професійної діяльності. У процесі формування майбутнього фахівця професійно-прикладна фізична підготовка здійснює вплив на становлення його характеру, ціннісних орієнтацій, розвиток мотиваційної та емоційної сфер студента. Проте її основне завдання полягає у формуванні фізичного потенціалу представника певного виду професійної діяльності.

Для перевірки якості професійно-прикладної фізичної підготовки студентів у процесі оволодіння фахом необхідні спеціальних критерії, показників. У педагогічній та психологічній науці склалися різні погляди щодо критеріїв оцінювання готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Проблему готовності особистості до різних видів професійної діяльності досліджували Л. Божович, Є. Бондаревська, Н. Боритко, А. Гаязов, Г. Гревцева, А. Леонтьєв, М. Шилова та інші.

Визначення критеріїв – одне із складних завдань педагогічної науки. У психолого-педагогічних дослідженнях для кількісної оцінки сформованості або розвитку якостей, умінь, навичок, підготовленості обґрунтовується доцільність використання різних критеріїв. Питання критеріїв пов'язані із заходами підвищення ефективності професійної діяльності аграріїв. Це питання про те, які параметри цього процесу необхідно вимірювати. Водночас вони є актуальними і щодо визначення якості професійної діяльності.

У психолого-педагогічних дослідженнях спостерігаються різні підходи до визначення критеріїв оцінювання результатів професійної діяльності тих, хто навчається у ЗВО. Так, А. Бойко пропонує за об'єкт оцінювання брати структурні компоненти навчальної діяльності, а саме: змістовий, операційно-організаційний та емоційно-мотиваційний компоненти. Саме ці характеристики можуть бути взяті за основу визначення рівня навчальних досягнень, загальних критеріїв їхнього оцінювання та відповідних оцінок (у балах) [22, с.232]. А. Алексюк вважає, що критеріями оцінювання можуть бути також: характер засвоєння вже відомого знання, якість виявленого студентом знання, логіка мислення, аргументація, послідовність і самостійність викладу, культура мовлення, ступінь оволодіння вже відомими способами діяльності, вміннями і навичками застосування засвоєних знань на практиці, оволодіння досвідом творчої діяльності, якість виконання роботи [2, с.560].

На прикладі аналізу підготовки майбутніх фахівців педагогічної сфери автор виокремлює такі основні критерії визначення рівня їхньої професійної готовності: процесуально-діяльнісний, до якого відносить професійні уміння (конструювання та організація діяльності), індивідуально-особистісний – наявність внутрішньої потреби щодо здійснення педагогічної діяльності, рефлексії й елементів творчості. У своєму дослідженні вказує на важливість особистісного та професійного компонентів підготовленості студентів [135, с.268].

А. Маркова, обґрунтовуючи критерії професійної діяльності (зокрема, педагогічної) виділяє такі її складники: 1) професійні педагогічні і

психологічні знання; 2) професійні педагогічні уміння; 3) професійні психологічні позиції й установки; 4) особистісні властивості, які забезпечують оволодіння професійними знаннями й уміннями [117, с.309].

Л. Корінчак пропонує критерії ціннісного ставлення майбутніх фахівців до здоров'я, до яких віднесено, зокрема, такі:

- орієнтація потреби до здоров'я;
- уміння оцінити особисті психофізичні якості;
- навички оперування специфічними оздоровчими засобами;
- творчий підхід до вибору форм фізичної активності.

Для здійснення впливу на орієнтацію студенської молоді на цінності здоров'я дослідниця визначила кілька психолого-педагогічних умов:

- зорієнтованість студентів на відтворення і розвиток валеологічних цінностей;
- посилення оздоровчих функцій у сферах навчання і дозвілля студентів;
- творче ставлення до використання у валеологічному вихованні і професійній освіті сучасних підходів;
- активізація розвитку, розширення і збагачення орієнтирів майбутніх фахівців на основі включення їх у творчу оздоровчу діяльність [94].

Використання критеріального апарату є ефективним за конкретизації його змісту за допомогою відповідних показників. У великому тлумачному словнику української мови показник трактується як свідчення, доказ, ознака чого-небудь [31, с.1728]. Так, зокрема П. Гуменюк [57] виокремлює чотири блоки основних критеріїв і показників розвитку та реального прояву культури мислення студентів у навчально-пізнавальній діяльності: мотиваційно-ціннісний критерій; показники: усвідомленість соціальної значущості вибраної професії, особисте самовизначення, прагнення до розвитку інтелекту, цілеспрямоване виконання навчальних завдань, досягнення в навчально-пізнавальній діяльності, моральна відповідальність за результати професійної діяльності; когнітивно-інформаційний, або інтелектуальний,

критерій; показники: глибина і системність знань про професійну діяльність, довкілля, соціум, базову культуру особи, про історичне минуле, види, форми, прийоми та способи мислення, про основні психічні процеси; оцінно-рефлексивний критерій; показники: здатність до самооцінки, конструктивної взаємодії з оточуючими, до історичного аналізу та коментаря історичних подій минулого, прояв культури стосунків у соціумі; емоційно-вольовий критерій; показники: сумлінність, відчуття обов'язку, вимогливість до себе, ініціатива, самовладання, упевненість у своїх силах; операційно-діяльнісний критерій; показники: здатність до аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації, володіння культурою передачі інформації, розвиненість образного, репродуктивного, теоретичного та інтуїтивного видів мислення.

Досліджуючи готовність майбутніх офіцерів до виконання службово-бойових завдань, С. Бунін обґрунтував необхідність використання мотиваційно-ціннісного, когнітивного, вольового та поведінкового критеріїв. При цьому показниками мотиваційно-ціннісного критерію є: усвідомлення важливості професії офіцера, соціальна відповідальність, здатність до інтеріоризації нормативних приписів у сферу особистісних цінностей; об'єктивність, самовладання; когнітивного – знання і розуміння основних військово-професійних понять і норм, необхідних для даного виду діяльності; вольового – прагнення та внутрішня готовність особистості офіцера до розвитку професійної культури, прагнення до самовдосконалення та самореалізації, здатність виявити духовний імунітет щодо скоєння протиправних дій; поведінкового критерію – розумне, свідоме, критичне виконання професійних дій, творче вирішення професійних завдань, організація морально-психологічної підготовки військовослужбовців до виконання службово-бойових завдань, здатність брати на себе відповідальність у складній службово-бойовій обстановці [27, с. 24].

Метою нашого наукового інтересу є студенти вищих аграрних закладів. Для обґрунтування критеріїв ефективності професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) майбутніх фахівців аграрного сектора було

проаналізовано результати досліджень з проблеми фахової підготовки до професійної діяльності, а також з питань формування в них професійних та фізичних якостей. При виборі критеріїв ефективності ППФП ми враховували перш за все зміст компонентів її структури. Були виокремлені такі основні критерії, що визначають ступінь ефективності ППФП студентів: мотиваційний (стійкий пізнавальний інтерес, професійна мотивація фізичної підготовки); теоретичний (усвідомлені системні знання з ППФП); практичний (не нижче середнього рівня здоров'я та фізичної підготовленості, системне використання самостійних занять з ППФП); рефлексивний (готовність до самостійних занять з ППФП – уміння самостійно організувати та реалізувати заняття, визначати їхню ефективність; знання та навички само діагностування, самоконтролю під час занять; уміння корегувати процес ППФП). Ці критерії були представлені відповідними показниками, що дозволяють виявити ефективність професійно-прикладну фізичну підготовку.

Так, мотиваційний критерій представлений такими показниками:

- сформованість та спрямованість потреби до фізичної культури та сформованість потреби щодо оволодіння знаннями, уміннями й навичками професійно-прикладної фізичної підготовки;
- бажання оволодіти знаннями, уміннями та навичками фахової праці;
- стійка система цінностей, де професійні цінності посідають домінуюче місце;
- домінування професійних інтересів над особистими, на основі довіри й поваги;
- усвідомлення особистісного сенсу та значущості професійного самовдосконалення;
- інтенсивність участі у фізкультурно-спортивній діяльності;
- інтерес прояву самодіяльності, самоорганізації, самоосвіти, самовиховання і самовдосконалення у фізичній культурі.

Теоретичний критерій представлений такими показниками:

- розуміння ролі фізичного виховання у розвитку людини та підготовці спеціаліста; сформованість системи теоретичних знань про ППФП з урахуванням особливостей майбутньої трудової діяльності;
- здатність до творчої діяльності щодо реалізації засвоєних знань і вмінь та здатності оцінювати свою діяльність (під час занять фізичними вправами, у побуті, під час виконання професійних обов'язків);
- оволодіння теоретичними знаннями щодо самоконтролю за станом здоров'я в процесі групових і самостійних занять фізичними вправами; набуття студентами необхідних знань з основ теорії, методики та організації фізичного виховання і спортивного тренування;
- здатність до саморозвитку на основі здобутих знань на самостійне фізичне вдосконалення, засвоєння нових рухових дій, ведення здорового способу життя;
- знання щодо методики розвитку фізичних здібностей, необхідних для реалізації в обраній професії.

Практичний критерій представлений такими показниками:

- здатність регулювати фізичне навантаження, фіксувати помилки, вчасно і грамотно виправляти їх; здійснювати самоконтроль, заходи страхування і самострахування на заняттях фізичними вправами; здатність розвивати на основі професійно орієнтованої фізичної підготовки прикладні знання, уміння й навички, спеціальні і психофізичні якості, необхідні для успішної професійної діяльності;
- уміння ставити мету й завдання професійного самовдосконалення, планувати кроки щодо їх досягнення;
- володіння різними методами, прийомами і технологіями самовдосконалення;
- уміння вибирати і використовувати доцільні засоби для пошуку й засвоєння інформації; уміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз і самооцінку результатів діяльності із самовдосконалення; наполегливість та

дисциплінованість під час виконання навчальних завдань та досягнення цілей самовдосконалення;

- уміння освоювати раціональні прийоми, техніки і засоби ППФП;
- володіння досвідом творчого використання фізкультурно-спортивної, оздоровчої діяльності для збереження і зміцнення здоров'я і досягнення життєвих і професійних цілей; уміння організовувати, проводити попереджувально-профілактичні заходи.

Рефлексивний критерій представлений такими показниками:

- уміння аналізувати результати своєї фахової діяльності, усвідомлення рівня професійно-прикладної фізичної готовності до реалізації фахової діяльності, а також усвідомлення потреби й активності в професійній самоосвіті, самовдосконаленні;
- проектування моделі ППФП фахової діяльності відповідно до об'єктивних умов, індивідуальних особливостей, потреб та мотивів на основі аналізу зовнішнього середовища;
- прогнозування можливого розвитку психофізичних якостей, необхідних для професійної діяльності, засобами ППФП на основі отриманої інформації (умови і характер праці, форми, види праці фахівців даного профілю, режим праці та відпочинку);
- здатність до рефлексії власної фахової діяльності, саморегуляція особистості як ретранслятора ціннісного ставлення до фізичної культури в соціумі.

У своєму дослідженні враховуємо також напрацювання вітчизняних дослідників [71, 110, 180], які в цілому стосуються компонентно-критеріального складу понять, пов'язаних із фізичним вихованням. Зокрема, вони визначили такі професійно-педагогічні компетентності:

- мотиваційно-педагогічний компонент (відображає спрямованість, мотиви, потреби в навчанні, ціннісні орієнтації викладача, а також готовність до стимулювання в учнів рухової активності, фізичного самовдосконалення);

- когнітивно-педагогічний компонент (охоплює знання предмета «фізичної культура», вікової психології, вікових морфо-функціональних та індивідуальних особливостей)

- сутності й ознак навчальної діяльності, специфіки інноваційних технологій навчання у фізичній культурі;

- творчо-педагогічний компонент пов'язаний із формуванням цілей діяльності, складанням планів і програм, плануванням занять, відбору цілеспрямованих видів діяльності учнів, пошуку необхідних засобів, методів, врахування умов перебігу освітнього процесу.

- організаційно-педагогічний компонент охоплює здатність і готовність тренера-викладача належним чином організувати навчально-тренувальний процес, управляти ним і здійснювати моніторинг його ефективності, вчасно виявляючи недоліки. Це передбачає вміння викладача залучати учнів до різних видів діяльності.

- педагогічно-технологічний компонент компетентності відображає психологопедагогічні вміння та навички, що забезпечують послідовне й оптимальне розв'язання завдань спортивного тренування дітей і підлітків.

- педагогічно-рефлексивний компонент тренера-викладача передбачає вміння вивчати, адаптувати і застосовувати кращий досвід в управлінні фізичною підготовкою, дослідницькі вміння та навички добирати продуктивні форми, засоби і методи спортивного тренування, проводити експериментальні дослідження та робити аргументовані висновки на основі одержаних результатів.

Заслуговує на увагу розроблений І. Іванієм критеріальний апарат його дослідження – сукупність критеріїв та показників для вимірювання рівнів сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту: ціннісно-мотиваційний, гностично-когнітивний, діяльнісно-процесуальний, творчо-креативний.

Ціннісно-мотиваційний критерій спрямований на виявлення ціннісних і мотиваційних новоутворень фахівця фізичного виховання та спорту як

людини культури, змін у домінуювальних потребах, їх нової ієрархізації, ступеня асиміляції й цінностей, що відображає інтегративну динамічну сутність його ціннісно-мотиваційної сфери та ціннісно-смысловий зміст в умовах культурно-освітнього середовища. Цей критерій виступає як комплекс усвідомлення цінностей і мотивів, від яких залежить вибір дій щодо вдосконалення професійно-педагогічних якостей фахівця, які досліджуються за допомогою таких показників: сформовані пізнавальні, морально-етичні, соціально-гуманістичні, духовні, професійнопедагогічні цінності фахівця; мотиваційні якості, що стимулюють ефективне здійснення навчальної і професійної діяльності; ставлення до професії фахівця фізичного виховання та спорту.

Гностично-когнітивний критерій слугує виявленню особистіснокогнітивного ресурсу, який відображає сформованість професійнопедагогічних і особистісних якостей і вмінь фахівця фізичного виховання та спорту, його знаннєвого фонду, які вимірюються завдяки таким показникам: глибина, повнота і міцність знань, набутих у навчально-виховному процесі, їх діалектичність, системність, міждисциплінарність, інтегрованість; сформовані інтелектуальні, методологічні, смислопошукові, рефлексивні вміння; розвиток професійних, особистісних якостей.

Діяльнісно-процесуальний критерій указує на доцільність, точність, гнучкість здійснення технологічного інструментарію фізкультурноспортивної діяльності, який спрямовано як на раціональну, так і на ціннісно-орієнтовану дію, реалізацію соціальної (оздоровчої), освітньої, виховної, комунікативної, організаційно-управлінської функцій професійнопедагогічної культури фахівця. Цей комплекс професійно-педагогічних умінь, що сприяють ефективній фізкультурно-спортивній діяльності, визначається за допомогою таких показників: сформованих професійнопедагогічних (соціально-педагогічних, рухових, валеологічних, інформаційно-дослідних) компетенцій студента; комунікативних і організаційно-управлінських умінь у сфері фізичного виховання та спорту.

Творчо-креативний критерій відображає творчу спрямованість процесуальних і змістових характеристик професійно-педагогічних підходів до фізкультурно-спортивної діяльності та індивідуально-креативний розвиток майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту, його інновативність, що виявляється у творчому ставленні до професії. Ці характеристики фахівця вимірюються завдяки таким показникам: розвиток творчих здібностей; розвиток креативності; нове бачення розв'язання фізкультурно-спортивних проблем, яке фіксує різні форми породження професійно-педагогічних інновацій, авторські розробки [77].

На сьогодні суспільна функція фізичного виховання та його основна мета полягають у вихованні всебічно розвиненої особистості, підготовленої до трудової діяльності. Професійна спрямованість вищої освіти обумовлює необхідність у процесі формування особистості майбутнього фахівця особливу увагу звертати на розвиток його професійних якостей, на професійне виховання і зокрема на критерії, показники та рівні. При цьому повинна бути сформована система навчальної і виховної діяльності студента, яскраво забарвлена професійною специфікою, яка значною мірою визначає ефективність його майбутньої трудової діяльності. Студенти відрізняються не тільки своїми знаннями і вміннями, а й спрямованістю, характером мислення, професійними принципами своєї діяльності, комунікабельними властивостями, ціннісними орієнтаціями, рисами організації праці і рядом інших якостей, пов'язаних з їх професійною діяльністю.

На основі наявних розробок науковців конкретизували критерії сформованості мотивації до фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти.

Когнітивний критерій характеризується такими показниками:

- наявність у студентів знань, необхідних для забезпечення фізичної підготовки до виконання професійних функцій;
- наявність знань про значення і вплив фізкультурних занять на організм людини та її особистість;

- наявність знань про здоровий спосіб життя;
- наявність знань про сучасні здоров'язберезувальні технології;
- наявність знань про значення фізичної культури для зміцнення здоров'я;
- наявність знань про різноманітні форми занять з фізичного виховання;
- наявність знань про способи розвитку фізичних якостей.

Діяльнісний критерій відображається у таких показниках:

- сформованість у студентів загальної фізичної підготовленості;
- сформованість загальних рухових умінь та навичок;
- сформованість умінь та навичок, необхідних для виконання специфічних функцій майбутньої професійної діяльності.

Рефлексивний критерій представлений у таких показниках:

- здатність до критичної самооцінки знань, умінь і навичок, пов'язаних з фізичними аспектами відповідної професійної діяльності;
- стійкий інтерес до фізичного виховання й спорту;
- бажання до постійного фізичного самовдосконалення.

Узагальнений опис критеріїв мотивації до фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти представлено у таблиці 2.2.1.

Аналіз рівня вияву визначених показників мотивації майбутніх фахівців аграрного профілю до фізичного виховання за виділеними критеріями уможливило виявлення динаміки і характеристику рівнів її сформованості. Рівень сформованості мотивації передбачає якісний облік сукупності зазначених вище критеріїв і показників. Комплексне врахування виділених критеріїв і показників дозволило встановити три рівні сформованості мотивації до фізичного виховання: високий, середній і низький.

Високий рівень мотивації до фізичного виховання передбачає наявність у студента сформованої системи вмінь і навичок, вміння адекватно до завдань підбирати методи і засоби фізичного виховання. Студент активно використовує набуті знання, вміння та навички у повсякденному житті,

виражений стійкий інтерес до фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності, систематично займається фізичною культурою та спортом, бере активну участь в організації і проведенні змагань, вміє підбирати методи і засоби фізичного виховання для впровадження у життєдіяльність. Високий рівень сформованості мотивації до фізичного виховання характеризується також здоров'язбережувальним світоглядом і цілісною єдністю: усвідомленим дотриманням здорового способу життя та моделей безпечної поведінки; ціннісним ставленням до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; володінням науково обґрунтованими знаннями про: здоров'я, методи і засоби його контролю, збереження та зміцнення; розумінням шляхів і методи протидії неінфекційним захворюванням; знання новітніх методик досягнення високої працездатності та активності.

Середній рівень мотивації до фізичного виховання виявляється у сформованості певних умінь і навичок фізкультурно-оздоровчої діяльності, проте відсутня їх системність. Студент з таким рівнем має стійкий інтерес до використання набутих знань, умінь і навичок у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності, систематично займається фізичною культурою або спортом, має зацікавленість у підвищенні своєї фізичної форми; володіє комплексом методів, використовує повною мірою засоби фізичного виховання. Студент не завжди потребує зовнішнього стимулювання, готовий до використання сформованих знань, умінь і навичок до професійної діяльності.

Низький рівень мотивації до фізичного виховання передбачає сформовані певні вміння і навички у студента, який володіє окремими методами, проте не повною мірою використовує засоби фізичного виховання. Майбутній фахівець характеризується наявністю фрагментарних уявлень у галузі теорії і практики фізичного виховання і спорту, потребує зовнішнього стимулювання діяльності у самоосвіті, несистематично займається фізичними вправами та спортом, не цікавиться роллю фізичної культури та спорту у

майбутній професії, майже не використовує для цього засоби фізичного виховання.

Таблиця 2.1.1

**Критерії та рівні мотивації до фізичного виховання студентів
аграрних закладів вищої освіти**

Критерії	Ознаки	Рівні сформованості
Когнітивний	Система знань про сутність і особливості здорового способу життя, роль фізичного виховання у життєдіяльності людини і професійній діяльності фахівців.	Високий
	Наявність базових знань, але недостатнє розуміння важливості їх використання.	Середній
	Розрізненість набутих знань; відсутність усвідомлення важливості фізичного виховання у майбутній професійній діяльності.	Низький
Діяльнісний	Активне використання знань умінь і навичок, значущих для здорового способу життя і майбутньої професійної діяльності.	Високий
	Сформованість певних умінь і навичок; деякі ускладнення при їх використанні.	Середній
	Сформованість окремих умінь і навичок; пасивність при використанні набутих знань; епізодичне застосування наявних знань, умінь і навичок на заняттях.	Низький
Рефлексивний	Вираження стійкого інтересу до фізичного виховання й спорту; бажання до постійного самовдосконалення.	Високий
	Вираження нестійкого інтересу та ситуативної зацікавленості у підвищенні рівня своєї фізичної підготовки; епізодичне бажання до самовдосконалення.	Середній
	Вираження відсутності інтересу до підвищення рівня своєї фізичної підготовки; недостатньо виражене бажання до самовдосконалення.	Низький

2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти

Система фізичного виховання в Україні, започаткована кілька десятиліть тому, продемонструвала свою життєздатність і спроможність до постійного оновлення й змін, до сприяння перетворенню і прогресу у суспільстві.

Реформування системи вищої освіти зумовлює посилення уваги дослідників до підвищення фахової компетентності майбутніх фахівців, забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. Один із принципів реалізації Державної програми «Освіта: Україна XXI століття» – це багатоукладність та варіантність освіти, що передбачає створення можливостей для широкого вибору форм освіти, навчально-виховних закладів, засобів навчання і виховання, які б відповідали освітнім запитам особистості, запровадження варіантного компонента освіти, диференціацію та індивідуалізацію навчально-виховного процесу [3, с.4–6]. Головною метою української освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя. Сьогодні гостро стоїть завдання підвищити ефективність навчання й оптимізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів. А висока навчальна мотивація відіграє, безумовно, вирішальну роль, тому особлива увага приділяється проблемі її формування. Навіть висококваліфікований викладач не зможе досягнути бажаного результату, якщо його зусилля не будуть узгоджені з мотиваційною основою освітнього процесу. Успішне вирішення проблеми мотивації навчальної діяльності позитивно впливає на якість підготовки майбутніх фахівців. Тому одним із актуальних наукових завдань освіти є дослідження мотиваційної сфери особистості як фактора ефективності.

У процесі навчальної діяльності студентів аграрного університету створюються відповідні психолого-педагогічні умови розвитку фахової мотивації, формування основ неперервного професійного зростання особистості. У цьому контексті ефективність формування мотивації можна оцінювати з точки зору забезпечення сукупності стійких професійних мотивів студентів, які визначають фаховий зміст і спрямованість динамічного, неперервного процесу зростання внутрішньої потреби в особистісному самовдосконаленні.

На етапі аналізу рівня сформованості фахової мотивації студентів важливо приділити увагу питанням сформованості здатності до професійного саморозвитку, визначенню та обґрунтуванню структури, критеріїв і рівнів їхньої сформованості, а також розробленню діагностики виявлення цих рівнів у процесі вивчення дисциплін.

Важливо створити та забезпечити належні педагогічні умови, запровадити різноманітні форми і методи, які сприяли б процесу поступового переходу студента на позицію суб'єкта навчально-пізнавальної та професійної діяльності [4, с.2–3]. При цьому професійне самовизначення студента не зводиться лише до вибору професії і не закінчується завершенням професійної підготовки за обраною спеціальністю, оскільки триває впродовж усього професійного життя [2, с.269].

Варто зазначити, що фактично становлення професійної мотивації студентів відбувається впродовж усього навчання у ЗВО, де воно, власне, лише починається на новому якісному рівні. Саме тому психолого-педагогічні умови професійного розвитку студента в цій системі необхідно забезпечувати на відповідному фаховому рівні: з урахуванням вікових психологічних змін у психіці студентів, особливостей розвитку та перетворення провідної діяльності суб'єкта, специфіки формування фахових потреб у неперервному професійному розвитку. Саме завдяки психолого-педагогічному забезпеченню ефективності освітнього процесу ЗВО відбувається психологічне формування особистості в розвивальному професійному просторі, що визначається позитивним ставленням до обраної професії, критичним ставленням до рівня фахової компетенції і потребою фахового самовдосконалення [162, с. 270].

У сучасних умовах ідеалом для студентів аграрного профілю залишається ідеал всебічно розвиненої особистості, спроможної долучитися до процесу суспільних і професійних перетворень, бути професіоналом, який здатний до багатоваріативності дій, прогнозування можливих результатів, знає прийоми аналізу та самоконтролю, уміє об'єктивно осмислити нові соціально-

економічні умови виховання, наслідки ринкових взаємовідносин, оцінити нові тенденції з позицій педагогічної діяльності .

Ретроспекція пріоритетів майбутнього аграрія свідчить про те, що до них належать його професійний розвиток в студентські роки, професійне спілкування, розвиток індивідуальних фахових характеристик (потреб, інтересів, рівня прихильності, особливостей інтелекту тощо), які впливають на подальше самовизначення у професії, професійну адаптацію, формування фахової самооцінки.

Комплексний аналіз останніх досліджень вітчизняних науковців дає змогу констатувати, що мотивація студентів вищих аграрних закладів до здорового способу життя є однією з фундаментальних проблем, яка досліджується і вивчається психологами й педагогами.

Формування мотивації студентів аграріїв до здорового способу життя стає ефективнішим, якщо реалізується в певних умовах. Зокрема, це педагогічні умови, які є зовнішнім чинником, що істотно впливає на перебіг освітнього процесу, в тій чи іншій мірі свідомо сконструйованого педагогом, що планує певний результат.

Педагогічними умовами вважають обставини, що сприяють розвитку чи гальмуванню освітнього процесу, їх визначають як комплекс засобів, наявних у закладу вищої освіти для ефективного здійснення освітнього процесу. Зокрема, педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети.

До педагогічних умов формування здорового способу життя студентів вищих аграрних закладів в освітньому просторі доцільно віднести:

- наявність системи діагностики й об'єктивного контролю за здоров'ям тих, що навчаються, розробленою за вимогами санітарних норм і правил державного освітнього стандарту;

- формування знань у сфері збереження, підтримки і зміцнення здоров'я;

- забезпечення матеріально-просторового середовища для організації виховної-оздоровчої діяльності;
- наявність емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя студентів і педагогів;
- практичне залучення усіх учасників освітнього процесу в оздоровчу діяльність;
- наявність єдиних педагогічних вимог в системі «студент – педагог – батьки» щодо організації здорового способу життя;
- високий рівень активності студентів у виховній роботі;
- практична реалізація змісту оздоровчої діяльності студентів в повсякденному житті;
- особистісно орієнтований і диференційований підходи до формування здорового способу й стилю життя.

Застосування педагогічних умов виховання студентської молоді аграрних закладів освіти щодо залучення їх до цінностей фізичної культури здійснюється з метою ефективної організації змісту освіти з фізичного виховання, що спрямовані на створення найсприятливішого середовища навчання й забезпечення опанування змісту навчання, індивідуальними здібностями, способами навчання та особистісного саморозвитку. Дотримання педагогічних умов особистісного орієнтовного підходу до фізичного виховання студентів, передбачало посилення до них уваги як до особистостей з урахуванням їхніх можливостей й потреб. Основним завданням педагогічних умов організації обов'язкових занять з фізичного виховання є створення позитивної мотивації. При цьому велику увагу варто приділяти створенню позитивного емоційного клімату на навчальних заняттях, розвитку інтересу до фізичної культури й спорту, формуванню мотивів і навичок самостійно займатися фізичними вправами. Мотивація знаходить своє вираження у спонуканні студентів до дії, в мобілізації їх внутрішньої енергії, спрямованості дій та вчинків. Важливою педагогічною умовою залучення студентської

молоді до цінностей фізичної культури є вдосконалення змісту обов'язкових навчальних занять з фізичного виховання [146].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що педагогічні умови мотивації студентів закладів вищої освіти аграрного профілю до здорового способу життя – зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості й рухової активності – є важливими умовами забезпечення всебічного й гармонійного розвитку особистості, збереження працездатності в навчальному процесі. Значення цих чинників постійно зростає у зв'язку зі змінами в сучасному суспільстві й пов'язаними з ними інтенсифікацією праці, комп'ютеризацією навчання й виробництва, які ставлять нові підвищені вимоги до фізичних і психічних якостей людини.

Протягом останніх десятиліть спостерігається тривожна тенденція погіршення здоров'я молоді. Процеси диджиталізації, глобалізації та інтеграції, котрі відбуваються на сьогоднішній день на території України, визначили та установили нові пріоритети у формуванні професійної освіти майбутніх фахівців, зокрема й у аграрних закладах вищої освіти. У нинішніх умовах розвитку вищої освіти висувуються підвищені вимоги до формування професійних компетентностей майбутніх фахівців аграрного сектору з урахуванням вищезазначених процесів. Проте поза увагою часто залишаються питання здорового способу життя, який має бути невід'ємною частиною життєдіяльності членів сучасного суспільства і сприятиме повноцінній професійній діяльності нинішніх студентів під час їхньої роботи у галузі сільського господарства.

Фізичне виховання студентів як складник освітнього процесу аграрних університетів становить собою складну систему, яка має багато компонентів. Поняття системи охоплює різні сторони цілісного освітнього процесу: його структуру, зміст, способи функціонування, засоби впливу, форми розвитку тощо. Методична система фізичного виховання студентів-аграріїв ієрархічно входить до єдиної системи вищої педагогічної освіти і є цілісним утворенням, яке дозволяє формувати у студентів: спеціальні знання, життєво важливі

рухові вміння і навички; гармонійний розвиток форм і функцій організму, спрямований на всебічне вдосконалення фізичних обдарувань; міцне здоров'я; виховувати вольові духовні риси особистості.

Постала необхідність формування компетентності професійно-прикладного фізичного виховання студентів, що обумовлюється обґрунтуванням та реалізацією ефективних педагогічних умов. Створення відповідних педагогічних умов у освітньому процесі дасть кожному студентові змогу сформувати власну особистісну модель на шляху до вдосконалення професійної майстерності. Вони становлять собою конкретний набір вимог до освітнього процесу, які сприяють більш якісному засвоєнню матеріалів, базуються на дидактичних принципах і є обов'язковими складниками моделювання педагогічного процесу, спрямованого на опанування студентами навчальною та науковою інформацією з конкретної дисципліни.

Інтерес до занять фізичними вправами у студентські роки проявляється не стільки в досягненні оздоровчого ефекту, скільки у задоволенні через фізичні вправи широкого спектра потреб, спрямованих на самовираження, проведення вільного часу, відмінне самопочуття, зміну діяльності, позитивні емоції, участь в ігровій та освітній діяльності. Цю проблему можна вирішити шляхом заохочування студентів до регулярних занять руховою активністю, яка формує основу для їхнього активного життя в майбутньому [4, с.84]. Великий обсяг навчального навантаження студентів призводить до систематичного накопичення втоми, що негативно позначається на загальному стані їхнього здоров'я [187, с.161].

Одним із шляхів підвищення ефективності фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів дослідники вважають формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами. Тому питання про відновлення розумової та фізичної працездатності шляхом їх залучення до занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю, підтримання здоров'я та вдосконалення фізичного розвитку стає надзвичайно

актуальним. Однак, в останні роки дослідженню проблеми педагогічних умов студентів на заняттях фізичного виховання у вищих аграрних закладах надається недостатня увага, що призвело до поступового зниження в них мотивації до занять з фізичного виховання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури надав можливість встановити, що проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців досить ґрунтовно досліджена на рівні загальних положень педагогіки, психології і дидактики (А. Алексюк, С. Батишев, В. Беспалько, Г. Грибан, В. Краснов, А. Маркова, І. Підласий, В. Серіков, В. Сластьонін та ін.).

Аналіз наукової літератури – педагогічної, психологічної та філософської – свідчить про те, що проблема сутнісного та змістового аналізу поняття педагогічних умов розглядається вченими з різних аспектів. Так, дослідження педагогічних умов як теоретичної основи становлять наукові положення сучасної педагогічної науки щодо професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (А. Алексюк, А. Дьомін).

Педагогічні умови формування мотивації студентів розглядаються як одне із стрижневих утворень. Мотивацію студентів, взаємозалежність зовнішніх і внутрішніх умов розвитку особистості та її мотиваційну сферу досліджували Б. Ананьєв, В. Леонтєв, С. Рубінштейн, О. Ковальова, В. Мерліна та інші вітчизняні науковці, а також низка зарубіжних вчених – Ж. Аткинсон, К. Левін, А. Маслоу, Г. Ж. Нюттен та ін.

Однією з вищих цінностей життєдіяльності людини є здоров'я. Історичний аналіз проблеми виховання здорового молодого покоління показав, що це питання є актуальним протягом всього становлення й розвитку педагогічної науки. Йому присвятили увагу видатні вітчизняні та зарубіжні педагоги, філософи, вчені (Я. А. Коменський, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, І. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський, П. Ф. Лесгафт, Є.М. Водовозова, В. М. Бехтерев, С.Т. Шацький, В. О. Сухомлинський та ін). Ними встановлено, що фізична культура є найбільш економічно вигідним та ефективним засобом профілактики захворюваності й підтримки працездатності. Для формування у

студентів потреби у здоровому способі життя й руховій активності важливо сформувати їхнє позитивне мотиваційне ставлення до фізичної культури.

Проте, незважаючи на вагомі наукові результати вже проведених досліджень, поза увагою дослідників залишилася проблема виявлення й обґрунтування педагогічних умов формування мотивації студентів, зокрема, у закладах вищої освіти аграрного профілю, до занять фізичним вихованням.

Для досягнення поставленої мети було використано кілька методів дослідження, а саме: теоретичний аналіз – для вивчення доробок науковців щодо вирішення досліджуваної проблеми, метод узагальнення педагогічного досвіду – для визначення педагогічних умов сприяння формуванню мотивації до певних видів діяльності, метод конкретизації – для виокремлення педагогічних умов формуванню мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до занять фізичним вихованням.

Успішність процесу формування мотивації студентів до занять фізичним вихованням залежить від орієнтації освітнього процесу, вона має свої характерні відмінності залежно від пріоритетних завдань та особливостей організаційно-методичних умов закладу освіти. Вихідним поняттям сутності мотивації до занять фізичним виховання є основні мотиви, якими керуються студенти у своїх вчинках, бажаннях в умовах навчальної діяльності. Вивчення факторів, що впливають на формування мотивації студентів до занять дозволило визначити педагогічні умови, що сприятимуть формуванню бажання займатися фізичним вихованням. Механізм формування такої мотивації розглядається нами як комплекс спонукань до занять фізичними вправами.

Вивчаючи проблематику формування мотивації до занять фізичним вихованням майбутніх фахівців аграрного сектора, можна вважати, що однією з головних характеристик процесу формування є покращення їхнього становлення шляхом створення певних педагогічних умов.

Визначимо спочатку поняття «умова» та «педагогічна умова» на прикладі їх характеристик різними вченими. У філософії «умову» визначають

як те, «від чого залежить дещо інше, що робить можливим наявність речі, стану, процесу на відміну від причини, яка є логічною умовою наслідку дії» і як «істотний компонент комплексу об'єктів, із наявності якого за необхідністю походить існування цього явища» [152, с. 207]. Л. Виготський розглядає поняття «умова», як сукупності об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних засобів його здійснення, коли забезпечується успішне вирішення поставленого завдання педагогічного спрямування [43, с. 285]. Словник з освіти та педагогіки визначає «умову» як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що продукують фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку; виховання і навчання, формування особистості. Тлумачний словник надає слову «умова» декілька значень: 1) необхідна обставина, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь; 2) обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь [31, с. 1506]. Словник-довідник з професійної педагогіки визначає «педагогічні умови» як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості [43, с.143]. У словнику Л.А. Карпенко наведено визначення поняття «умова», де воно трактується як середовище, в якому перебувають і без якого не можуть існувати [104, с.326]. За баченням Б. Авдєєва, умови – це певні обставини, від яких залежить наявність чи зміна чого-небудь, що зумовлено ними [11, с.43]. У працях Н. Бухлової поняття «умови» визначено як сукупність соціально-педагогічних і дидактичних фактів, що впливають на навчальний процес, та надають змогу керувати ним [28, с. 4]. У педагогіці під терміном «умови» розуміють фактори, від яких залежить ефективність процесу навчання [111., с. 118]. Отже, поняття «умова» розуміється як сукупність певних фактів, обставин, впливів, процесів, що надають змогу управляти освітнім процесом, у результаті якого формується особистість. Крім поняття «умови», важливим для нашого дослідження є також поняття «педагогічні умови».

Дослідники О.М. Пехота, В.Д. Будак, А.М. Старева [142, с. 183] вважають, що педагогічні умови – це система, складовими якої є певні норми, методи, умови, ситуації, що об'єктивно склалися та є необхідними для досягнення певної педагогічної мети. Такі науковці, як А. Белкін і Л. Качалова [86, с. 98] розглядають педагогічні умови, як ключовий фактор успішності навчального процесу та комфортним педагогічним середовищем. Ю. Бабанський під педагогічними умовами розуміє «становище, в якому компоненти навчального процесу представлені в найкращій взаємодії, що дає викладачеві змогу результативно працювати, керувати навчальним процесом, а тим, хто навчається – успішно працювати» [7].

З огляду на те, що випадково обрані педагогічні умови лише частково впливають на успішність розвитку досліджуваної компетентності, виникає потреба у створенні гнучкого комплексу умов. Вплив багатьох чинників на вибір педагогічних умов визначає необхідність встановлення до них певних вимог: ці умови повинні бути спрямовані на формування позитивної мотивації студентів і задоволення результатом діяльності; мають сприяти розвитку особистості та її здібностей; мають забезпечувати розвиток студента.

Визначення і обґрунтування основних педагогічних умов, які будуть ефективно сприяти цьому процесу, є основною метою нашої роботи. Зважаючи на складність процесу формування мотивації студентів до занять фізичним вихованням, його залежність від багатьох факторів, на основі дидактичних принципів та з урахуванням різних підходів науковців до педагогічних умов нами було визначено низку педагогічних умов формування мотивації до занять фізичним вихованням.

Приєднуємось до думки, що обов'язковим має стати застосування особистісно орієнтованого підходу до організації та проведення занять із фізичного виховання. Такий підхід полягає в цілеспрямованому формуванні в процесі фізичного виховання потребнісно-мотиваційної сфери студентів, стимулює їхню активність до занять фізичними вправами, відповідає вимогам зміцнення здоров'я, що підвищує фізичну підготовленість, працездатність й

адаптаційні можливості організму. Щоб стимулювати студентів до занять фізичними вправами доцільно зробити це шляхом розроблення й використання спеціального комплексу засобів і методів, різних за змістом, але гармонійно поєднаних згідно з конкретними потребами індивідуального й диференційованого вибору студентом його подальшої діяльності.

З метою індивідуалізації й диференціації занять фізичним вихованням важливим є створення низки таких педагогічних ситуацій, які у своїй сукупності сприяють утворенню середовища особистісно орієнтованого освітнього процесу. Повністю виправдовує себе також створення ситуаційних стимулів, що сприятливо впливають на розвиток студента і надають йому простір для вільного вибору виду занять, пов'язаних із фізичною культурою. Важливу роль в актуалізації потреби в таких заняттях відіграють методи неагресивного педагогічного мотиваційного впливу, зокрема, переконання і стимулювання. У бесідах зі студентами варто використовувати теми про вплив занять фізичними вправами на функціональні системи організму, значення фізкультурних занять для реалізації життєвих планів, можливість високих навчальних, а у подальшому й професійних досягнень завдяки хорошій фізичній формі [151, с.123].

З огляду на індивідуальні потреби кожного студента не менш важливим є вибір виду подальшої фізкультурної діяльності. Це необхідно для того, щоб позитивна мотиваційна тенденція продовжувала свій розвиток і стимулювала студентів до певних дій. Тому варто переконати студентів у безперечному значенні фізкультурних занять, зокрема, через співвіднесення можливого результату з необхідністю відповідних занять, визначення спрямованості конкретного змісту занять фізичною культурою, забезпечення умов для реалізації цієї діяльності. Індивідуальні особливості та особистісно орієнтована спрямованість студента сприяють обранню ним виду подальших занять фізичною культурою. Під час індивідуальних бесід зі студентом викладачеві потрібно допомагає йому об'єктивно оцінити власні можливості, а відтак і визначитись із вибором програми занять.

Однією з важливих педагогічних умов є також пробудження у студентів потреби до самостійних занять фізичною культурою і спортом. Основою формування цієї потреби можуть стати мотиви фізичного вдосконалення на основі розвитку пізнавальних інтересів. За наявності взаємозв'язку значущих мотивів самовдосконалення з практикою їх здійснення виникає почуття задоволення не лише у підготовці до професійної діяльності, але й емоційне задоволення від відчуття «радості рухів», почуття власної м'язової енергії й активного тону усього організму.

Ще однією важливою педагогічною умовою може стати розширення сфери фізкультурної діяльності студентів за рахунок активного залучення до занять в спортивних секціях. Усі форми фізичного виховання об'єднуються спільною метою і завданнями. Кожна з них сприяє вирішенню як загальних, так і специфічних завдань. Ось чому для оптимального розв'язання всіх завдань фізичного виховання варто практикувати різноманітні форми занять шляхом запровадження фізкультурно-оздоровчих заходів, широкого залучення студентів до занять у спортивних секціях, пропозиції та організації додаткових занять, проведення масових спортивних свят і днів здоров'я, різноманітних змагань і конкурсів. Важливою умовою залучення студентів до таких фізкультурних заходів є їхня добровільність. Тому необхідно піклуватися про те, аби викликати в студентів зацікавлення до них, що може вдатися завдяки їх емоційній насиченості, яка не залишить учасників байдужими. Доцільно звернути увагу також на те, щоб для кожного студента знайшлась можливість взяти участь у вказаних заходах чи змаганнях, щоб кожен студент міг проявити свої здібності й здатності незалежно від рівня своєї підготовленості.

Необхідною складовою педагогічних умов є, на нашу думку, формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами, прищеплення інтересу до занять спортом. Викладач повинен не тільки забезпечити належне фізичне виховання під час навчання майбутнього фахівця у закладі вищої освіти, а й сформувати у нього звичку до щоденних

фізичних вправ, які б він виконував протягом усього свого життя для активного відпочинку, збереження і зміцнення здоров'я. Необхідною умовою виховання у студентів є звички систематично займатись фізичною культурою є взаємозв'язок викладача і студента. Саме вплив викладачів може забезпечити необхідне фізичне виховання і сприятиме формуванню звички до систематичних занять фізкультурою і спортом [4, с.75].

Значущою педагогічною умовою може стати впровадження в практику викладання методів і засобів активізації студентів до занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю. Сформуванню інтересу студентів до фізичної культури можна не тільки практичним шляхом, як це подекуди вважають викладачі-практики, але й поглибленим вивченням теоретичних знань про фізичну культуру, які розкривають зміст, значення й основні правила занять фізичними вправами. Виховання позитивного ставлення, інтересу до фізичних вправ досягається шляхом переконливих і емоційних пояснень, використанням різноманітних заохочень, власним прикладом. У цьому сенсі важливо також досягти органічного поєднання рухової активності з розумовою працею.

Вагомою педагогічною умовою є забезпечення тісного взаємозв'язку фізичного виховання та професійної орієнтації особистості студентів, де фізкультурна діяльність є одним зі способів реалізації майбутніх професійних планів і намірів, життєвого призначення, умова успішного виконання соціальних і професійних функцій. Завдання професійно-прикладного фізичного виховання покликані вирішити питання фізичної і психологічної підготовки особистості до майбутньої професії за фахом, практичної підготовки студентів аграрних закладів вищої освіти до професійної діяльності за фахом.

У аспекті зовнішньої мотивації однією з педагогічних умов є цілеспрямоване стимулювання активної фізкультурної діяльності студентів у вигляді заліку та інших заохочень. Заохочення полягають у позитивній оцінці навчальної діяльності та поведінки студентів, які спрямовані на те, щоб

викликати у них бажання до подальших досягнень, активності та зацікавленості у заняттях фізкультурою. Основними видами заохочення є порада, сприяння, допомога, довіра викладача, схвалення, усна подяка, важливе доручення тощо. При цьому потрібно врахувати, що заохочення може позитивно впливати на студента лише тоді, коли воно є своєчасним, адекватним, а також бажано публічним [54, с.455].

У контексті педагогічних умов нами відзначено налагодження продуктивних і довірчих взаємовідносин між студентами та викладачами. На заняттях студентам доводиться контактувати й комунікувати один з одним та з викладачем. Тому важливо, щоб дотримувалась культура стосунків викладача зі студентами, а також студентів між собою. Взірцем у цьому має бути сам викладач.

Викладачеві фізичного виховання треба шукати шляхи до взаєморозуміння зі студентською молоддю. Відомо, що не всім студентам однаково даються фізичні вправи. Часті невдачі окремих студентів можуть викликати у них негативне ставлення до фізичної культури. Щоб приховати власні слабкості та не втрачати престиж серед одногрупників, такі студенти часто заявляють про свідоме небажання займатися фізкультурою як неважливою, непотрібною і зайвою справою. У таких випадках важливо проявляти чуйність та педагогічний такт. Неображаючи самолюбства студента, треба вселяти впевненість у власні можливості, надати допомогу при виконанні складних вправ, підбирати підготовчі вправи перед виконанням основних тощо.

Удосконалення системи взаємодії викладачів зі студентською молоддю може стати резервом поліпшення якості навчання у закладах вищої освіти, активізації навчальної діяльності студентів, розвитку їхніх пізнавальних та фізкультурних інтересів.

Роль викладача має ключове значення в створенні належних педагогічних умов для формування мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до занять фізичним вихованням. Здатність забезпечити високу

професійно-прикладну фізичну підготовку майбутніх аграріїв є основним завданням педагога. Викладачам кафедри фізичного виховання для створення запропонованих нами педагогічних умов потрібно розпочинати з себе, з реальної оцінки своїх можливостей безперервно, впродовж усієї своєї педагогічної діяльності вдосконалювати свої професійні знання в цій галузі науки, яку вони за професійним обов'язком повинні доводити до студентів. Важливою є також наявність педагогічних умов реалізації мотивації до організації процесу фізичного виховання у аграрних закладах вищої освіти. Виходячи з цього, визначено й обґрунтовано основні педагогічні умови які сприятимуть ефективному формуванню й підвищенню мотивації студентів до занять фізичним вихованням, а саме:

- набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я;
- створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя;
- диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності;
- практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Щодо реалізації формування студентів про здоровий спосіб життя здійснюється за допомогою методів кооперативного (спільного) навчання, які спрямовані на перехід від пасивної форми сприйняття інформації до активної та забезпечують суб'єктивний характер взаємодії педагога і студента: лекцій, лекцій-бесід, диспутів, зустрічей. Використання цих методів дозволяє задіяти такі базові характеристики особистості студента, як здатність до пізнання й самопізнання, потреби вищого рівня, ціннісні відносини. Крім того, вони сприяють переоцінці студентами сенсу власної життєдіяльності, здійсненню потреби в досягненні, визнанні, реалізації своїх різноманітних здібностей, у тому числі зі зміни способу життя [160].

2.3. Структурно-функціональна модель процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти

Вивчення закономірностей формування мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти детермінує моделювання педагогічного процесу. Науковцями визнано, що одним із важливих напрямків пошуку шляхів підвищення якості процесу професійної підготовки фахівця є розробка його моделі.

Моделювання, за визначенням авторів філософського енциклопедичного словника, є методом дослідження об'єктів пізнання за їх моделями; побудова та вивчення моделей реальних предметів і явищ (органічних або неорганічних систем, інженерних пристроїв, різноманітних процесів – фізичних, хімічних, біологічних, соціальних) об'єктів, які конструюються для визначення або поліпшення їх характеристик, раціоналізації способів побудови, управління ними тощо [175, с. 374]. Моделювання розуміється як метод опосередкованого практичного або теоретичного оперування об'єктом, за якого досліджується не сам об'єкт, а використовується допоміжна штучна або природна система, що перебуває в певній об'єктивній відповідності з об'єктом пізнання, здатна заміщати його на певних етапах пізнання й дає під час її дослідження в остаточному підсумку інформацію про модельований об'єкт.

А.В. Домашенко [63] вважає, що діяльнісну організаційно-педагогічну основу моделі ефективного фізичного виховання студентів, яка забезпечує фізичну готовність випускників ВНЗ до активної життєдіяльності та продуктивної праці, складають:

- теоретична, методична і практична підготовка, що базується на підставі навчальних та позанавчальних занять, професійноприкладна фізична підготовка, спортивні тренування, фізична реабілітація, фізичні вправи в режимі дня тощо;

- дидактичне наповнення, яке передбачає переважно використання засобів і методів фізкультурної освіти та традиційно популярних серед студентів систем фізичних вправ: легкої атлетики, гімнастики, плавання, спортивних ігор;

- соціально дієві комплекси методів мотивації студентів до занять фізичним вихованням: семестрові заліки, відбір для престижної роботи з урахуванням рівня фізичної підготовленості, пропаганда фізичного вдосконалення, регулярна діагностика фізичного стану, щорічне державне тестування фізичної підготовленості, поточної та підсумкової атестації після закінчення ВНЗ.

Вивчення стану дотримання та формування здорового способу життя студентською молоддю має досить багато різних трактовок і рекомендацій, це свідчить про те, що немає єдиного шляху дотримання здорового способу життя та активної життєдіяльності. Для формування установки на здоровий спосіб життя та його дотримання студентами як під час навчання, так і в подальшому житті Грибан Г. пропонує починати з:

- оцінки наявності знань та навиків здорового способу життя;
- оцінки стану здоров'я, шкідливих звичок, хвороб та порушень опорно-рухового апарату і шляхів їх ліквідації;
- усвідомлення кожним студентом необхідності дотримання здорового способу життя, виявлення інтересу до конкретних видів його прояву;
- оцінки активності студентів при виконанні вимог здорового способу життя, виконання оздоровчих заходів в життєдіяльності;
- формування позитивного ставлення студентів до засобів фізичної культури та спорту і предмету «Фізичне виховання»;
- формування психологічної установки на майбутнє щодо збереження високої рухової активності, негативного ставлення до шкідливих звичок, збільшення власної маси тіла тощо;

- визначення видів фізичної активності, які найбільш відповідають індивідуальним можливостям студента та його темпераменту;
- формування впевненості в тому, що час затрачений на заняття фізичними вправами компенсується добрим станом здоров'я;
- постановки мети і дотримання її виконання, не зважаючи на втому, відсутність часу, погану погоду тощо;
- наявності різних варіантів індивідуальних програм фізкультурно-оздоровчих занять [48, с.492].

Спираючись на напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених з питань моделювання у педагогіці та тезу про те, що моделювання допомагає дослідити певне педагогічне явище чи процес, звертаємось до моделювання для формалізації ходу і результатів дослідження. З метою найбільш повного відображення досліджуваного феномену використовуємо різні функції, притаманні моделі:

- редуційну, тобто можливість зведення складного (мотивації студентів до фізичного виховання) до простого (взаємозв'язку стандартизованих пояснюваних з допомогою педагогічної науки елементів) у процесі моделювання;
- дослідницьку, тобто відображення результатів дослідницької діяльності у моделі, що ґрунтується на зазначених результатах (констатувального етапу експерименту);
- евристичну, тобто реалізацію дослідницького завдання за допомогою спрощених схем пізнання (виражених в ідеалізованих та спрощених елементах моделі);
- пояснювальну, яка передбачає тлумачення структури, зв'язків, зумовленостей між компонентами досліджуваного об'єкта (за допомогою виділених у дослідженні категорій та понять психолого-педагогічної науки).

Для побудови моделі процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти (рис. 2.3.1) звертаємось до тези Ю. Бабанського про визначальну роль мети

щодо інших складників педагогічної діяльності. За мету ставимо сформованість мотивації студентів до фізичного виховання.

Для досягнення визначеної мети та виконання поставлених завдань у розроблену модель процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання закладено низку підходів, загальнодидактичних і специфічних педагогічних принципів. При цьому враховували напрацювання вітчизняних науковців. Зокрема, на думку А. Суценка, формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки передбачає поєднання традиційних методів навчання та інноваційних технологій, доцільних для професійного зростання та фізичного вдосконалення. Ефективним засобом може стати широке використання новітніх форм організації та проведення навчальних занять зі зростанням ролі інтерактивних форм організації навчального процесу, залучення сучасних технологій і засобів контролю. Важливим є також врахування загальнодидактичних принципів (науковості, доступності, систематичності і послідовності, активності і самостійності, зв'язку навчання з практикою), спеціальних принципів формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю (системності, інтеграції, творчої спрямованості, орієнтації на інновації, освітньої рефлексії) та специфічних принципи ППФП (адекватності педагогічного впливу, формування позитивної мотивації, підвищення активності, удосконалення матеріально-технічного забезпечення) [167, с.140-141].

Розробляючи модель формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, ми спирались на такі загальнодидактичні принципи.

Принцип системності уможливорює обґрунтування та розробку мети, принципів, методів і засобів процесу формування мотивації, визначення педагогічних умов і чинників впливу на формування мотивації студентів до фізичного виховання. При застосуванні принципу системності

встановлюється причинно-наслідковий характер досліджуваних процесів і явищ, ієрархічність структури системи, яка вивчається. Отже, цей принцип дає змогу забезпечити цілісність процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання і взаємодію його структурних компонентів, здійснювати цілеспрямований вплив на його хід, прогнозувати результати експериментальної роботи.

Принцип наступності та безперервності передбачає, що формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти є одним із етапів, які у своїй сукупності складають цілісну систему процесу розвитку особистості. Він є безперервним і триває протягом усього періоду навчання, професійної підготовки і діяльності фахівця. При цьому спираємось на концепцію навчання впродовж усього життя, яка передбачає постійну необхідність і можливість набуття фахівцями нових знань, умінь і навичок на всіх етапах професійної діяльності для підтримання своєї професійної компетентності, а відтак і фізичної здатності, на конкурентоспроможному рівні.

Принцип виховного навчання базується на закономірності єдності навчання і виховання в цілісному педагогічному процесі. Цей принцип передбачає формування в процесі навчання базової культури особистості: моральної, естетичної, культури життєдіяльності і здорового способу життя. Виховання в процесі навчання пов'язано з інтелектуальним розвитком і, перш за все, з розвитком індивідуальних здібностей з урахуванням інтересів студентів. Принцип виховного навчання передбачає поважливе відношення до особистості студента і одночасно необхідну вимогливість до нього, оскільки це є одним з умов реалізації гуманістичного підходу в освіті. Реалізація цього принципу у контексті нашого дослідження має відбуватися на основі опори на сильні сторони студентів у навчанні.

Принцип єдності групового і індивідуального навчання передбачає їх оптимальне поєднання. Взаємодія і відособлення забезпечують соціалізацію і розвиток особистості. Найкращі умови для цього забезпечує навчальний

колектив як специфічна форма соціальної організації що заснована на спільності інтересів і відносинах довіри, співпраці і взаємодопомоги. В колективі особистість розвивається і виявляє себе завдяки дії механізмів персоналізації, референтності, відображеної суб'єктності, кожен з яких виявляється задіяним в процесі групового навчання. Колектив відтворює суттєві характеристики і особливості, які відповідають соціальній системі, і на їх базі формує зміст індивідуальної свідомості. Не менш важливим є можливість отримати в процесі групового навчання досвід оцінки і взаємооцінки, необхідний для структурування і узагальнення особистого досвіду.

Принцип свідомості і творчої активності студентів стверджує їхню суб'єктність у навчальному процесі. Це обґрунтовується тим, що активність особистості за своєю природою соціальна і суб'єктна. Вона є інтегрованим показником її спрямованості і діяльній сутності. У нашому дослідженні реалізація принципу свідомості і творчої активності студентів вимагає розвитку конструктивної поведінки. У випадку виникнення труднощів у розумінні студентами навчальної діяльності викладач повинен дати аргументовані пояснення, провести додаткове відпрацювання дій, навести варіативні засоби рішення навчальних завдань.

Специфічні:

Принцип міждисциплінарності вимагає підвищення рівня узагальнення і логічності знань, які у вигляді окремих елементів студенти засвоюють під час вивчення певних дисциплін у контексті формування мотивації до фізичного виховання. Вузькодисциплінарна орієнтація освітнього процесу є причиною того, що знання студентів часто мають дискретний характер, у них не складається єдина картина теорії і практики, відсутнє уміння застосовувати знання на практиці, а тим паче виділяти ключові проблеми, які потребують вирішення. При реалізації принципу міждисциплінарності відбувається інтеграція навчальних дисциплін на основі єдності всіх завдань і перехід від

вузькопредметних форм навчання до взаємопов'язаного широкого комплексу засвоєння знань, умінь і навичок.

Принцип саморегуляції сприяє розвитку в студентів бажання до постійного підвищення власного рівня фізичної підготовки, а водночас і до професійного саморозвитку і самовдосконалення, формує здатність до прийняття рішень у різних ситуаціях. Через самоактивність майбутній фахівець здатний реалізувати свій потенціал, набуває досвіду здоров'язберезувальної діяльності.

При розробці моделі процесу формування мотивації у студентів аграрних закладів вищої освіти спиралися на системний, компетентнісний, діяльнісний і особистісно орієнтований підходи.

Ефективність структурно-функціональної моделі процесу мотивації студентів до фізичного виховання визначається науково-методичним забезпеченням цього процесу. Розробляючи зазначену структурно-функціональну модель, враховували те, що вона має бути системою, що складається з окремих, взаємопов'язаних між собою елементів, проте водночас забезпечує єдиний поетапний процес. Вона має бути цілісною, що забезпечується логічними взаємозв'язками між окремими елементами.

Структурно-функціональна модель є віртуальною схемою системного педагогічного впливу на формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти.

Формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти вимагає системного підходу до вирішення цього процесу. Системний підхід – це загальний метод дослідження та пізнання складних об'єктів (систем), який використовується в усіх сферах науки, техніки, управління тощо. Сутність системного підходу міститься в розгляді об'єктів як систем.

В рамках системного підходу сформувалися відповідні методологічні принципи, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження і практичного пізнання об'єкта:

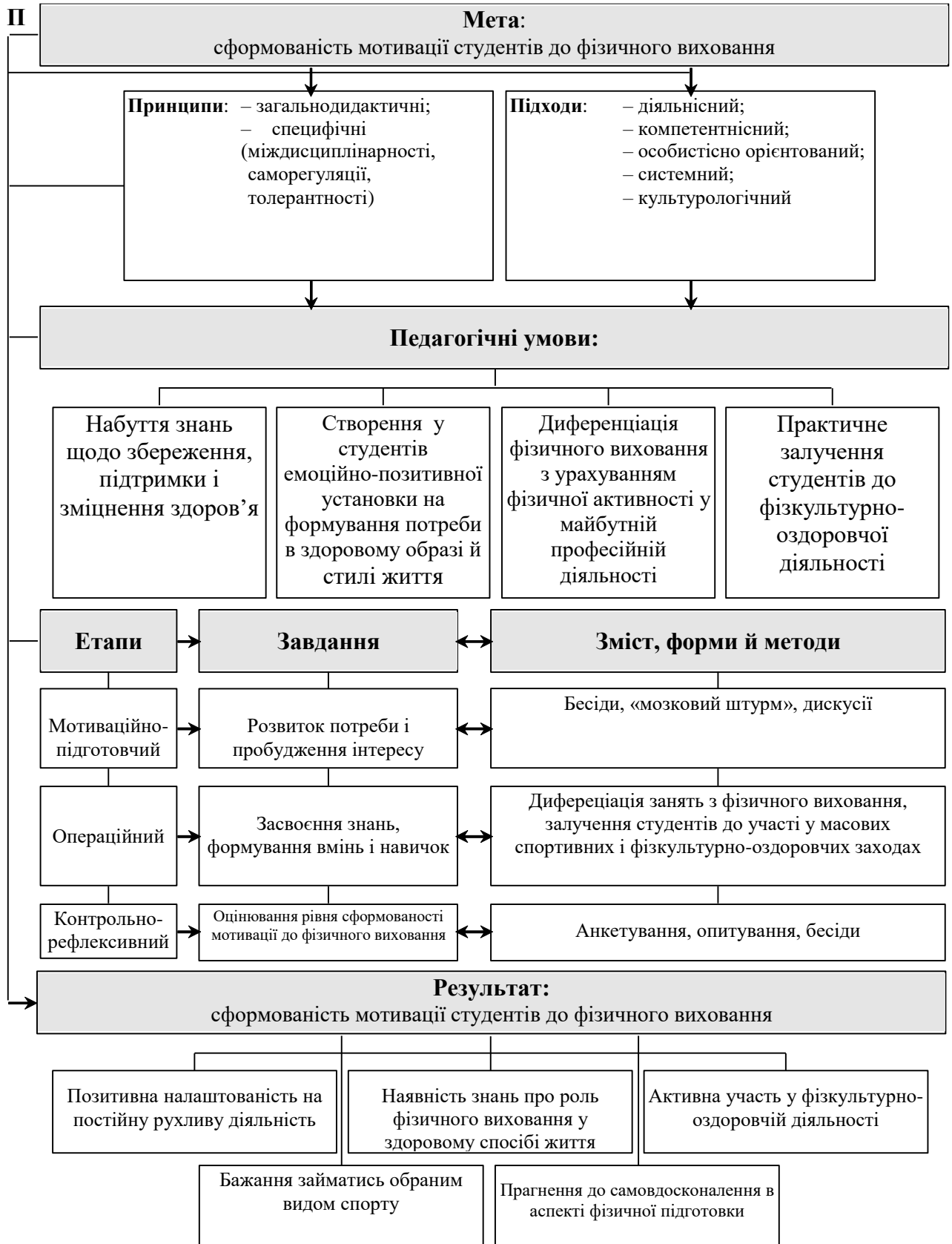

Рис. 2.3.1. Модель процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти

- принцип цілісності, за яким досліджуваний об'єкт виступає як щось розчленоване на окремі частини, органічно інтегровані в єдине ціле;
- принцип впливу цілого над складовими частинами, який означає, що функції окремих компонентів і підсистем підпорядковані функції системи в цілому, її меті;
- принцип ієрархічності, який постулює підпорядкованість компонентів і підсистем системі в цілому, а також супідрядність систем нижчого рівня системам більш високого рівня, внаслідок чого предметна галузь теорії набуває ознак ієрархічної метасистеми;
- принцип структурності, який означає спосіб закономірного зв'язку між виділеними частинами цілого, що забезпечує єдність системи, зумовлює особливості її внутрішньої будови;
- принцип взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, за яким жодна із систем не може бути самодостатньою, вона має динамічно змінюватись і вдосконалюватись адекватно до змін зовнішнього середовища.

З огляду на методологічні принципи можна зазначити, що в аспекті нашого дослідження використання системного підходу у формуванні мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти є доцільним з кількох причин.

Мотивація студентів до фізичного виховання є складним інтегрованим явищем, яке складається з кількох взаємопов'язаних компонентів. Системний підхід дає можливість зберегти принцип цілісності у вивченні цих компонентів, охопити не тільки основні, але й усі супровідні структурні елементи мотивації студентів до фізичного виховання як явища і, таким чином, установити та проаналізувати всю систему якісних ознак сформованості у студентів мотивації до фізичного виховання.

Крім того, процес формування мотивації до фізичного виховання у студентів є цілеспрямованою системою, що зумовлюється також наявністю мети та керівництва нею. Це відкрита система, тому що між нею і зовнішнім

світом існує постійний обмін інформацією. Дана система є складною, багатокомпонентною, бо складається з підсистем.

Кожна з досліджуваних ознак мотивації до фізичного виховання має не тільки самостійне значення, а й органічно пов'язана з іншими сферами формування професійної компетентності фахівця (діяльнісною сферою, пізнавальною сферою, почуттєвою сферою, комунікативною сферою), доповнює, розвиває, забезпечує їх глибше діалектичне розуміння. Тому системний підхід збагачує сприйняття кожного з досліджуваних компонентів мотивації до фізичного виховання, поглиблює знання про них, доводить єдність всіх рівнів формування мотивації до фізичного виховання як завершеного педагогічного процесу.

Процес формування мотивації до фізичного виховання у студентів є динамічним явищем, що теж характеризує його як систему, оскільки постійно зазнає змін у зв'язку із впливом на нього зовнішнього середовища, а також внутрішніх станів самої системи, що зумовлені дією цих зовнішніх факторів.

Формування мотивації до фізичного виховання відбувається в рамках загальної системи професійної підготовки майбутніх фахівців, тобто включається в підсистему фахової підготовки студентів у аграрних закладах вищої освіти: процесу навчання студентів конкретної спеціальності для аграрної галузі; процесу фахової підготовки в аграрному напрямі; процесу підготовки фахівців вищої кваліфікації; процесу фахової підготовки тощо. Ця педагогічна система є, насамперед, системою діяльності й відносин, що формуються і складаються в межах самої системи й спрямовані на засвоєння студентами вищого аграрного закладу освіти теоретичних основ щодо фізичної активності у професійному житті та вироблення практичних умінь та навичок такої активності.

Отже, розглянуті вище характеристики системи під кутом зору нашого дослідження дозволяють зробити висновок, що формування у студентів мотивації до фізичного виховання є складною за своєю структурою, багатоаспектною та багатофункціональною системою педагогічного впливу

на особистість з метою формування навичок і вмінь фізичного виховання, правильного і доречного їх використання у ситуаціях, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності. Саме тому формування у студентів мотивації до фізичного виховання вимагає компетентнісного підходу до вирішення проблеми цього процесу.

Оскільки компетентнісно орієнтована освіта стає ціннісною, отримання такої освіти на висококваліфікованому рівні є запорукою професійних успіхів. Тому вважаємо, що застосування компетентнісного підходу у процесі формування у студентів мотивації до фізичного виховання зумовлено такими чинниками:

- удосконалення форм і методів оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками;
- реформування системи аграрної освіти відповідно до міжнародних стандартів і вимог вітчизняного та європейського ринку праці;
- оптимізація мережі аграрних закладів вищої освіти, адаптації спеціальностей і освітніх програм, за якими здійснюватиметься підготовка фахівців для аграрної галузі, відповідно до потреб реформованого сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку.

У контексті вищої освіти компетентність визначається як необхідний обсяг і рівень знань; досвід, набутий у певному виді діяльності, та наголошується на тому, що фахова компетентність характеризує якість особистості випускника закладу вищої освіти. Педагогічний словник визначає компетентність як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію; «Великий тлумачний словник сучасної української мови» трактує компетентність як якість, що пов'язана з достатнім рівнем знань у певній галузі [43, с.446].

Отже, поняття «компетентність» має складний зміст, оскільки охоплює різні сторони особистості (як людини, суб'єкта діяльності, індивідуальності) та інтегрує її різноманітні характеристики.

Проблема визначення професійної компетентності фахівців на сьогодні надзвичайно актуальна і знайшла теоретичне обґрунтування в психолого-педагогічних працях сучасних дослідників. Аналіз визначень професійної компетентності різними авторами дає змогу зробити висновок, що загальним для всіх спроб визначити професійну компетентність є розуміння її як здатності людини ефективно виконувати професійні функції. З огляду на тему нашого дослідження це – здатність вирішувати професійні завдання. Для цього майбутній фахівець повинен бути здатним використати низку особистісних можливостей, як-от загальні та спеціальні здібності людини до виконання певної професійної діяльності; знання, навички, вміння, а також накопичений професійний та життєвий досвід; готовність до професійної діяльності.

Досліджуючи підходи науковців до формування професійної компетентності майбутніх фахівців, зазначимо, що більшість дослідників обстоює думку про те, що поняття компетентності є ширшим, ніж знання чи вміння, і передбачає здатність фахівця використовувати в конкретній ситуації набуті знання, вміння, навчальний та життєвий досвід, володіння ним методами пошуку необхідної інформації, вмінням її аналізувати, бачити проблеми і шляхи їх розв'язання, самоефективність, а також розуміння необхідності навчатися протягом усього життя. Таким чином, успішне виконання фахівцями своїх функціональних обов'язків передбачає наявність у них сукупності спеціальних знань та певних професійно значущих якостей особистості, з якими ми пов'язуємо і відповідний рівень мотивації до фізичного виховання.

Останнім часом поняття компетентності викликало широку дискусію серед європейських країн-учасників Організації економічного співробітництва та розвитку, де проводились дослідження з даної проблематики, що відображено в Міжнародних документах Європи, Міжнародної організації праці. У результаті було розроблено програму, в якій наголошується на тому, що ключові компетентності (key competencies) дають

можливість особистості ефективно працювати у багатьох соціальних сферах, сприяють якісному розвитку суспільства та особистому успіху, отже, можуть бути застосовані до багатьох життєвих сфер.

З огляду на позицію цілої низки науковців про те, що компетентність формується, розвивається і проявляється в процесі конкретної діяльності, а не абстрактної, тобто компетентність – це вміння та культура здійснювати певну діяльність, концепцію компетентнісного підходу до формування мотивації у нашому дослідженні співвідносимо з діяльнісним підходом до підготовки фахівців, що набуває додаткових особливостей у зв'язку з розумінням фізичного виховання як специфічного виду діяльності.

У площині діяльнісного підходу освітній процес навчання має відтворювати в собі риси діяльності людей у певній предметній галузі. Діяльність визначається як специфічна форма ставлення людини до навколишнього світу і людської свідомості. Таким чином, концепцію освоєння діяльності спрямована на вирішення певної задачі, тому діяльність є невід'ємною передумовою розвитку особистості.

Діяльнісний підхід до підготовки фахівців сприяє формуванню й розвитку студентів як суб'єктів діяльності та соціальних відносин, слугує основою активності особистості – потреби в діяльності, змінах, перетворенні себе й світу. У процесі навчальної діяльності студент опановує її структуру й етапи, різні способи реалізації, розкриває творчі здібності, необхідні для самореалізації в професійних сферах.

Розглядаючи звернення до діяльнісного підходу у процесі формування у студентів мотивації до фізичного виховання, не можна залишити поза увагою особистісну орієнтацію цього процесу. Упродовж останніх років значно зріс інтерес до особистісного підходу у підготовці майбутніх фахівців.

Особистісний підхід як важливий психолого-педагогічний принцип та методологічний інструментарій забезпечує більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості студента і на цій основі – гармонійний розвиток її внутрішньої, мотиваційно-ціннісної, та зовнішньої, поведінкової, підструктур,

які відображаються на рівні сформованості мотивації до фізичного виховання майбутнього фахівця. Особистісний підхід у педагогіці розглядає кожну особистість як суб'єкт своєї діяльності, здатний цілеспрямовано змінювати об'єктивну дійсність і здійснювати творчий саморозвиток. Саморозвиток характеризується такими виявами, як розвиток і самоактуалізація особистості, її цінності та смисли тощо.

Особистісно орієнтований підхід спрямований на реалізацію сутнісної природи суб'єкта, якій відповідають цінності служіння, коли основним життєвим ставленням виявляється любов до інших людей. Це дає людині можливість виходити за межі своїх актуальних, наявних можливостей. Особистісно орієнтований підхід надає можливість студенту краще функціонувати як особистості. Це є наслідком того, що і викладач, і студент працюють у єдиному емоційно-чуттєвому діапазоні, який запобігає психічному напруженню як результату переживання небезпеки від некоректного вторгнення. Стратегія побудови освітнього процесу в площині особистісного підходу визначається науковим розумінням внутрішніх закономірностей розвитку особистості.

Навчальна діяльність у контексті застосування особистісно орієнтованого підходу не має метою навчання для здобуття знань. Це та форма особистісної активності, яка забезпечує важливі для праці на виробництві предметно-професійні й соціальні якості фахівця. За особистісно орієнтованого професійного навчання акцент переноситься з навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність студента, що передбачає підвищення рівня особистої активності другого. Ця величина полягає не в засвоєнні готової системи знань, а у формуванні через них цілісної структури майбутньої професійної діяльності. Ступінь залучення студента до діяльності щодо навчання переважно визначається тим, наскільки широкі можливості надаються йому для особистісної активності – самореалізації, самоорганізації, самовиховання й саморозвитку.

На кожному етапі формування мотивації до фізичного виховання вважали за доцільне дотримуватися певних правил, які характеризують особистісно-орієнтований підхід у процесі навчання і виховання особистості. До них належать:

- формування почуття «ми», демонстрація єдності поглядів (усуває бар'єри, об'єднуючи для досягнення спільної мети);
- установлення особистісного контакту, за якого кожен студент відчуватиме, що звертаються саме до нього (реалізується мовними засобами, називаючи ім'я, повторюючи вдало висловлене міркування студента);
- невербально візуальний контакт;
- демонстрація власного позитивного ставлення (усмішка, дружня інтонація тощо);
- спокійне і стримане ставлення;
- демонстрація цілей спільної діяльності, почуття власної причетності до загальної справи;
- вияв розуміння внутрішнього стану студента (свідчить про зацікавленість у взаємодії, взаєморозумінні);
- постійний інтерес (вміння слухати студентів, зважати на їхню думку, зосереджувати увагу на позитивному);
- створення ситуації успіху (для сприятливого психологічного настрою під час навчання, похвала потенційних можливостей студента).

Особистісно-орієнтований підхід до формування мотивації у студентів реалізує гуманістичну позицію викладача щодо студентів.

Отже, для ефективного формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти вважаємо доцільним комплексне поєднання у процесі формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти таких підходів, як системний, компетентнісний, діяльнісний і особистісно орієнтований, як таких, що найточніше відповідають меті нашого дослідження.

Структурно-функціональна модель процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти окреслює загальне проектування цього процесу, визначає його складові елементи, що за відповідно визначених педагогічних умов сприятимуть ефективності її застосування та подальшого багаторазового відтворення з тим же рівнем ефективності.

Функціонування запропонованої моделі залежить від необхідних педагогічних умов, які створюються для забезпечення її дієвості й спрямовані на досягнення головної мети та забезпечення взаємозв'язку і взаємовпливу складників моделі. Отже, реалізація розробленої структурно-функціональної моделі процесу формування з мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів буде ефективною за дотримання таких педагогічних умов: набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я, створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя, диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності, практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Спираючись на теорію поетапного формування розумових дій, яка передбачає, що будь-яка дія складається з трьох частин – орієнтовної, виконавчої і контрольної-коректувальної, розробили структурно-логічну схему процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, яка передбачає таку поетапність впливу на мотиваційну сферу майбутніх фахівців:

1. Діагностування вихідного рівня мотивації.
2. Визначення індивідуальних потреб студентів. розроблення і впровадження диференційованих завдань;
3. Рефлексія і діагностування рівня мотивації на завершальному етапі.

Зазначена схема представлена на рисунку 2.3.2.

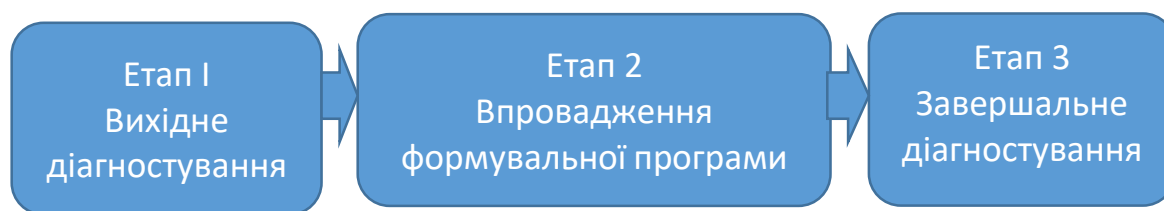

Рис. 2.3.2. Структурно-логічна схема процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання

Основне завдання діагностування вихідного рівня мотивації полягає у визначенні у студентів наявності і сили прояву мотивації до фізичного виховання. Завданням наступного етапу є набуття комплексу знань про здоровий спосіб життя, значення фізичної підготовки для майбутньої професійної діяльності, а також спрямування індивідуальних потреб на формування умінь та навичок, необхідних для успішного виконання професійних завдань. Оволодіння комплексом актуальних знань, умінь і навичок закладає підґрунтя подальшого розвитку мотивації до фізичного виховання й особистісного самовдосконалення. На завершальному етапі здійснюється вивчення досягнень майбутніх фахівців аграрного профілю, тобто оцінювання рівня їхнього рівня сформованості мотивації до фізичного виховання, яке відбувається шляхом анкетування й опитування.

Висновки до другого розділу

На основі аналізу напрацювань науковців і практичного досвіду визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, спрямовані на формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, а саме:

- набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я;
- створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя;

- диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності;
- практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Розроблено шляхи цілеспрямованого педагогічного впливу на формування мотивації до фізичного виховання майбутніх фахівців аграрного профілю, запропоновано структурно-функціональну модель процесу формування мотивації до фізичного виховання студентів у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти. В основу моделі покладено визначені і теоретично обґрунтовані педагогічні умови мотивації студентів до фізичного виховання. Структурно-функціональна модель процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти окреслює загальне проектування цього процесу.

Визначено, що в контексті дослідження доцільним є комплексне застосування системного, компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів, що сприяє цілісному поетапному впливу на формування мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання.

У межах системного підходу визначено спрямування на низку методологічних принципів, зокрема, таких: принцип цілісності (досліджуваний об'єкт є єдиним цілим з поділом на окремі елементи), принцип впливу цілого на складові частини (підпорядкування функцій окремих компонентів і підсистем функції системи в цілому), принцип ієрархічності (супідрядність систем нижчого рівня системам більш високого рівня), принцип структурності (зв'язок між виділеними частинами цілого), принцип взаємозв'язку із зовнішнім середовищем (динамічні зміни системи адекватно до змін зовнішнього середовища).

Оскільки компетентність, зокрема, й професійна формується, розвивається і проявляється в процесі конкретної діяльності, концепцію компетентнісного підходу до формування мотивації у нашому дослідженні

співвідносимо з діяльнісним підходом до підготовки фахівців, що набуває додаткових особливостей у зв'язку з розумінням фізичного виховання як специфічного виду діяльності. У площині діяльнісного підходу освітній процес навчання має відтворювати в собі риси діяльності людей у певній предметній галузі.

Встановлено, що формування мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання як багатоаспектний процес, включає розвиток таких компонентів: когнітивного (система знань про здоровий спосіб життя і роль фізичного виховання у життєдіяльності людини і професійній діяльності фахівців); діяльнісного (уміння й навички, необхідні для повноцінної професійної діяльності), рефлексивного (виявлення інтересу до фізичного виховання і прагнення до постійного самовдосконалення). Формування культури мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання розглядається нами як цілеспрямований процес розвитку виділених компонентів.

Уточнено критерії, показники і рівні сформованості мотивації студентів до фізичного виховання. До критеріїв сформованості мотивації майбутніх фахівців до фізичного виховання віднесено: когнітивний, діяльнісний, рефлексивний. Когнітивний критерій характеризується такими показниками: наявність у студентів знань, необхідних для забезпечення фізичної підготовки до виконання професійних функцій, наявність знань про значення і вплив фізкультурних занять на організм людини та її особистість, наявність знань про здоровий спосіб життя, наявність знань про сучасні здоров'язберезувальні технології, наявність знань про значення фізичної культури для зміцнення здоров'я, наявність знань про різноманітні форми занять з фізичного виховання, наявність знань про способи розвитку фізичних якостей. Діяльнісний критерій відображається у таких показниках: сформованість у студентів загальної фізичної підготовленості, сформованість загальних рухових умінь та навичок, сформованість умінь та навичок, необхідних для виконання специфічних функцій майбутньої професійної

діяльності. Рефлексивний критерій представлений у таких показниках: здатність до критичної самооцінки знань, умінь і навичок, пов'язаних з фізичними аспектами відповідної професійної діяльності; стійкий інтерес до фізичного виховання й спорту; бажання до постійного фізичного самовдосконалення.

На основі ступеня прояву низки показників визначених критеріїв виокремлено рівні сформованості досліджуваного феномену: високий, середній і низький.

Розроблена структурно-логічна схема процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, яка передбачає поетапність впливу на мотиваційну сферу майбутніх фахівців: діагностування вихідного рівня мотивації, визначення індивідуальних потреб, розроблення і впровадження диференційованих завдань, рефлексія і діагностування рівня мотивації на завершальному етапі.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Основні етапи експериментального дослідження

Для перевірки ефективності визначених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов було проведено педагогічний експеримент. Організація експериментальної роботи передбачала здійснення пілотного, констатувального і формувального етапів експерименту.

У проведеному пілотному дослідженні брали участь 221 студент першого курсу Національного університету біоресурсів і природокористування України. Метою дослідження було визначити домінуючі мотиви до занять фізичним вихованням студентів віком від 16 до 19 років. Їм було запропоновано здійснити вибір із десяти мотивів – категорій, які відповідають певним висловлюванням (судженням). Перед початком анкетного опитування із студентами була проведена ознайомча бесіда, в ході якої було роз'яснено мету дослідження і роздано анкету із запитаннями. Узагальнені результати щодо отриманих даних анкетування представлено на гістограмах (рис. 3.1.1 і 3.1.2). Розглянемо їх детальніше.

Мотив емоційного задоволення (ЕЗ) – прагнення, що відображає радість руху і фізичних зусиль. Йому відповідає судження: «Я отримую радість від фізичного виховання, оскільки можу рухатися і випробувати напруження. Це мене надихає і піднімає настрій». Цей мотив був виявлений серед студентів першого курсу у 69,7% дівчат і 67,7% юнаків. Домінування саме мотиву емоційного задоволення виявилось для нас досить неочікуваним, оскільки воно пов'язано, власне, тільки з особистісною сферою студентів і аж ніяк ні з їхньою навчальною, ні з майбутньою

професійною діяльністю. Водночас це дозволяє зробити висновок, що досягти підвищення мотивації студентів, як дівчат, так і юнаків, до фізичного виховання можна шляхом впливу на їхню емоційну сферу, сприяючи зміцненню у їхній уяві зв'язку між заняттям фізичним вихованням і відчуттям радості, задоволення, певним чином навіть ейфорії. На фоні таких позитивних емоцій можна досягти зростання інтересу студентів до виконання фізичних вправ, руху, більш уважного ставлення до власного організму.

Мотив соціального самоствердження (СС) – прагнення проявити себе, яке виражається в тому, що зайняття спортом і успіхи, що досягаються при цьому, розглядаються з точки зору особистого престижу, поваги з боку знайомих, глядачів. Йому відповідає судження: «Я займаюся спортом, оскільки домагаюся успіхів. Мої товариші по групі і спортивній команді, так само як і глядачі, поважають мене за це. Під час змагань приємно бути в центрі уваги, підвищувати свій престиж». Цей мотив обрала менша кількість студентів – 43,5% дівчат і 34,4% юнаків. Незважаючи на те, що мотив соціального самоствердження отримав менше прихильників, ніж попередній, варто зауважити, що його обрала теж досить значна кількість студентів. До того ж, привертає увагу суттєвий розрив у відсотках, який спостерігається між дівчатами й юнаками. Він свідчить про те, що дівчата більше потребують визнання з боку інших; усвідомлення себе частиною групи, команди, колективу; набуття почуття впевненості у собі і власних силах.

Мотив фізичного самоствердження (ФС) – прагнення до фізичного розвитку, становлення характеру. Йому відповідає таке судження: «Я активно займаюся спортом, тому що хочу розвиватися фізично і загартувати свій характер. Не хочу товстішати і стати ледачим, хочу бути здоровим». Мотив фізичного самоствердження виявився вагомим для 61,5 % юнаків і 70 % дівчат. Необхідно зауважити, що мотив фізичного самоствердження є домінуючим серед інших мотивів і зацікавлення в ньому вище у дівчат, ніж

у хлопців. Це свідчить про те, що дівчата приділяють значну увагу своєму фізичному розвитку, їм важливо бути «в формі», мати гарний зовнішній вигляд. Для хлопці також важливо ведення здорового способу життя, займання спортом і розвиватись фізично для подальшої роботи за фахом.

Соціально-емоційний мотив (СЕ) – прагнення до фізичних вправ, зважаючи на їх високу емоційність, неформальність спілкування, соціальну й емоційну розкнутості. Йому відповідає судження: «Мені подобається заняття фізичним вихованням, тому що змагатися дуже цікаво, тому що радують досягнуті успіхи. Я люблю атмосферу змагань». Такі прагнення приваблюють 55% юнаків і 52% дівчат. Для цього мотиву притаманне відношення значної частини студентів, але відсоткове співвідношення суттєво не відрізняється серед дівчат і хлопців аграрного закладу вищої освіти. Отже, свідченням таких показників є потреба у прийнятті участі у змаганнях з різних видів спорту і не лише для досягнення високих результатів, а й для свого всебічного розвитку, спілкування, отримання нові знайомства тощо.

Соціально-моральний мотив (СМ) – прагнення до успіху своєї групи, заради якого потрібно займатись фізичним вихованням, мати хороший контакт з одногрупниками, викладачем. Йому відповідає судження: «Моя група повинна займати лідируюче положення. Я хочу внести свій вклад у цю справу. Я не хочу підводити свого викладача і товаришів, це змушує мене більше займатись фізичними вправами». До такого вибору схильні 41% юнаків і 27,5% дівчат. Результати соціально-морального мотиву можна пояснити так, що він не є одним із домінуючих, а серед показників юнаків і дівчат є суттєва різниця. Варто виділити те, що студентів не можна змусити займатись фізичним вихованням навіть якщо його група чи одногрупники будуть займати лідируючі місця у спортивній спартакіаді студентів університету, чи у різноманітних змаганнях різного рівня з різних видів. Це повинно слугувати викладачам кафедри фізичного виховання одним із завдань заохочення студентів першого та другого року навчання до

прийняття участі у різноманітних змаганнях, ведення здорового способу життя, раціонального режиму харчування і обрання виду спортивної діяльності.

Мотив досягнення успіху в спорті (ДУ) – прагнення до досягнення успіху, поліпшення особистих спортивних результатів. Йому відповідає судження: «Я регулярно тренуюся, щоб підтримувати і підвищувати отримані результати, щоб досягати поставленої переді мною мети». Саме особиста цілеспрямованість виявилась провідною для 58,1% юнаків і 64,7% дівчат. Отже, досягнення успіхів у спорті є у більшості студентів. Згідно результатів значна частина спрямована до регулярних тренувань, професійного заняття спортом і досягнення вищих результатів, досягати перед собою поставлену ціль. Викладачеві, як наставнику доводиться створювати сприятливі умови, знаходити нові підходи для стимулювання студентів першого та другого року навчання до занять окремим видом спорту за професійною спрямованістю.

Спортивно-пізнавальний мотив (СП) – прагнення до вивчення питань технічної і тактичної підготовки, науково обґрунтованих принципів тренування. Він пов'язаний із відповідним судженням: «Я хочу бути обізнаним у питаннях техніки, тактики, принципах тренувального процесу, знати, як правильно тренуватися». Це виявилось важливим для 44,7% юнаків і 59,8% дівчат. Так результат опитування дає нам зрозуміти, що навчання технічним діям, тактичним, принципах тренувального процесу, знання правильно тренувального процесу у дівчат показник більший на 15,1% ніж у хлопців. Таким чином, приділення викладачем обізнаності цих питань буде спонукати дівчат значно більше, ніж хлопців, до спортивної популяризації.

Раціонально-вольовий (рекреаційний) мотив (РВ) – бажання займатися фізичним вихованням для компенсації дефіциту рухової активності під час розумової роботи. Йому відповідає судження: «Я займаюся фізичним вправами, щоб відпочити від розумової (сидячої)

роботи, щоб отримати прилив сил. Спортивні результати цікавлять мене меншою мірою». Серед студентів таких виявилось 60,8% юнаків і 67,7% дівчат. Це дає нам право аргументувати, що за допомоги раціонально вольового мотиву підвищується стимулювання студентів до занять фізичним виховання, розвантаження після розумової діяльності, зняття стресу під час сесії тощо. Результат дає нам чітке трактування того, що прихильники цього мотиву мотивовані не на досягнення високих результатів, а мають бажання загартовувати себе у ситуації браку фізичної активності під час розумової діяльності.

Мотив підготовки до професійної діяльності (ПД) – прагнення займатися спортом для підготовки до вимог обраної професійної діяльності. Йому відповідає судження: «Досягти хороших результатів у навчанні та роботі можливо тільки тоді, якщо я буду здоровий і фізично розвинений. Цьому сприяє спорт». Таке розуміння мотивації встановлено у 62,9% юнаків і 68,4% дівчат. Мотив підготовки до професійної діяльності набрала велика кількість досліджуваних і відмітили, що їх бажання добиватись високих результатів у навчанні, роботі, спорті можливо лише тоді, коли вони будуть мати здоров'я і фізичний розвиток. Підготовка до професійної діяльності – це частина професійно-прикладної фізичної підготовки студентської молоді. Для цього необхідно вдосконалювати навчально-виховний процес, більше приділяти увагу здоров'ю, фізичному вихованню, моральній стійкості фізичних і професійно-прикладних якостей студентів.

Цивільно-патріотичний мотив (ЦП) – прагнення до фізичного вдосконалення для успішного виступу на змаганнях, для підтримки престижу групи, факультету, університету. Йому відповідає судження: «Якщо я регулярно займаюсь фізичним вихованням, то зможу показувати високі результати». Цей мотив виявився провідним для 44,6 % юнаків і 40,8% дівчат. Результат показує, що лише невелика кількість обрала цей мотив, і великої різниці між дівчатами та юнаками не відзначилось. Неможливо не відзначити цивільно-патріотичний мотив у студентів, які

займаються професійно обраним видом спорту. Таким чином, якщо заняття фізичною культурою було закладено фундаментом з дитинства, ми можемо сподіватись, що виховали справжніх спортсменів-патріотів, здатні досягати високих результатів, захищати честь своєї країни, вмотивовувати інших тощо.

Діапазон отриманих відповідей респондентів із числа студентів коливається від 10 до 25%.

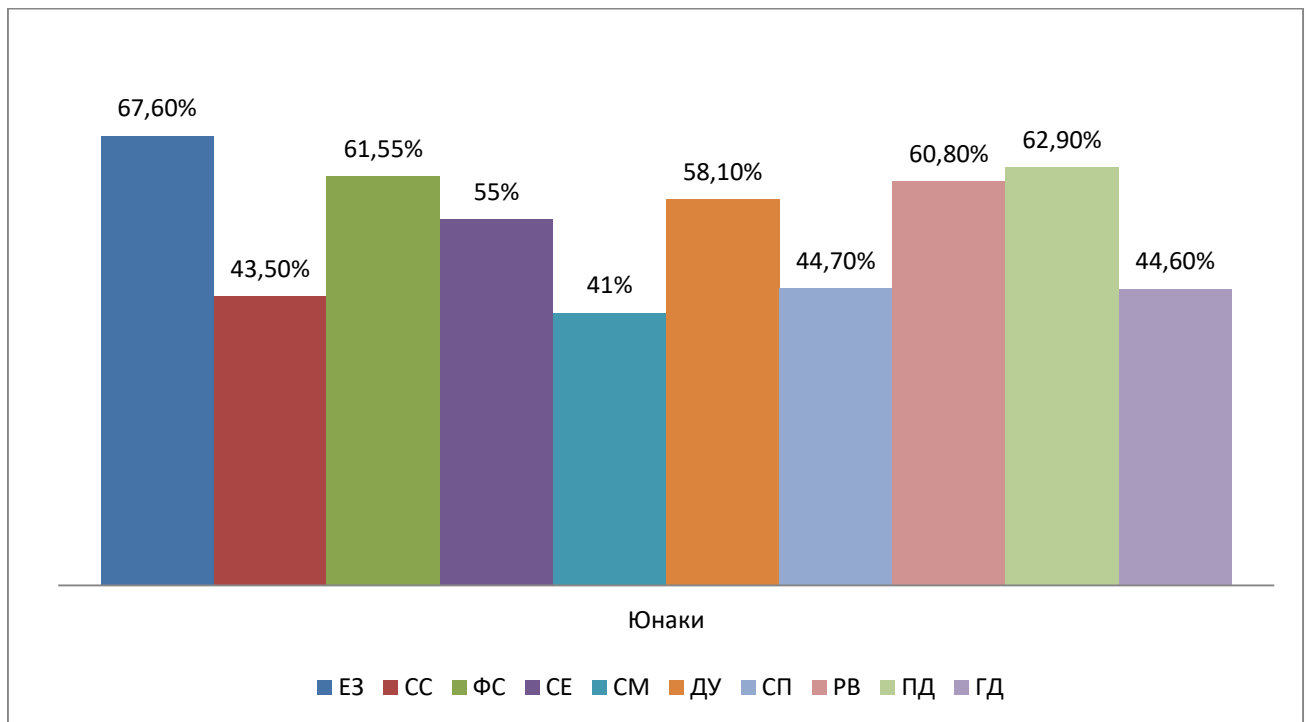

Рис. 3.1.1. Порівняльний аналіз мотивів юнаків до занять фізичним вихованням

У рейтингу визначення домінуючих мотивів, яким надають перевагу студенти Національного університету біоресурсів і природокористування України, серед юнаків перше місце займає мотив емоційного задоволення, на другому місці – підготовка до професійної діяльності, на третьому місці – мотив фізичного самоствердження. У дівчат перше місце займає мотив фізичного самоствердження, на другому місці – емоційного задоволення, на третьому місці – підготовки до професійної діяльності (див. таблицю 3.1.1).

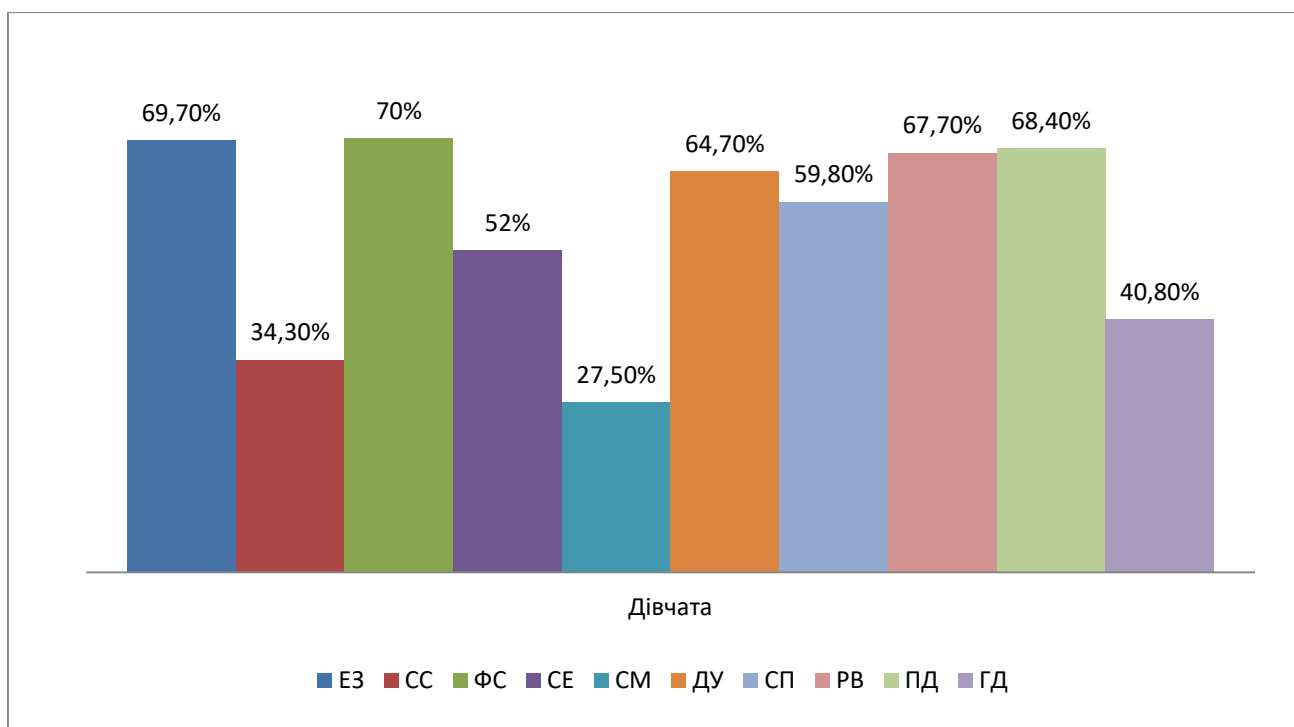

Рис. 3.1.2. Порівняльний аналіз мотивів дівчат до занять фізичним вихованням

Таблиця 3.1.1

Рейтинг мотивів студентів НУБіП до фізичного виховання

№	Мотиви	Кількість відповідей (%)		Місце за рангом	
		Юнаки	Дівчата	Юнаки	Дівчата
1.	Емоційного задоволення	67,60%	69,7%	1	2
2.	Соціального самоствердження	43,50%	34,3%	9	9
3.	Фізичного самоствердження	61,55%	70%	3	1
4.	Соціально-емоційний	55%	52%	6	7
5.	Соціально-моральний	41%	27,5%	10	10
6.	Досягнення успіху в спорті	58,1%	64,7%	5	5
7.	Спортивно-пізнавальний	44,7%	59,8%	7	6
8.	Раціонально-вольовий (рекреаційний)	60,8%	67,7%	4	4
9.	Підготовки до професійної діяльності	62,9%	68,4%	2	3
10.	Цивільно-патріотичний мотив	44,6%	40,8%	8	8

Отримані результати свідчать про те, що фізичне виховання привертає увагу студентів в основному в комунікативно-діяльнісному аспекті (приємно спілкуватися, займатися, бути в колі друзів, розвивати рухові здібності, самостверджуватися, розвиватися фізично і загартувати свій характер, не хочуть товстішати і стати ледачим, хочуть бути здоровим, досягти хороших результатів у навчанні та роботі, отримувати радість від фізичного навантаження), але не в аспекті регулярних занять фізичним вихованням чи спортом.

Отже, результати дослідження спонукають викладачів кафедри фізичного виховання, з одного боку, до врахування домінуючих мотивів студентів, а з іншого, – до необхідності у подальшому більш активно займатись формуванням у студентів мотивації до занять фізичними вправами. Зокрема, будувати відносини зі студентами, спрямовані на підтримку їхніх фізичних можливостей та психологічного стану, і підвищувати інтерес під час проведення занять із фізичного виховання.

Аналіз літератури та власний досвід практичної діяльності свідчить, що проблема формування мотивації до занять фізичними вправами студентів вищих навчальних закладів є досить актуальною. Тому саме викладачі фізичного виховання повинні відігравати пріоритетну роль у формуванні в молоді установок на засвоєння ціннісного потенціалу фізичної культури, здорового стилю життя, актуалізацію фізичного самовдосконалення студентів і їхньої здоров'язберігаючої поведінки. Подальші наукові дослідження можуть бути пов'язані з вивченням негативної та позитивної мотивації до занять фізичним вихованням, а відтак і пошуками подолання негативного чи недостатньо вмотивованого ставлення студентів до фізичного виховання.

Аналізуючи інтереси студентів до занять фізичним вихованням визначали, яким фізичним вправам віддають перевагу студенти, та які види спорту їм подобаються (табл. 3.1.2).

Таблиця 3.1.2

Інтереси та вподобання студентів щодо виду фізичних вправ, %

Запитання	Варіант відповіді	I курс		II курс	
		Юнаки (n= 57)	Дівчата (n=62)	Юнаки (n=54)	Дівчата (n=70)
Фізичні вправи яким студенти віддають перевагу	Силові	25	12	29	15,8
	Швидкісно-силові	13,5	14	17,5	11,5
	Швидкість	12	15	14,5	8,5
	Координація	16,6	11,5	14,5	20
	Гнучкість	7,2	28	7	24,2
	Витривалість	15,1	11,5	17,5	14,6
Види спорту, яким віддають перевагу студенти	Легка атлетика	11,5	13,7	8,1	10,1
	Баскетбол	9,5	14,6	11,2	12,5
	Важка атлетика	8,5	13,7	11,1	12,4
	Види боротьби	13,8	9,1	17,3	4,3
	Футбол	25,7	23,9	22,7	20,5
	Бодібілдинг	14,8	2,4	15,5	4,5
	Аеробіка		11,7		15,7
	Фітнес	4,1	17,2	4,3	22,7
	Спортивне орієнтування	3,4	2,3	4,5	5,2
	Карате	9,5	7,8	5,1	8,5
	Інші	9,5	4,4	11,3	2,7

Отримані дані свідчать, що перевагу силовим вправам 25% студентів I курсу і 29% II курсу віддають юнаки, що пов'язане з бажанням мати атлетичну статуру. Дівчата віддають перевагу вправам на гнучкість 28% – I курс і 24,2% – II курс.

Серед запропонованих видів спорту, майже всі студенти віддають перевагу футболу: 25,7% – юнаки I курс, 22,7% – юнаки II курс та 23,9% – дівчата I курс і лише дівчата II курсу 22,7% відзначили фітнес як вид спорту, який найбільше подобається. Також більшість студенток відзначили баскетбол 14,6 % I курсу, 12,5 % II курсу, види боротьби між студентами є популярним у 13,8% I курсу, 17,3% II курсу, бодібілдинг зазначило 14,8% юнаків I курсу

і 15,5% юнаків II курсу, легка атлетика займає пріоритетне місце серед інтересів студентів 13,7% юнаків I курсу і 10,1% юнаків II курсу. Значна частина опитаних взагалі не приділяє належної уваги у виборі фізичних вправ та спорту. Трактують це тим, що сьогодення вимагає від них постійної праці, і надзвичайно багато факторів впливає на те, щоб створити оптимальні умови для занять фізичним виховання і певним видом спорту.

Серед студентів, які нерегулярно відвідують заняття з фізичного виховання в університеті ми провели анкетування на добровільній основі, поставивши такі запитання:

Я не ходжу на заняття з фізичного виховання, тому що...

1. ... Я не можу виконувати необхідні вправи.
2. ... Мені не хочеться рухатися.
3. ... Мені в принципі не подобається тема спорту.
4. ... Викладачі забагато вимагають.
5. ... Мені не подобається те, що ми зараз робимо на заняттях.
6. ... Я боюся отримати травму.
7. ... Я боюся осоромитись.
8. ... Я не хочу, щоб з мене сміялися
9. ... Мені соромно, тому що не подобається своє тіло.
10. ... Я не хочу переодягатися на очах у інших.
11. ... Мені це не потрібно.
12. ... Боюся, що не зможу виконати потрібні завдання.

Як засвідчив аналіз отриманих відповідей, головним стримуючим чинником був сором – студенти не хотіли виглядати непривабливо в очах своїх одногрупників (через зовнішній вигляд, наприклад, надмірну вагу; через певні риси зовнішності, які часто суто суб'єктивно оцінювались негативно; через можливу невдачу під час виконання вправ тощо).

Отже, метою подальшої діяльності має стати створення умов і формування у студентів навичок самовдосконалення та тлі розвитку мотивації, інтересу до фізичного виховання, спорту і стану власного здоров'я.

Педагогічний вплив на формування у студентів мотивації до фізичного виховання передбачав визначення вихідного рівня сформованості цієї якості у студентів і чинників її розвитку. Тому констатувальний експеримент мав за мету:

- встановити рівень знань студентів аграрних закладів вищої освіти про сутність фізичного виховання, здоров'язбережувальні технології, можливості самовдосконалення у процесі фізичної підготовки;
- визначити рівні сформованості мотивації студентів до фізичного виховання.

На цьому етапі дослідження в експерименті брали участь 220 студентів, які навчалися на агрономічному, ветеринарному факультетах, факультеті землевпорядкування і факультеті захисту рослин Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Методами дослідження під час констатувального експерименту були тестування, анкетування, інтерв'ю, опитування, бесіди. Для вимірювання показників рівня сформованості мотивації у студентів використовувались всебічно обґрунтовані, апробовані на практиці методики, що суттєво підвищує вірогідність висновків. Це такі методичні засоби: методика В.Смекала і М.Кучера (діагностика спрямованості особистості з метою визначення провідних мотивів, якими керуються майбутні фахівці), шкала Н.Кузьміної (діагностика інтересу), тест-опитувальник А. Меграбяна (мотивація досягнення), опитувальник А. Реана (мотивація успіху і боязнь невдачі).

В основу дослідження було покладено системний, компетентнісний, діяльнісний та особистісно-зорієнтований підходи до формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти, які й визначили організацію, логіку і відбір методів, умов та засобів дослідження. Системний підхід передбачав формування мотивації до фізичного виховання як цілісної системи; у контексті особистісно-зорієнтованого підходу враховувались індивідуальні особливості студентів; діяльнісний і

компетентнісний підходи забезпечили практичну реалізацію набутих студентами знань, умінь і навичок щодо занять фізичним вихованням.

Базою формувального етапу експерименту став Національний університет біоресурсів і природокористування України.

3.2. Реалізація педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти

Під час формувального етапу експерименту було реалізовано попередньо визначені й обґрунтовані педагогічні умови, які, на нашу думку, сприятимуть ефективному формуванню й підвищенню мотивації студентів до занять фізичним вихованням, а саме:

- набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я;
- створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя;
- диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності;
- практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Ці педагогічні умови було покладено в основу експериментальної методики формування мотивації студентів до фізичного виховання під час їхнього навчання у аграрних закладах вищої освіти. Вона включала комплекс таких організаційних форм і методів: заняття з роз'ясненням питань здорового способу життя; індивідуально-консультаційна робота; структуровані та спонтанні дискусії, спрямовані на обговорення та корекцію ціннісних орієнтацій і моделей фізичної підготовки; виконання вправ на розвиток певних фізичних характеристик; самостійна робота студентів; обговорення проблемних ситуацій з тем збереження здоров'я; залучення студентів до участі у спортивних заходах і змаганнях різного рівня.

Щодо реалізації першої умови набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я ми сконцентрувалися на інформуванні студентів про здоровий спосіб життя. При цьому спиралась на методiku інформування, запропоновану С.Сичовим, яка передбачає перехід від пасивної форми сприйняття інформації до активної і забезпечення суб'єктивного характеру взаємодії педагога і студента: лекцій, лекцій-бесід, диспутів, зустрічей. Використання цих методів дозволяє задіяти такі базові характеристики особистості студента, як здатність до пізнання й самопізнання, потреби вищого рівня, ціннісні відносини. Крім того, вони сприяють переоцінці студентами сенсу власної життєдіяльності, здійсненню потреби в досягненні, визнанні, реалізації своїх різноманітних здібностей, у тому числі зі зміни способу життя [161].

Користуючись влучним висловом Анджело Моссо про те, що фізичні вправи можуть замінити безліч ліків, але жодні ліки в світі не можуть замінити фізичні вправи, акцентували увагу на значенні для здоров'я систематичного виконання фізичних вправ, рухової активності.

Насамперед проводили роз'яснювальну роботу щодо того, що фізична активність – це будь-який рух скелетних м'язів, який збільшує витрати енергії вище рівня основного метаболізму, тому будь-який вид і обсяг такої активності, навіть незначний, безсумнівно, сприяє покращенню фізичного стану, а відтак і здоров'я. Фізична активність включає, серед іншого, фізичні навантаження на роботі, вдома та у вільний час. Вона має значну вагу в аспекті профілактики захворювань. Велика кількість досліджень демонструє важливість фізичної активності для профілактики серцево-судинних захворювань, цукрового діабету, інсульту, хвороби Альцгеймера, деменції та різних видів раку. Можливо, багато хто у студентському віці не замислюється над цим, а назви хвороб сприймає як щось зовсім стороннє, що його не стосується, тому доводилось для підтвердження апелювати до даних і використовувати для демонстрації, наприклад, цифри Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Крім того, звертали увагу, що регулярна фізична активність пов'язана з покращенням самопочуття, більшою задоволеністю життям і меншою кількістю симптомів депресії. Згідно з рекомендаціями ВООЗ, дорослі у віці від 18 до 64 років повинні щотижня займатися помірною фізичною активністю не менше 150 хвилин або не менше 75 хвилин інтенсивної фізичної активності, щоб досягти сприятливого впливу на своє здоров'я. Можлива комбінація обох інтенсивностей руху, при цьому одиниця руху повинна тривати не менше 10 хвилин. До того ж, рекомендуються силові тренування два або більше днів на тиждень (Всесвітня організація охорони здоров'я, 2010). Варто, однак, згадати, що навіть рівень активності нижче мінімального значно збільшує очікувану тривалість життя, а отже, навіть нескладні, так звані низькопорогові університетські пропозиції можуть допомогти досягти довготривалих ефектів. Фізично-спортивна активність є специфічною формою фізичної активності, і на ній ми сконцентрувалися додатково.

У контексті майбутньої професійної діяльності студентів у аграрній галузі пояснювали, що, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, фізично активні дорослі люди мають менший ризик перелому кісток тазостегнового суглоба або хребця. Збільшення обсягу вправ може мінімізувати зменшення мінеральної густини хребта або тазових кісток. Воно сприяє зміцненню маси скелетних м'язів, сили, потужності та внутрішньої нервово-м'язової активності. Переконали наукові дані, засновані на широкому колі досліджень, показують, що фізично активні люди мають більш хорошу фізичну форму у плані здоров'я, знижений ризик розвитку низки захворювань із втратою дієздатності та нижчі ризики різних хронічних неінфекційних захворювань, на відміну від малоактивних людей.

У ході реалізації першої педагогічної умови ознайомили студентів з концепцією фізичної активності Всесвітньої організації охорони здоров'я та її рекомендаціями для вікової категорії 18-64 роки. Зазначена концепція передбачає загальний час занять фізичними вправами до 150 хвилин на тиждень. Розраховано поступове збільшення часу занять до 150 хвилин на

тиждень за рахунок виконання вправ за кілька занять на тиждень, поступово збільшуючи час кожного заняття: наприклад, 30 хвилин фізичної активності середньої інтенсивності 5 разів на тиждень. Фактичні дані негайного впливу на біомедичні показники підтверджують переваги від регулярної фізичної активності протягом тижня (5 та більше разів на тиждень).

З метою створення наукового підґрунтя для отримання, орієнтації й доступу до знань про вплив фізичного виховання на стан здоров'я було створено науковий гурток «Інноваційні проблеми фізичної культури і спорту» як добровільне об'єднання студентів. Наукова спрямованість гуртка полягає у дослідженні актуальних питань інновацій у сфері фізичної культури і спорту. Метою діяльності гуртка є залучення студентів до наукової діяльності, проведення самостійних наукових досліджень і участі у наукових заходах. До основних цілей належать: формування у студентів інтересу й потреби до наукової творчості; розвиток науково-дослідницького мислення, наукової самостійності, поглиблення й закріплення отриманих у процесі навчання знань. Основними завданнями гуртка є: залучення студентів до активної участі у проведенні наукових конференцій, наукових семінарів, конкурсів на кращу наукову працю; навчання студентів методам самостійних наукових досліджень з фізичної культури і спорту; сприяння поглибленому вивченню навчального матеріалу; обмін результатами наукової роботи; виявлення обдарованих студентів з метою використання їхнього творчого й інтелектуального потенціалу для вирішення актуальних завдань наукових досліджень у межах освітнього процесу.

Студентський науковий гурток «Інноваційні проблеми фізичної культури і спорту» діє на постійній основі у формі засідань, на яких студенти готують і доповідають результати своїх наукових досліджень, обговорюють доповіді і розглядають актуальні проблеми розвитку науки у відповідній галузі.

За результатами роботи гуртківці підготували доповіді на II Міжнародну науково-практичну конференцію «RESULTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH AND DEVELOPMENT» (2-3 травня 2021 р., м. Київ):

Прасол Артур на тему «Особливості розвитку витривалості футболістіву навчальнотренувальному процесі»;

Коршак Олександр на тему «Принципи раціонального харчування спортсменів з гирьового спорту»;

Левченко Дарина на тему «Особливості розвитку та становлення фітнесу в Україні».

Реалізація такої педагогічної умови як створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя безпосередньо пов'язана з просвітницькою діяльністю, тобто отриманням знань про здоровий спосіб життя і їх обговоренням у формі дискусій. Було проведено низку бесід на тему: «Здоровий спосіб життя – запорука розвитку гармонійної особистості». Тематика циклу бесід для набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я представлена у таблиці 3.2.1. При цьому зауважили, що одним з головних чинників ризику для здоров'я, поруч із незбалансованим харчуванням, шкідливими звичками і негативними емоціями, є гіподинамія. У своїй сукупності вони зумовлюють низький рівень культури здоров'я, а звідси й слабка мотивація молоді до здорового способу життя.

З іншого боку акцентували на тому, що здоровий спосіб життя передбачає знання нормальної життєдіяльності організму, достатній рівень рухової активності, регулярність занять фізичною культурою, правильне – раціональне й збалансоване – харчування. Харчування лежить в основі всіх процесів життєдіяльності – це один з головних постійних факторів впливу зовнішнього середовища, що має значний вплив на стан організму людини.

Таблиця 3.2.1

**Тематика циклу бесід для набуття знань щодо збереження,
підтримки і зміцнення здоров'я**

№	Тема	Зміст
1.	Здоров'я як найвища цінність	Обговорення значення мотивації для збереження власного здоров'я. Здоров'я як найвища цінність людського життя і соціальна цінність демократичного суспільства.
2.	Шкідливі звички і їх вплив на здоров'я	Паління – одне з найбільш поширених видів побутової токсикоманії. Алкоголізм як причина психічних і фізичних розладів. Відмова від шкідливих звичок для збереження здоров'я та життя.
3.	Харчування як важливий елемент здорового способу життя	Харчування як основа всіх процесів життєдіяльності. Важливість збалансованого харчування з необхідною кількістю вітамінів та мікроелементів.
4.	Рухова активність як запорука здорового стану організму	Позитивний вплив рухової активності на загальний рівень самопочуття. Рухова активність як спосіб профілактики неінфекційних захворювань. Стимулювання захисних сил організму. Рухова активність – запорука розумової працездатності.
5.	Заняття фізичною культурою і спортом	Фізична культура і спорт як ефективний засіб профілактики захворювань, підвищення психофізичного здоров'я, фундамент фізичного розвитку і здоров'я. Сприяння розвитку фізичних якостей (сили, витривалості, швидкості, гнучкості, спритності). Фізична культура як чинник оптимізації власного стану і розвитку, підготовки до життєвої практики.
6.	Системи оздоровлення	Системи фізичного розвитку людини й психоемоційного оздоровлення. Загартовування організму, рухова активність, дихальні та фізичні вправи, масаж, раціональне харчування. Оптимальна норма індивідуальної рухової активності. Спеціальні фізичні вправи.
7.	Реабілітація після фізичних і психологічних навантажень	Реабілітація як комплекс заходів спрямованих на відновлення здоров'я, функціонального стану і працездатності організму. Диференціювання фізичних навантажень згідно з можливостями організму й потребами.
8.	Здоровий спосіб життя	Здоровий спосіб життя – основа нормальної життєдіяльності організму. Основні елементи здорового способу життя. Індивідуальний стиль здорового способу життя. Гіподинамія – одна з найбільших проблем на шляху до здорового способу життя. Рухова активність як невід'ємний елемент складовою здорового способу життя.

Висновком численних бесід і дискусій стало визначення складників здорового способу: усвідомлення цінності здоров'я; відсутність шкідливих звичок (вживання алкоголю, паління тощо); збалансоване харчування з необхідною кількістю вітамінів та мікроелементів, що, у свою чергу, є

важливим для підтримання рівня фізичної активності; рухова активність (заняття фізичною культурою і спортом, знання і використання різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на поліпшення фізичного стану, реабілітація після фізичних і психологічних навантажень). Окрему увагу акцентували на тому, що рухова активність зміцнює м'язи, за рахунок чого зменшується навантаження на суглоби, попереджає остеопороз, знижує ризик виникнення серцево-судинних захворювань, тобто здійснює комплексний вплив на збереження здорового стану організму.

Під час проведення бесід акцентували на тому, що студенти недостатнім чином піклуються про власний фізичний стан, оскільки останнім часом зростає статичне навантаження, зумовлене тривалим перебуванням у приміщенні, роботою за комп'ютером в умовах дистанційного навчання, відсутністю пересування у межах освітнього закладу.

Отже, у процесі формування позитивної мотивації до фізичного виховання проводили ознайомлення з основами здорового способу життя і культури здоров'я; спонукали студентів до створення свого індивідуального стилю здорового життя.

Метою інших бесід було продемонструвати привабливість і користь від фізичної активності, руху, туризму, ігрових видів спорту.

Для створення позитивно-емоційного сприйняття студентами занять з фізичного виховання було проведено «мозковий штурм» із залученням учасників формувального експерименту. Зрозуміло, що ставлення до занять та мотивацію неможливо обговорити під час однієї зустрічі, не кажучи вже про зміну. Але ми вважали за важливе розглянути це питання разом зі студентами й подумати з ними, як можна спланувати уроки заняття з фізичного виховання, щоб вони отримали широке визнання. Пр цьому виходили з того, що важливо не перетворювати студентів на простих споживачів пропозицій викладачів і позбавити їх ролі негативних критиків, а натомість підкреслити їхню особисту відповідальність за зміст занять.

Задіяність студентів у обговоренні, їхня безпосередня участь і прийняття ними на себе відповідальності можуть сприяти досягненню успіху в розвитку їхньої мотивації до фізичного виховання. Вони усвідомили, що для успіху заняття вирішальне значення має не лише їхня присутність, а, перш за все, участь.

У ході «мозкового штурму» було визначено низку мотиваційних дій з боку викладача, а саме:

- прозорість вимог та оцінок;
- інноваційні форми навчання;
- розділення навчання та спортивних досягнень;
- делікатність щодо критики;
- надання студентам вільного вибору.

Водночас було окреслено варіанти участі студентів у створенні загальної позитивної мотивації:

- внесок власних ідей та пропозицій»;
- прийняття на себе відповідальності;
- реалістичне встановлення рівня прагнень.

Важливою педагогічною умовою стала диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності. Як уже було висвітлено в п.1.3, ми підібрали, розробили й запровадили на заняттях з фізичного виховання комплекси вправ з урахуванням майбутньої професійної діяльності студентів.

Такі вправи охоплювали, наприклад:

Вправи на швидкість реакцій (для майбутніх ветеринарних лікарів, операторів тваринницьких комплексів). Методика розвитку швидкості реакцій передбачала оволодіння структурою моторного компонента рухової реакції, її темпом і ритмом. Виконання різноманітних вправ, зокрема під час занять рухливими і спортивними іграми й на тренажерах, у вправах змагального характеру, спрямованих на розвиток реагування у неспецифічних умовах. Комплексне вдосконалення швидкості реагування у варіативних умовах

простору, часу, зміни виду діяльності. Реагування варіювалось, його можна було виконувати з максимально можливою швидкістю. Концентрація уваги зрештреджувалась на швидкому початку руху-реакції. Після підготовчої команди рекомендувалось трохи напружити м'язи, що несуть основне навантаження в русі-реакції. Підвищення їх тонузу сприяє покращенню оперативної готовності до початку руху. Доцільно виконувати реагування з різних вихідних положень. Варіативно змінювали тривалість пауз між підготовчою і виконавчою командами. При цьому враховували рекомендацію щодо доцільності виконання вправ для розвитку швидкості реагувань у стані оптимальної оперативної працездатності, тобто безпосередньо після якісної розминки. Удосконаленню швидкості рухової реакції сприяє здатність людини розрізняти мікроінтервали часу і виконувати дії за обумовлений час.

Водночас застерігали від можливих методичних помилок, як-от: недостатня різнобічність тренувальних впливів, різке збільшення кількості швидкісних вправ, недостатнє засвоєння техніки швидкісних вправ, надмірне навантаження окремих елементів опорно-рухового апарату, неякісна безпосередня підготовка до виконання, виконання швидкісних вправ на фоні фізичної або координаційної втоми.

Найпоширенішим тестом контролю швидкісної підготовленості студентів є біг на дистанцію 60 м з максимальною швидкістю з високого старту.

Вправи на загальну витривалість (для майбутніх агрономів, лісівників). Загальна витривалість – це здатність тривалий час виконувати роботу помірної інтенсивності при загальному функціонуванні м'язової системи. Загалом усі види фізичних вправ і тренування допомагають розвинути витривалість. Чим частіше виконувати вправи, тим витривалішим стає організм. Однак, для посилення витривалості з перспективою майбутньої професійної діяльності рекомендуємо виконувати навантаження, які тренують серцево-судинну, дихальну та м'язову системи. Якщо студент може витримати біг, плавання,

їзду на велосипеді у помірному темпі протягом тривалого часу, це означає, що він здатний виконати і іншу роботу в такому ж темпі.

Найбільш ефективними вправами для розвитку витривалості вважаються: біг на місці, стрибки на скакалці, присідання, підтягування, віджимання, скручування на прес, стрибки на місці з високо піднятими колінами. Щоб розвинути витривалість, важливо тренуватися регулярно, тільки у цьому випадку можна отримати суттєвий результат, тобто потрібно призвичаїтись до циклічного зайняття фізичною культурою – введення фізичних вправ має здійснюватись на постійній основі при плавному збільшенні часу тренувань. Підвищення загальної витривалості залежить від регулярності зайняття. Крім того, рекомендується орієнтуватись на збільшення фізичного навантаження в звичайному житті (наприклад, більше ходити пішки).

Вправи на координацію рухів (для майбутніх рибників, пасічників, тваринників). Для початку пропонували студентам здійснити оцінку власної координації рухів, щоб наочно продемонструвати їм необхідність виконання таких вправ. Оцінити себе зовсім не складно. Найпростіший тест: стати рівно і витягнути прямі руки вперед. Потім потрібно закрити очі і спробувати вказівним пальцем однієї руки дістати до кінчика носа, після цього та ж дія виконується другою рукою. Можна також, ставши на одну ногу, відвести другу назад і взяти її рукою, а вільну руку витягнути вперед. Простоявши в такому положенні 30 секунд, потрібно поміняти ноги.

Для розвитку координації спочатку запропонували виконувати найпростіші вправи.

Стоячи на одній нозі і розвівши руки в сторони, потрібно зберігати рівновагу протягом хвилини. Потім вправу потрібно зробити з іншою ногою. Щоб ускладнити тренування, можна додати повороти головою з боку в бік. При цьому фіксувати погляд, на чому-небудь не потрібно. У міру зростання досвіду можна пробувати закривати очі.

Стрибки зі зміною ніг. Виконувати потрібно кілька хвилин.

Початкове положення – одна долоня розміщується біля голови, а друга близько живота. Відстань від долонь до тіла – близько 10 сантиметрів. Вправа полягає в наступному: перша рука доторкається до тімені, а друга в той же час описує кола паралельно площині живота. Через хвилину руки потрібно поміняти.

Поступово можна було ускладнити комплекс вправ.

Вставши на одну ногу біля стіни, потрібно кинути в стіну м'яч, а коли він відскочить назад, постаратися зловити його без зорового контролю. Потім те ж саме потрібно зробити на іншій нозі.

Жонглювання. Почати потрібно з простого – в кожній руці по одному м'ячу. По черзі м'ячі потрібно підкидати і ловити тією ж рукою. Потім можна ускладнити вправу. Для початку кидати м'яч однією рукою, а ловити іншою. Після оволодіння цим способом можна спробувати кидати м'ячі одночасно, але ловити зі зміною рук.

Обертання рук в протилежні сторони. Права рука обертається за годинниковою стрілкою, а ліва – проти. Проробивши рух 10-15 разів, потрібно поміняти напрям. Це не так просто, як може здатись на перший погляд, і не кожен може відразу виконати цю вправу.

Дві руки витягуються вперед. Одна рука в повітрі ніби малює будь-яку геометричну фігуру, а друга робить довільні рухи. Проробивши вправу кілька хвилин, руки можна поміняти.

Розвинути точність, реакцію і окомір допомагає така вправа: два партнера стають біля стіни і кидають в неї м'яч таким чином, щоб він відскакував від одного до іншого. Більш складним варіантом подібного вправи є гра в настільний теніс. Тим, хто хоче попрацювати над координацією, швидкістю і спритністю, підійдуть стрибки на місці з набиванням м'яча об підлогу.

Прості стрибки через гімнастичну лаву також є дуже ефективним способом попрацювати над координацією. Але стрибати потрібно не в одному напрямку, а в чотирьох (вперед, назад, вправо, вліво).

Розвинути спритність, координацію, швидкість, а також добре потренувати м'язи допомагають командні види спорту: футбол, баскетбол, хокей, волейбол тощо. Добре допомагає також біг по пересіченій місцевості: через постійну зміну рельєфу і необхідності перестрибувати або огинати перешкоди нервова система постійно знаходиться в напрузі, а тіло – в стані повної готовності.

Вправи на статистичну витривалість м'язів нижніх кінцівок (для ветеринарних лікарів). До найпростіших вправ такого виду належать стрибки зі скакалкою. Темп виконання при цьому має бути швидким. Кількість повторень 5 раундів по дві хвилини. Кожні останні 15 секунд в одному раунді виконуються стрибки з максимальним прискоренням. Варіанти виконання: а) по черзі підстрибувати на правій і лівій нозі; б) підстрибувати тільки на одній нозі; в) через один оборот скакалки перехрещувати руки перед собою; г) на кожен стрибок виконувати подвійний оборот скакалки; д) виконувати стрибки, обертаючи скакалку в зворотному напрямку.

Вправи на розвиток сили основних м'язових груп. Комплекс загально-розвиваючих вправ:

Основна стійка, руки в сторони. 1-2 – розігнути руки поворот в праву сторону; 3-4 – розігнути руки поворот в ліву сторону; повторити 15-20 разів.

Ноги на ширині плечей. 1 – присісти, руки вперед; 2 – встати; повторити 20-30 разів.

Ноги на ширині плечей, руки вгорі у замок. 1-4 – повороти тулуба вліво; 5-8 – повороти вправо; повторити 10-15 разів в кожную сторону

Руки вперед – в сторони. 1 – мах лівою ногою, доторкнутись правої руки; 2 – вихідне положення; 3 – мах правою ногою, доторкнутись лівої руки; 4 – вихідне положення; повторити 20-30 разів кожною ногою.

Упор на руках лежачи (на підлозі, лаві). 1 – зігнути руки; 2 – розігнути руки; виконати 10-15 разів.

Біг на місці з високим підніманням стегна. Тривалість бігу в одній серії – 5-10 с, інтервали відпочинку (повільний біг на місці) – 20-30 с.; повторити 2-3 серії.

Ходьба з високим підніманням стегна. Темп середній, тривалість 30-40 с.

Зважаючи на важливість регулярного виконання фізичних вправ для підтримки здорового фізичного стану організму запропонували комплекс простих вправ для щоденних самостійних занять. Комплекс представлено у таблиці 3.2.2.

Таблиця 3.2.2

Комплекс вправ для щоденних самостійних занять

Назва	Зміст	Тривалість
Варіант 1		
Загальнорозвиваючі вправи	Ходьба, біг, загальнорозвиваючі вправи для м'язів рук, ніг, тулуба в русі.	10-15 хвилин
Розслаблення	Повільний біг, ходьба з вправами в глибокому диханні і для розслаблення м'язів.	15-20 хвилин
Варіант 2		
Загальнорозвиваючі вправи	Загальнорозвиваючі вправи для м'язів рук, тулуба і ніг на місці.	10-15 хвилин
Прискорене пересування	Біг на 500-1000 м	Один забіг
Розслаблення	Повільний біг, ходьба з вправами в глибокому диханні і для розслаблення м'язів.	15-20 хвилин
Варіант 3		
Загальнорозвиваючі вправи	Загальнорозвиваючі вправи для м'язів рук, ніг, тулуба на місці.	10 хвилин
Вправи на швидкість	Швидкісне пробігання відрізків 50-100 м	2-3 забіги
Розслаблення	Повільний біг, ходьба з вправами в глибокому диханні.	10 хвилин
Варіант 4		
Загальнорозвиваючі вправи	Ходьба, біг, загальнорозвиваючі вправи для м'язів рук, ніг, тулуба в русі	10 хвилин
Комплексні вправи	Вправи на гімнастичних і спеціальних снарядах і тренажерах.	15-20 хвилин
Розслаблення	Ходьба з вправами в глибокому диханні.	10 хвилин

Як видно з таблиці, пропоновані вправи є переважно загальнорозвиваючими і спрямовані головним чином на підтримку загального стану організму. Вони можуть бути орієнтиром для вибору варіанту щоденних

занять, ранкової гімнастики чи вечірнього оздоровчого повільного бігу. Зазвичай на виконання цих вправ потрібно близько півгодини, і студентам пояснювали важливість того, щоб знайти півгодини щодня для підтримки власного здоров'я.

Крім важливості щоденної турботи про свій фізичний стан шляхом регулярного виконання найпростіших вправ, оздоровчої ходьби чи бігу, для яких неважно знайти півгодини часу, акцентували увагу також на вправах для реабілітації організму. Актуальність пропозиції студентам цих вправ зумовлена тим, що практично усі види діяльності, як професійної, так і навчальної пов'язані з навантаженням на хребет – статичним або динамічним. Тому дискомфорт чи біль у хребті є одним з найбільш поширених патологічних станів людини.

Найпоширенішою патологією хребта є зміна дегенеративного характеру: остеохондроз хребта. Через великі навантаження нерідко виникають травми на фоні перенапруження зв'язкового м'язового апарату хребта. При перенапруженні може виникати м'язовий спазм, що призводить до функціонально оборотного блокування міжхребцевих суглобів, які спричинюються до багатьох больових станів як хребта, так і внутрішніх органів і також можуть призвести до порушення постави. Крім того, м'язовий спазм є захисним фізіологічним механізмом, який обмежує рухливість хребетно-рухового сегменту. Блокування в одній ділянці хребта викликає функціональні зміни в суміжних ділянках.

Ці прояви при фізичних перенапруженнях або різкому зниженні фізичної активності можуть стати пусковим механізмом для виникнення патологічних процесів у хребті. Тому залишається незмінним головне правило уникнення уражень хребта – поступове підвищення навантаження, дотримання правильної, раціональної техніки рухів, підготовка опорно-рухового апарату до фізичних навантажень.

У людей, які не займаються спортом, кров погано циркулює і надходить до хребта через слабкі м'язи та судини. Далі порушується відтік крові,

внаслідок виникає венозний застій, що призводить до болю та розвитку дегенеративно-дистрофічних змін у хребті. Сам термін дегенеративно-дистрофічні зміни говорить про те, що відбувається виродження тканин, порушується обмін та живлення.

Патологічні зміни в хребті проявляються в залежності від професії. Специфіка кожного їх виду полягає в тому, що навантаження відбувається по-різному і не завжди збалансовано. В залежності від виду діяльності одні м'язи навантажуються більше, ніж інші. Оскільки ми були обмежені у часі, то переважним чином ознайомили студентів із таким видом вправ, щоб заохотити їх до використання реабілітаційних оздоровчих технік ще під час навчання в університеті і зорієнтувати на їх диференціацію з огляду на особливості майбутньої професійної діяльності.

Зауважимо, що реалізація диференційованого навчання була важливою для мотивації студентів не тільки з огляду на особливості майбутньої професійної діяльності. Викладачі фізичного виховання майже завжди стикаються з проблемою дуже неоднорідного контингенту студентів однієї групи з точки зору фізичної форми. Завжди є студенти, які дуже талановиті і вивчають усі види спорту, а тому мають високу мотивацію, і завжди є ті, хто дуже має хорошу фізичну підготовку і тому також мотивовані брати участь в уроках. Проте є також студенти, які не так добре підготовлені, не отримують задоволення від спорту і тому не мають мотивації відвідувати заняття з фізичного виховання.

У «традиційній» фізкультурі часто виникають ситуації, коли менш спортивні студенти можуть піддаватися насмішкам однокурсників. Виникають порівняльні ситуації, які призводять до особистих поразок у менш фізично підготовленх студентів. Такою ситуацією може бути, наприклад, демонстрація більш здібними елемента в гімнастиці. У зв'язку з цим виникає питання про те, якою формою може бути фізичне виховання, щоб уникнути цих неприємних, демотивуючих подій, а натомість спонукати всіх до занять фізичним вихованням.

Диференціація проведення занять з дисципліни «Фізичне виховання» реалізовувалась і у такій формі: усі студенти поділяються на три групи. Це були:

- основне навчальне відділення (студенти, які не мають відхилень у стані здоров'я);
- спеціальне медичне відділення (студенти, які за результатами проходження медичного огляду мають відхилення у стані здоров'я і мають направлення лікаря до занять у: спеціальній медичній групі або звільнені від практичних занять з фізичного виховання)»
- спортивне навчальне відділення (студенти які мають спортивну кваліфікацію і за результатами відбору включені до складу збірних команд університету або спортивні секції з різних видів спорту).

Відповідно до навчальних програм з фізичного виховання, розроблених для різних факультетів університету, практичні заняття складаються з чотирьох модулів та самостійної роботи студентів.

Перший модуль передбачає загальну фізичну підготовку, яка триває 7 тижнів. Наприкінці модуля студенти складають чотири нормативи: біг 100 метрів, біг 3000 метрів юнаки і 2000 метрів дівчата, підтягування на гімнастичній перекладині, підйом ніг до гімнастичної перекладини.

З метою урізноманітнення навчального процесу з фізичного виховання та більшого зацікавлення студентів до різних форм рухової активності до навчальної програми з фізичного виховання уведено модуль «Спеціалізація». Під час занять зі спеціалізації студенти мають можливість ознайомитися із основами 12 видів спорту під керівництвом викладачів кафедри фізичного виховання, які спеціалізуються на цих видах спорту.

Другий модуль є модулем спеціалізації за одним із 12 видів спорту, з якими студенти були попередньо ознайомлені: баскетбол, волейбол, міні-футбол, аеробіка, атлетична гімнастика, боротьба, карате, легка атлетика, силовий фітнес, спортивне орієнтування, теніс настільний, шейпінг. Тривалість цього модуля складає 6 тижнів. Заняття за спеціалізацією

проводять викладачі кафедри фізичного виховання, які є фахівці з різних видів спорту і мають досвід як тренерської роботи, так і змагального характеру. На останніх заняттях зі спеціалізації студенти складають залікові вправи-нормативи, які відповідають спеціалізації модуля. Ще два тижні занять виділяється студентам на складання підсумкових залікових тестів і підведення підсумку за семестр.

У другому семестрі також заплановано два модулі. Третій модуль відведено на загальну фізичну підготовку, яка здійснюється протягом 7 тижнів. Четвертий модуль запрограмовано для занять легкою атлетикою протягом 6 тижнів. Така спеціалізація – легка атлетика – зумовлена наявністю хорошої матеріально-технічної бази у мальовничій місцині Голосієва, що дозволяє проводити навесні заняття з фізичного виховання на свіжому повітрі і, таким чином, сприяти зміцненню здоров'я і покращенню фізичного стану студентів.

Водночас важливим елементом загальної мотиваційно-оздоровчої діяльності є самостійна робота студентів, яка передбачена програмою навчальної дисципліни «Фізичне виховання» і здійснюється під керівництвом викладача. Наразі діяльність викладача набула характеру консультування, порадиництва і підтримки у разі необхідності.

Самостійні заняття, з одного боку, сприяють збільшенню рухової активності студентів, успішному оволодінню ними життєво необхідними руховими навичками та розвитку основних фізичних якостей. З іншого боку, такі заняття сприяють вихованню у студентів мотивації щодо зміцнення свого здоров'я, бажання зміцнити за допомогою фізичних вправ свою імунну систему, підвищити опір організму наслідкам захворювання, розвинути особисту культуру здоров'я.

Обсяг та зміст самостійних занять визначає та контролює викладач. Враховуючи діагноз захворювання, рівень фізичної підготовленості і функціональних можливостей студентів, він надає допомогу студентам правильно планувати максимально допустимі фізичні навантаження,

диференціювати фізичне навантаження залежно від напруження навчальної праці.

Для виконання самостійної роботи з дисципліни «Фізичне виховання» були розроблені рекомендації, які передбачали, наприклад, систему вправ для щоденної ранкової гімнастики, адже вона є однією із традиційних форм самостійних занять фізичними вправами. Завдяки щоденному виконанню ранкових вправ підвищується діяльність центральної нервової системи, поліпшується обмін речовин, нормалізується артеріальний тиск, збільшується кровопостачання усіх тканин і органів, підвищується життєдіяльність легень. З погляду сучасної фізіології людини ранкова гімнастика підвищує тонус організму людини, сприяє швидшому включенню до навчальних занять.

Комплекс вправ ранкової гімнастики повинен розпочинатися з виконання із простих (потягування, колові оберти головою тощо) з поступовим переходом до більш складних вправ (пружні нахили, присідання, стрибки, оздоровчий біг тощо).

До комплексу слід включати вправи на усі групи м'язів, і перш за все для м'язів, що відстають у своєму розвитку. Кількість вправ у комплексі може бути різною, але не менше 10 і не більше 20. Однак, студенти спеціальної медичної групи, які тільки починають займатися ранковою гімнастикою, повинні впродовж перших тижнів занять обмежувати кількість вправ (8-10). Розпочинати і закінчувати комплекс слід вправами на дихання, включаючи грудне і черевне дихання. Серії вправ потрібно виконувати для різних груп м'язів: м'язів рук, плечового поясу, спини, живота, ніг, що дає змогу поступово збільшувати навантаження на серцево-судинну систему.

Силові вправи повинні передувати вправам на гнучкість, тому що перш, ніж виконувати вправи на гнучкість, потрібно м'язи розігріти. Після активних м'язових рухів доцільно виконати 2-3 вправи на розслаблення м'язів. Наприкінці комплексу виконати вправи помірної інтенсивності. Вправи на розвиток сили повторювати до відчуття втоми, а вправи на гнучкість – до

появи легкого больового відчуття. Комплекс вправ бажано обновлювати через 3-4 тижні, а інтенсивність рекомендованих вправ поступово підвищувати.

У самостійні заняття фізичними вправами доцільно включати спеціальні вправи, спрямовані на усунення відхилень, викликаних тим чи іншим захворюванням. Наприклад, використання коригуючих вправ при порушеннях постави, плоскостопості; вправи, що збільшують об'єм рухів у суглобах і хребті після перенесених травм і наслідків захворювань опорно-рухового апарату. При цьому необхідно пам'ятати, що формування гарної постави залежить не тільки від систематичних занять фізичними вправами, але й від постійного самоконтролю за положенням свого тіла впродовж доби.

Залежно від характеру і ступеня відхилень у стані здоров'я необхідно використовувати тільки ті вправи, які не протипоказані при основному і супутніх захворюваннях.

Під час самостійних занять потрібно виховувати навички повного дихання. Для цього можна виконувати, наприклад, таку вправу.

Вихідне положення – сидячи на стільці, з упором спиною на спинку стільця. Повільно виконати видих, опустивши грудну клітку, втягнути живіт.

Потім, після невеликої паузи, виконати неглибокий вдих, починаючи з випучування стінки живота вперед, розправляючи грудну клітку. Видих і вдих виконувати лише через ніс. У стані надмірного збудження виконання цієї вправи заспокійливо впливає на людину. За цього типу дихання кількість дихальних рухів скорочується до 12-14 разів на хвилину.

Використовуючи різні типи дихання під час виконання фізичних вправ, можна навчитися регулювати своє дихання. Це особливо важливо для вдосконалення стійкості організму до гіпоксії (зниження рівня кисню у крові і тканинах).

У комплекси вправ, що виконуються під час самостійних занять, рекомендується включати не тільки загально розвиваючі вправи чи спеціальні, що мають терапевтичне значення, але й вправи, що сприяють розвитку основних фізичних якостей. До таких вправ відносяться оздоровчий біг,

пересування на лижах, їзда на велосипеді, плавання, гребля, які з успіхом можна використовувати для розвитку загальної витривалості, вдосконалення серцево-судинної, дихальної та нервово-м'язової систем. Для загальної силової підготовки необхідно виконувати присідання із різних вихідних положень з гантелями та без них, стрибки з місця і розбігу, згинання і розгинання рук в упорі стоячи (лежачи), вправи із скакалкою.

Однак, при виконанні силових вправ потрібно враховувати діагноз захворювання. Наприклад, при певних захворюваннях хребта, нирок, органів зору, статевих органів не рекомендуються вправи пов'язані із стрибками, обтяжувачами, різкими нахилами і поворотами тощо.

Різні пружні нахили вперед, в сторони, вправи з гімнастичною палицею, обручком, «місток», «напівшпагат», «шпагат» та інші вправи сприяють покращенню рухливості у суглобах та розвитку гнучкості.

Практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності як виконання четвертої педагогічної умови відбувалось різними шляхами – від участі у масових спортивних заходах, які проводились в університеті до індивідуальної участі у секційних заняттях з певного виду спорту, який студенти обирали самі за власними уподобаннями.

Одним із масових заходів став легкоатлетичний крос-естафета «Голосіївське кільце», в якій можуть взяти участь всі бажаючі. «Голосіївська кільце» є своєрідним і унікальним надбанням Національного університету біоресурсів і природокористування України, спрямованим на підтримання рухової і фізичної активності, що є винятково важливим, фундаментальним чинником формування, збереження і зміцнення здоров'я людини. Особливої привабливості цей захід набув тому, що відбувається на свіжому повітрі, у мальовничій лісопарковій зоні Голосієва.

Спочатку відбувається бір учасників змагань біля навчального корпусу №3, де проходить офіційне відкриття змагань і розміщення учасників змагань за етапами естафетного забігу. Після цього – початок естафетного забігу, дистанція якого складає 2960 м і проходить спочатку вулицями, а потім

грунтовими стежками Голосіївського лісу. Масовий, а не змагальний, забіг студентів, викладачів і співробітників НУБіП України проходить навколо ботанічного саду НУБіП України, і його дистанція складає 1200 м.

Студенти усіх факультетів із захопленням і азартом змагаються між собою і з викладачами, виборюючи золоті й срібні нагороди. Атмосфера загальної активності, командний дух, стимулювання у вигляді низки нагород сприяють пробудженню прагнення бути долученим до загальної події, не залишатись осторонь, коли весь колектив університету – від ректора до технічних працівників – вийшов на старт.

Легкоатлетичний крос-естафета «Голосіївське кільце» проводиться вже три роки поспіль і кожного року зростає бажання студентів взяти у ньому участь, яке вже перетворилось не на просте бажання вийти на визначену трасу, а й позмагатись, продемонструвати свої здатності й, можливо, вибороти нагороду. Важливим результатом цього заходу, на нашу думку, є те, що він відбувається без всякого примусу, зобов'язання взяти участь тощо, тому і є таким привабливим, мотивуючим і цікавим.

Викладачі кафедри фізичного виховання щорічно проводять спартакіаду студентів університету, програма якої передбачає змагання з багатьох видів спорту, що дозволяє залучити до такого спортивного руху якомога більшу кількість учасників. Варто зауважити, що багато з них налаштовані досягнути перемоги або принаймні недалеко відстати від лідерів. Це теж є важливим мотивуючим фактором. Наприклад, у 2018-2019 навчальному році до програми студентської спартакіади охоплювала 15 видів спорту. Крім того, щорічно визначається рейтинг зі спортивної майстерності серед спортсменів, спортивних секцій, навчально-наукових інститутів і факультетів. Такий широкий спектр рейтингування також сприяє піднесенню «спортивного духу» серед студентства. Окремо від вже зазначених загальноуніверситетських заходів проводиться спартакіада студентів, що проживають в гуртожитках НУБіП України. Її програма є трохи вужчою, але також досить обсяжною, і зазвичай включає 10-12 видів спорту та окремі фізичні вправи.

Зацікавили студентів і запропоновані заходи, які відбувались за межами університету. Зокрема, на НСК «Олімпійський» у Всеукраїнському центрі фізичного здоров'я населення в програмі заходу «Active Park Fitness Show» відбувся спортивний фестиваль. Програма фестивалю охоплювали низку різнопланових заходів, у яких взяли участь і студенти НУБіП України. Юнаків, які стали учасниками фестивалю, зацікавив майстер-клас з гирьового спорту.

Виходячи з результатів пілотного дослідження, під час якого були встановлені мотиви до фізичного виховання дівчат і юнаків, їм пропонували різну задіяність, оскільки вони мають різні інтереси. Так, дівчата прагнули за рахунок фізичного виховання набути привабливого зовнішнього вигляду. Ефективним засобом для цього виявились заняття чирлідінгом і мажорет-спортом. Завдяки регулярним заняттям частина дівчат змогла взяти участь у змаганнях Кубка України з чирлідінгу та мажорет-спорту під егідою Федерації чирлідінгу і чирспорту України, де були представники 14 областей України, а загальна кількість учасників перевищила 900 осіб. У програмі змагань були представлені виступи з чирлідінгу, чирдансу, чирлідерс спорту, з видів програми мажорет-спорту. Такі виходи за межі університету для участі у спортивних заходах засвідчили мотиваційний вплив на студентську молодь.

Не зовсім очікуваним було захоплення дівчат «чоловічим» видом спорту – футзалом, але заняття саме цим видом спорту привабило багатьох першокурсниць. А найкращі футзалістки у складі збірної команди НУБіП України стали бронзовими призерами чемпіонату міста Києва з футзалу серед жінок.

Варто зазначити, що навіть присутність на таких змаганнях у якості вболівальників мала мотивуючий вплив, про що свідчить збільшення кількості бажаючих розпочати заняття у відповідних секціях. Тому обсяг роботи, яку проводять викладачі кафедри фізичного виховання у позанавчальні години зі студентами університету, значно зріс.

На спортивній базі університету викладачі кафедри фізичного виховання на громадських засадах проводять заняття у позанавчальний час із збірними командами студентів НУБіП України з 19 видів спорту: баскетболу (жінки), баскетболу (чоловіки), боротьби вільної, важкої атлетики, волейболу (жінки), волейболу (чоловіки), гирьового спорту, кіокушин карате, легкої атлетики, радіоспорту (спортивної радіопеленгації), спортивного орієнтування, спортивної аеробіки, тенісу настільного, футболу (чоловіки), міні-футболу (жінки), міні-футбол (чоловіки), армспорту, пауерліфтингу, перетягування канату, в яких займаються понад 400 студентів. Функціонують також п'ять оздоровчих груп за такими видами спорту: бадмінтон, баскетбол, волейбол, міні-футбол, теніс настільний. А навчально-оздоровчо-спортивний центр є окремим структурним підрозділом НУБіП України, в якому у восьми абонементних групах студенти можуть додатково до безоплатної пропозиції займатися такими видами спорту: атлетичною гімнастикою, оздоровчою калланетикою, кіокушин карате, рукопашним боєм, боксом, танцювальною аеробікою, фітнесом (шейпінгом), хортингом. В Університеті працює на принципах самоврядування туристичний клуб «Барс».

1.3. Аналіз результатів експерименту та перспективи подальшого розвитку мотивації студентів до фізичного виховання в аграрних закладах вищої освіти

З метою забезпечення можливості проведення формувального етапу педагогічного експерименту, порівняння його результатів і перевірки ефективності моделі формування мотивації студентів до фізичного виховання було здійснено поділ академічних груп на контрольні та експериментальні. За кількісним складом в експериментальній групі було 164 студенти, а у контрольній – 102. Вивчення прояву мотивації до фізичного виховання у контрольній та експериментальній групах на початку експериментальної

роботи було необхідним для встановлення вихідних рівнів досліджуваного феномену.

Характеризуючи стан сформованості мотивації до фізичного виховання у студентів контрольної та експериментальної груп, ми звертали увагу на рівні сформованості когнітивного діяльнісного і рефлексивного компонентів. З метою уточнення змісту виявлених критеріїв та показників сформованості мотивації до фізичного виховання студентів проводилися бесіди й інтерв'ю, здійснювались спостереження за змінами окремих показників завдяки спеціально організованим заходам. Визначені критерії та показники виявлялись у взаємозв'язку та взаємозумовленості й визначали кількісний характер позитивних змін навчання студентів, які відбувались у процесі експериментальної роботи.

Для обраних груп – контрольної та експериментальної – на констатувальному етапі експерименту був характерний однаковий рівень сформованості мотивації до фізичного виховання, вони мали практично однакові знання та вміння за всіма критеріями: когнітивним, діяльнісним, рефлексивним.

В експериментальних групах постійно давали установку на засвоєння знань і оволодіння уміннями й навичками, значущими для фізичної підготовки в аспекті майбутньої професійної діяльності в аграрній галузі; використовували ті засоби, які сприяли її формуванню. Позааудиторна робота включала низку різноманітних заходів, залучення студентів до участі у масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходах. У контрольних групах навчальна й позанавчальна діяльність здійснювалася традиційно.

Ефективність комплексу педагогічних засобів впливу на формування мотивації до фізичного виховання у майбутніх фахівців аграрного профілю, розроблених для реалізації запропонованої моделі й використаних у формувальному експерименті, оцінювалася на основі порівняльного аналізу динаміки змін показників сформованості мотивації до фізичного виховання у студентів контрольної та експериментальної груп. При цьому ми виходили з

того, що на етапі констатувального експерименту відмінності між групами щодо цих показників були статистично незначущими.

На контрольному етапі експерименту проводилася повторна діагностика з метою дослідження динаміки заявлених параметрів.

Виявивши основні мотиви до занять фізичним вихованням і спортом у межах пілотного дослідження і побудувавши програму формувального етапу експерименту з урахуванням отриманих даних, ми окремо дослідили рівень прояву інтересу студентів до фізичного виховання і встановили значний приріст стійкого (високий рівень) та обмежено стійкого інтересу (середній рівень). Отримані дані представлені у табл. 3.3.1 та на рис. 3.3.1.

Таблиця 3.3.1

Динаміка рівнів інтересу студентів до фізичного виховання

Рівень інтересу	Групи респондентів									
	Експериментальна (164)				Контрольна (102)				Приріст	
	Конст.		Контр.		Конст.		Контр.		Експ.	Контр.
	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	%
Високий (стійкий)	11,6	19	29,88	49	11,7	12	16,1	16	18,28	4,4
Середній (обмежено-стійкий)	31,1	51	47,56	78	31,3	32	34,8	35	16,46	3,5
Низький (ситуативний)	57,3	94	22,56	37	57	58	49,1	43	-34,7	-7,9

Як свідчать отримані дані, в результаті проведеної експериментальної діяльності у студентів експериментальних груп розвинувся стійкий інтерес до фізичного виховання (кількість студентів з високим рівнем зросла на 18,28%, а з середнім – на 16,46%). Зміни, які відбулися в контрольних групах, не були значними. Зростання рівня інтересу майбутніх фахівців аграрної галузі в експериментальних групах пояснюється ефективністю обраних засобів

(включення додаткового матеріалу до змісту дисципліни, диференціація навчальних завдань, застосування інноваційних методів навчання).

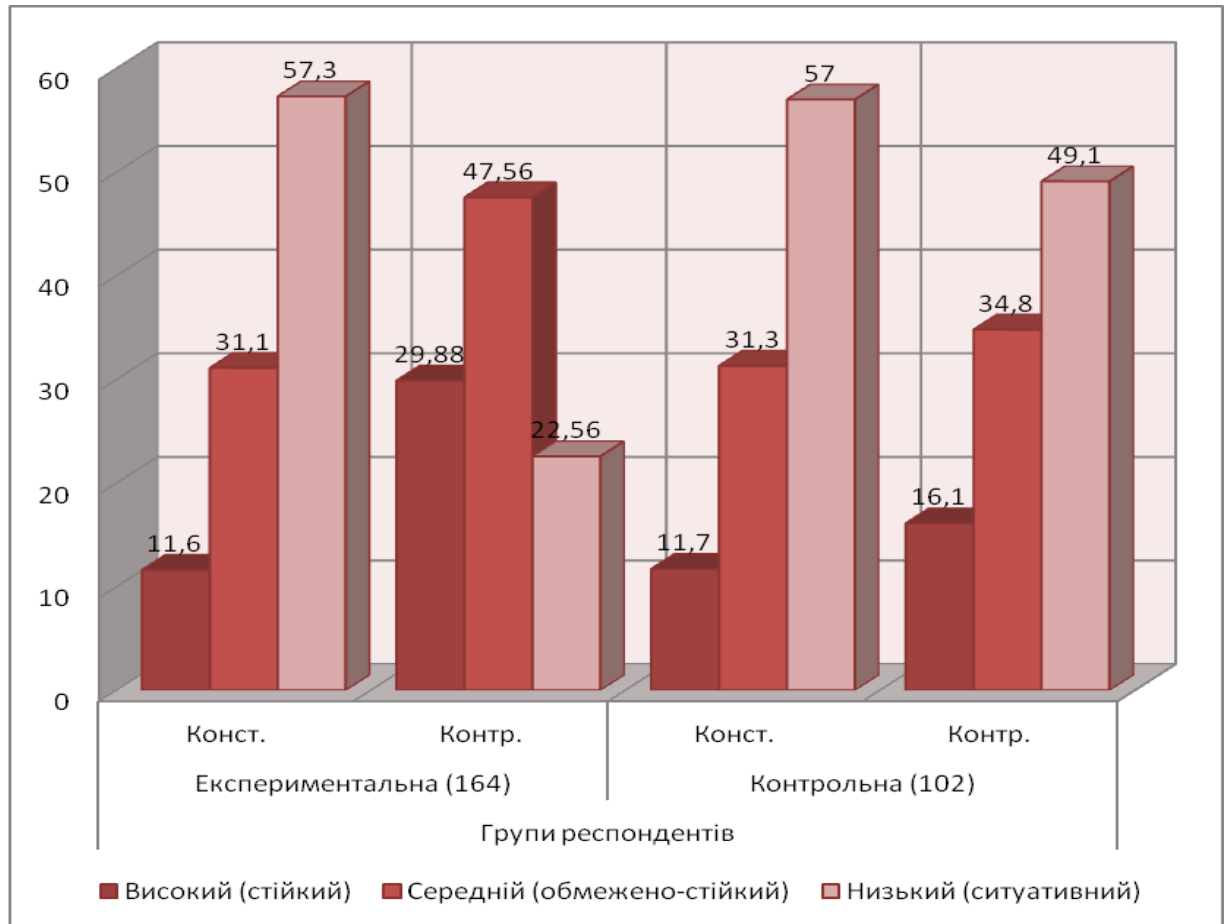

Рис. 3.3.1. Динаміка рівнів інтересу студентів до фізичного виховання

Розвиток когнітивного компоненту передбачав оволодіння знаннями про здоровий спосіб життя і роль фізичного виховання для життєдіяльності людини і професійної діяльності фахівця. Застосовані для цього форми навчання водночас сприяли й формуванню мотивації до фізичного виховання в цілому. У ході формувального етапу експерименту ми ставили за мету максимально використовувати зміст дисципліни «Фізичне виховання», передбаченої навчальним планом. На заняттях прагнули створювати ситуації, у яких використовувались набуті знання й уміння, ситуації успіху, щоб студенти

з змогли повірити у власні сили, відчуті себе здатними до певної фізичної активності.

Зазначені знання студентів оцінювались за допомогою тестових завдань з точки зору повноти та міцності засвоєння понять. При порівнянні даних, отриманих на початку і наприкінці педагогічного експерименту, ми пересвідчились, що відзначається зростання обсягу знань студентів експериментальних груп і це пояснюється застосуванням методів активно-пошукового навчання. Проведене ни спостереження засвідчило, що такий підхід до організації експериментальної роботи, коли студент стає не пасивним отримувачем знань та інформації, а активним учасником їх використання сприяє як розвитку мотивації до фізичного виховання в цілому, так і її когнітивного компонента зокрема.

Узагальнені дані констатувального і контрольного зрізів щодо рівнів сформованості когнітивного компонента мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти наведені у табл. 3.3.2 та на рис. 3.3.2.

Таблиця 3.3.2

Рівні сформованості у студентів когнітивного компонента мотивації до фізичного виховання

Рівень	КГ				Приріст	ЕГ				Приріст
	конст.		контр.			конст.		контр.		
	абс.	%	абс.	%	%	абс.	%	абс.	%	%
Високий	4	3,9	5	4,9	1	6	3,7	35	21,3	17,6
Середній	25	24,5	28	27,5	3	40	24,3	48	29,3	5
Низький	73	71,6	69	67,6	-4,0	118	72	81	49,4	-23,6
Усього	102	100	102	100		164	100	164	100	

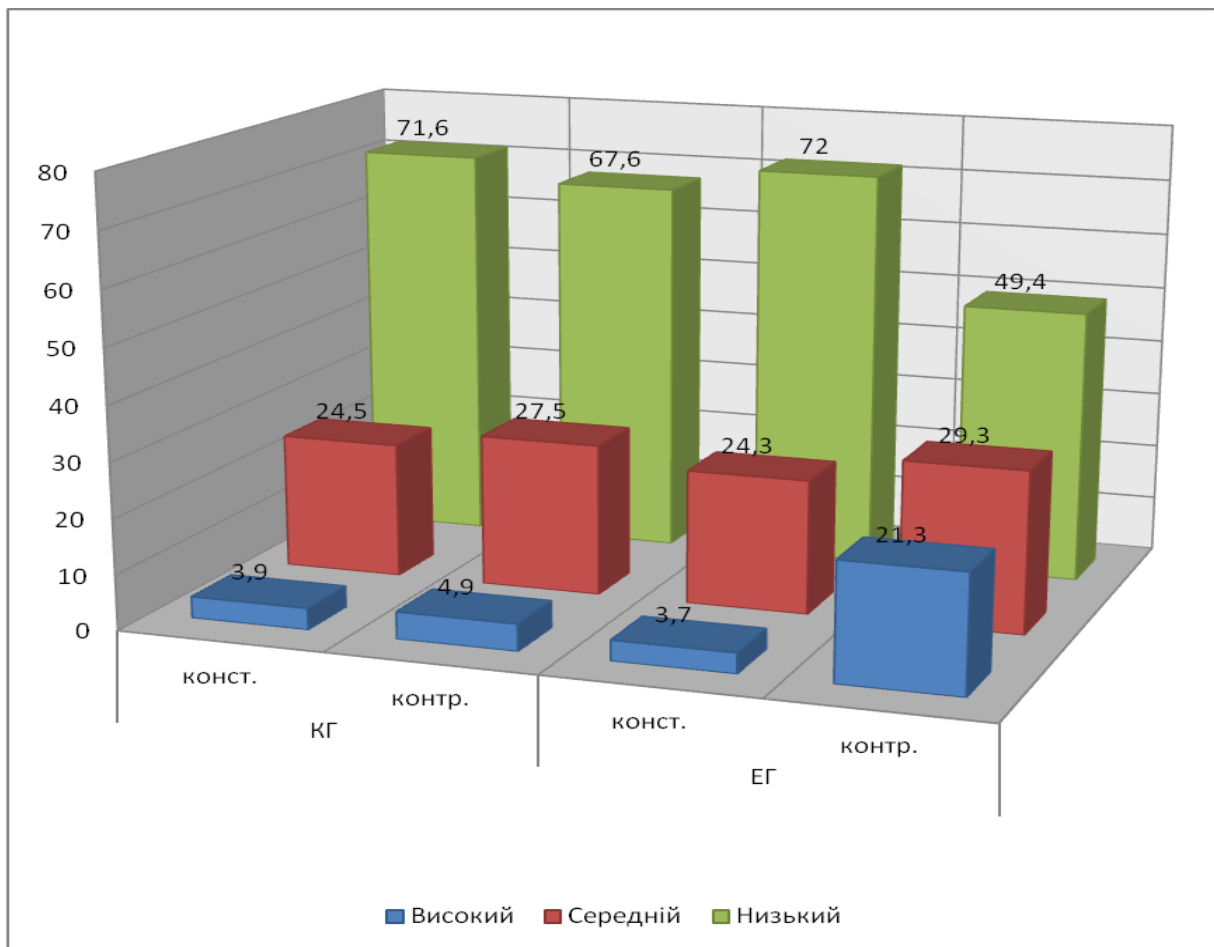

Рис. 3.3.2. Рівні сформованості у студентів когнітивного компонента мотивації до фізичного виховання

Значна увага приділялася формуванню рухових умінь і навичок студентів аграрних закладів вищої освіти, які є важливими саме для їхньої майбутньої професії. При цьому зосереджувалися на розвитку умінь, професійно значущих для майбутніх фахівців згідно з численними дослідженнями науковців, розглянутими у попередніх розділах, та результатами пілотного дослідження щодо уподобань і мотивів студентів з метою індивідуалізації педагогічного впливу на формування мотивації до фізичного виховання.

Отримані дані щодо рівнів і динаміки сформованості діяльнісного компонента мотивації, відображені в табл. 3.6, підтверджують припущення про те, що розвиток певних умінь зумовлений якістю відповідних знань студентів та їх умінням застосовувати ці знання у процесі індивідуально орієнтованої організації занять з фізичного виховання.

Узагальнені дані констатувального і контрольного зрізів щодо рівнів сформованості діяльнісного компонента мотивації до фізичного виховання майбутніх фахівців аграрного профілю наведені у табл. 3.3.3 та на рис. 3.3.3.

Таблиця 3.3.3

Рівні сформованості у студентів діяльнісного компонента мотивації до фізичного виховання

Рівень	КГ				Приріст	ЕГ				Приріст
	конст.		контр.			конст.		контр.		
	абс.	%	абс.	%	%	абс.	%	абс.	%	%
Високий	3	2,9	4	3,9	1	6	3,7	36	22	18,3
Середній	23	22,5	25	24,5	2	39	23,8	49	29,9	6,1
Низький	76	74,6	73	71,6	-3,0	119	72,5	79	48,1	-24,4
Усього	102	100	102	100		164	100	164	100	

Вважаємо, що позитивні зміни в експериментальних групах відбулися за рахунок пропозиції студентам диференційованих завдань, які були наближені до видів фізичної активності у межах їхньої майбутньої професійної діяльності.

Узагальнені дані констатувального і контрольного зрізів щодо рівнів сформованості рефлексивного компонента мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти наведені у табл. 3.3.4 та на рис. 3.3.4.

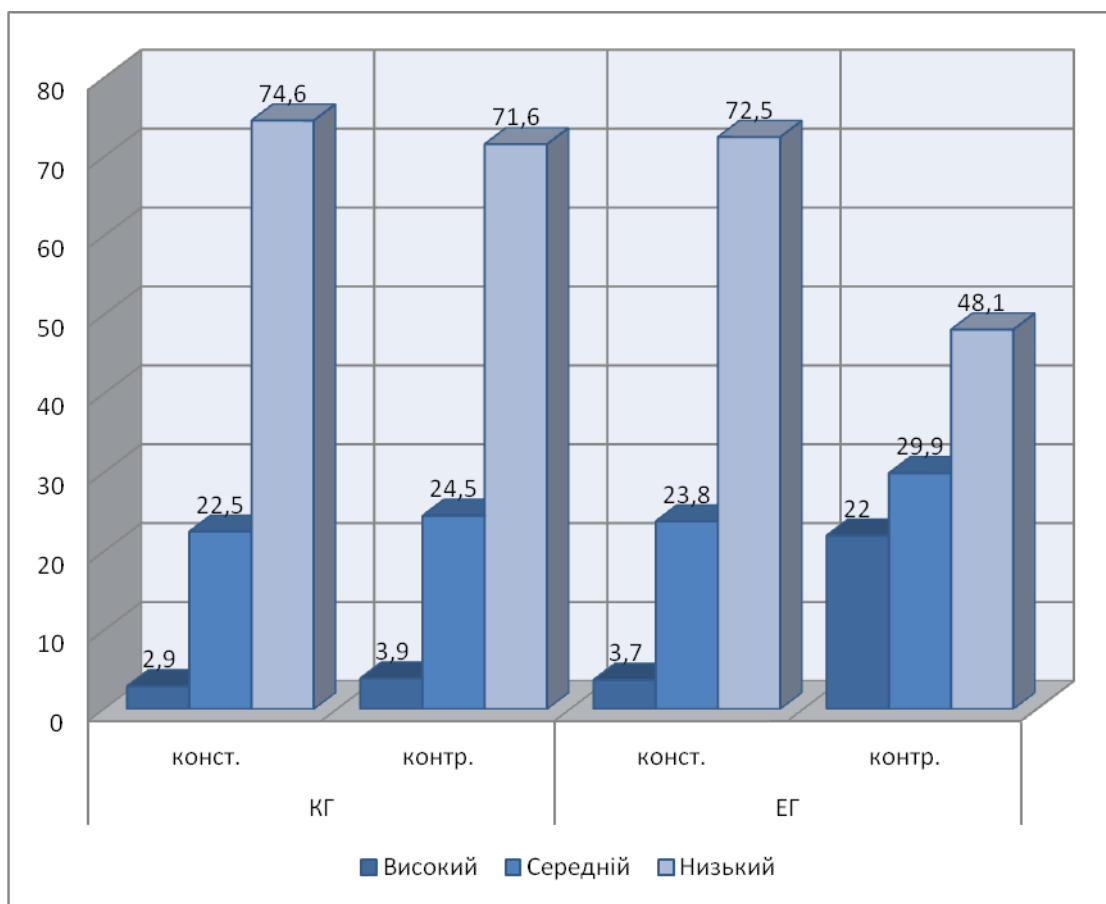

Рис. 3.3.3. Рівні сформованості у студентів діяльнісного компонента мотивації до фізичного виховання

Таблиця 3.3.4

Рівні сформованості у студентів рефлексивного компонента мотивації до фізичного виховання

Рівень	КГ (102)				Приріст	ЕГ (164)				Приріст
	конст.		контр.			конст.		контр.		
	абс.	%	абс.	%	%	абс.	%	абс.	%	%
Високий	17	16,7	19	18,6	1,9	21	12,8	42	25,6	12,8
Середній	40	39,2	41	40,2	1	66	40,2	82	50	9,8
Низький	45	44,1	42	41,2	-2,9	77	47	40	24,4	-22,6
Усього	102	100	102	100		164	100	164	100	

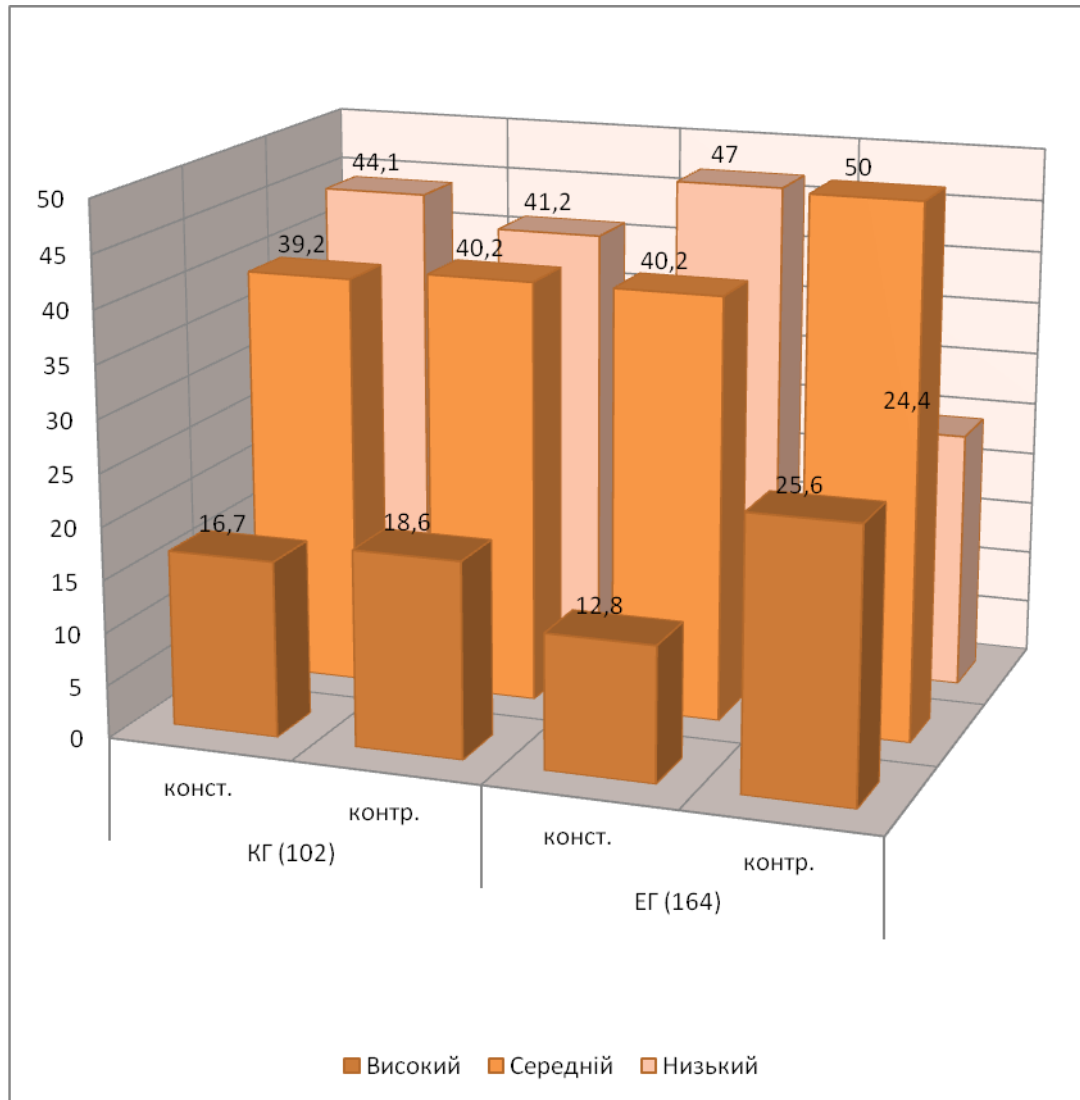

Рис. 3.3.4. Рівні сформованості у студентів рефлексивного компонента мотивації до фізичного виховання

Дані експериментальної роботи дають підстави для висновку, що робота зі студентами експериментальної групи із використанням переважно інноваційних методів навчання та комплексу диференційованих навчальних завдань мала позитивні результати: майже за всіма показниками рівнів сформованості мотивації до фізичного виховання досягнення студентів експериментальної групи перевершують рівні студентів контрольної групи, у якій навчання проводилося з використанням традиційних методів без додаткової диференціації завдань. Підбиваючи підсумки дослідження, можна

стверджувати, що до кінця формувального експерименту студенти експериментальної групи досягли хороших результатів, про що свідчать рівні сформованості когнітивного, діяльнісного і рефлексивного компонентів їхньої мотивації до фізичного виховання.

Крім того, у ході експерименту встановлено, що рівень сформованості компонентів мотивації до фізичного виховання студентів контрольної групи, які навчалися традиційно, мав незначну динаміку порівняно з початковими даними експерименту.

Вірогідність результатів педагогічного експерименту доведена також за допомогою критерію χ^2 , який використовується для порівняння результатів експерименту в експериментальній та контрольній групах з метою встановлення причин відмінностей в експериментальних даних, яка може бути спричинена впровадженням експериментального фактора або помилками репрезентативності. Результати дослідження подано як розподіл частот (кількість студентів) за рівнями (високий, середній, низький).

У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи спостерігалися й утруднення, а саме:

- відсутність методичних рекомендацій для викладачів щодо цілеспрямованої роботи з мотивування студентів до фізичного виховання;
- несформованість у багатьох студентів навичок самостійної роботи і, як наслідок, відсутність уміння здійснювати самоконтроль та саморегуляцію власної поведінки й фізичного сморозвитку;
- недостатня поінформованість студентів щодо майбутніх професійних обов'язків і змісту професійної діяльності саме в аспекті значущості для цього загальної і специфічної фізичної підготовки;
- пасивність студентів, зумовлена їхнім негативним ставленням до традиційних засобів фізичного виховання.

Отримані дані свідчать про суттєвий вплив формувального експерименту на формування мотивації до фізичного виховання у студентів

аграрних закладів вищої освіти, адже дані експериментальної групи після експерименту значно відрізняються від даних контрольної групи та від даних першого зрізу діагностики. Суттєва різниця між рівнями сформованості мотивації до фізичного виховання як результату її формування у студентів експериментальної групи на початку і в кінці експерименту та між даними контрольної й експериментальної груп свідчить про ефективність розробленої моделі та обґрунтованих педагогічних умов формування мотивації до фізичного виховання у майбутніх фахівців аграрного профілю в освітньому процесі університету.

Вірогідність результатів педагогічного експерименту доведена також за допомогою критерію χ^2 , який використовується для порівняння результатів експерименту в експериментальній та контрольній групах з метою встановлення причин відмінностей в експериментальних даних, яка може бути спричинена впровадженням експериментального фактора або помилками репрезентативності. Це дає нам змогу зробити висновок про те, що ефективність формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти доведена експериментально, тому що в результаті проведеного педагогічного дослідження відбулися зрушення рівнів сформованості мотивації до фізичного виховання, значущість та не випадковість яких підтверджена діагностичними зрізами. Таким чином, отримала мета дослідження досягнута і відповідно поставлені завдання виконані.

Висновки до третього розділу

Мотивація до занять фізичним вихованням є актуальною проблемою сучасності. Формування мотивації студентів закладів вищої аграрної освіти є проблемою і залежить від багатьох факторів, рівня свідомості та загальної культури. Було визначено пріоритетні мотиви, які дають змогу правильно

організувати діяльність викладача і підвищити інтерес до занять з фізичного виховання. Виявлено причини, які заважають займатись спортом студентам, серед них: відсутність вільного часу, неспроможність оплачувати заняття. Аналіз наукової літератури дозволив визначити шляхи формування інтересу та мотиви фізичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти. На основі аналізу інтересів було розкрито, яким видам спорту та фізичним вправам віддають перевагу студенти. На основі дослідження запропоновано шляхи формування інтересу та мотивації до занять з фізичного виховання студентів закладів вищої освіти: врахування в організації занять інтересів студентів; використання нових форм занять і інформаційних технологій; збільшення кількості спортивних секцій з найбільш популярних видів спорту серед студентів. Отримані результати доводять важливість підвищення мотивації у студентів закладів вищої аграрної освіти до фізичного виховання.

Уточнення структури мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти, визначення критеріїв та показників їхнього прояву в студентів НЗ дали можливість експериментально виявити рівні сформованості компонентів цього феномену й обґрунтувати необхідність педагогічного впливу на підвищення ефективності формування у студентів мотивації до фізичного виховання в освітньому процесі університету.

Згідно із запропонованою моделлю проведено формувальний експеримент на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України. Розроблено й апробовано організаційно-методичне забезпечення реалізації педагогічних умов формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Формувальний етап дослідження показав, що ефективність формування мотивації до фізичного виховання значно вища в експериментальній групі, де застосовувалась запропонована дослідна модель. Особистість студентів контрольної групи теж зазнала змін, але вони були менш значущими. Результати формувального експерименту засвідчили значущі кількісні та якісні зміни щодо рівнів сформованості мотивації до фізичного виховання

майбутніх фахівців аграрного профілю в експериментальній групі порівняно з контрольною групою. Зокрема, високий рівень прояву стійкого інтересу до фізичного виховання у студентів експериментальної групи зріс на 18,28%, а середнього – на 16,46%.

Результати експериментального дослідження в цілому засвідчили ефективність визначених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти.

Проблема формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти є складною й багатогранною, тому проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цього процесу. Перспективи подальшого дослідження пов'язані з вивченням питань мотивації студентів до самовдосконалення й саморозвитку в аспекті фізичної активності й здорового способу життя.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення актуальної наукової проблеми формування мотивації студентів до фізичного виховання у освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, що полягає у визначенні педагогічних умов формувального процесу, побудові його структурно-функціональної схеми, розробленні методики формування мотивації студентів до фізичного виховання і застосуванні методичних рекомендацій на практиці.

Отримані результати експериментального дослідження, реалізовані мета і завдання дають підстави сформулювати висновки і запропонувати рекомендації, що мають теоретичне й практичне значення.

1. На основі аналізу розробленості досліджуваної проблеми у працях з педагогіки й психології визначено основні напрями формування мотивації студентів до фізичного виховання: просвітницька діяльність щодо здорового способу життя, демонстрація привабливості фізичної активності, гармонізація фізично-оздоровчої діяльності із особистими цілями майбутніх фахівців, пропозиція дифереційованих завдань у межах навчальної програми, цілеспрямована підтримка активної фізкультурної діяльності студентів, формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами, розширення сфери фізкультурної діяльності студентів за рахунок активного залучення до занять в спортивних секціях, прищеплення інтересу до занять спортом, стимулювання до участі у змаганнях з улюблених видів спорту, пробудження у студентів потреби до самостійних занять фізичною культурою і спортом. На окрему увагу заслуговує забезпечення тісного взаємозв'язку фізичного виховання та професійної орієнтації особистості студентів, де фізкультурна діяльність є одним зі способів реалізації майбутніх професійних планів і намірів, життєвого призначення, умова успішного виконання соціальних і професійних функцій.

2. Уточнено ключове поняття дослідження «мотивація студентів до фізичного виховання», під яким розуміється цілеспрямована діяльність щодо

впливу на мотиваційну сферу студентів у ціннісному, потребнісному й цільовому аспектах з метою стимулювання їх до занять фізичним вихованням і спортом. Ця діяльність передбачала роз'яснення студентам ролі фізичної активності як складника здорового способу життя й включення ними її до власної системи цінностей, формування у майбутніх фахівців потреби у постійній фізично-оздоровчій діяльності й руховій активності, визначення конкретних цілей особистого фізичного розвитку.

3. Уточнено критерії, показники і рівні сформованості мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти. До критеріїв сформованості мотивації майбутніх фахівців до фізичного виховання віднесено: когнітивний, діяльнісний, рефлексивний. Когнітивний критерій характеризується такими показниками: наявність у студентів знань, необхідних для забезпечення фізичної підготовки до виконання професійних функцій, наявність знань про значення і вплив фізкультурних занять на організм людини та її особистість, наявність знань про здоровий спосіб життя, наявність знань про сучасні здоров'язберезувальні технології, наявність знань про значення фізичної культури для зміцнення здоров'я, наявність знань про різноманітні форми занять з фізичного виховання, наявність знань про способи розвитку фізичних якостей. Діяльнісний критерій відображається у таких показниках: сформованість у студентів загальної фізичної підготовленості, сформованість загальних рухових умінь та навичок, сформованість умінь та навичок, необхідних для виконання специфічних функцій майбутньої професійної діяльності. Рефлексивний критерій представлений у таких показниках: здатність до критичної самооцінки знань, умінь і навичок, пов'язаних з фізичними аспектами відповідної професійної діяльності; стійкий інтерес до фізичного виховання й спорту; бажання до постійного фізичного самовдосконалення.

На основі ступеня прояву низки показників визначених критеріїв виокремлено рівні сформованості досліджуваного феномену: високий, середній і низький.

4. Визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, спрямовані на формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, а саме: набуття знань щодо збереження, підтримки і зміцнення здоров'я; створення у студентів емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому образі й стилі життя, диференціація фізичного виховання з урахуванням фізичної активності у майбутній професійній діяльності, практичне залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності).

Розроблено структурно-логічну схему процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, яка передбачає поетапність впливу на мотиваційну сферу майбутніх фахівців (діагностування вихідного рівня мотивації, визначення індивідуальних потреб, розроблення і впровадження диференційованих завдань, рефлексія і діагностування рівня мотивації на завершальному етапі).

5. Експериментально перевірено й підтверджено ефективність розроблених педагогічних умов формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти. Узагальнення результатів експерименту свідчить про те, що в ході проведення педагогічного дослідження відбулись статистично значущі кількісні та якісні зміни рівнів сформованості в визначених компонентах мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти до фізичного виховання. Як свідчать отримані дані, в результаті проведеної експериментальної діяльності у студентів експериментальних груп розвинувся стійкий інтерес до фізичного виховання: кількість студентів з високим рівнем зросла на 18,28%, а з середнім – на 16,46%.

Проблема формування мотивації до фізичного виховання у студентів аграрних закладів вищої освіти є складною й багатогранною, тому проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цього процесу. Перспективи подальшого дослідження пов'язані з вивченням питань мотивації студентів до самовдосконалення й саморозвитку в аспекті фізичної активності й здорового

способу життя. Перспективними напрямками наукових пошуків у майбутньому можуть стати також питання науково-методичного забезпечення процесу формування вмінь та навичок професійно-орієнтованої фізичної підготовки студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адирхаєв С. Г. (2016). Формування рухової активності студентів з обмеженими можливостями здоров'я в закладах освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15: науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. 01 (68), с. 4-8.
2. Алексюк А.М. (1998). Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. К.: Либідь, 1998. 560 с.
3. Амеліна С.М. (2010). Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини. *Зб. наук. праць «Проблеми трудової і професійної підготовки»*. 2010. Вип. 15. С. 107–112.
4. Андрєєва О. (2004). Аналіз мотиваційних теорій у сфері оздоровчої фізичної культури та рекреації. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2004. № 2. С. 81–84.
5. Андрощук Н., Андрощук М. (2006). Основи здоров'я і фізична культура (теоретичні відомості). Тернопіль, 2006. 160 с.
6. Андрющенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Соціальна педагогіка*. 2012. № 7. С. 123-127.
7. Ареф'єв В.Г. (2011). Основи теорії та методики фізичного виховання. Підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А. 368 с.
8. Базильчук В.Б. (2004). Організаційні засади активізації спортивно-оздоровчої діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу. Дис. канд. пед. наук. Львівський державний інститут фізичної культури, Львів.
9. Бака Р., Шпаков А. (2008). Сравнительная оценка физической подготовленности как фактор мотивации студентов к физической активности. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 3, с. 8-11.

10. Баканова О.Ф. (2013). Організація фізичного виховання студентської молоді на сучасному етапі реформування вищих навчальних закладів: автореф. дис ... канд. наук з фіз. виховання і спорту за спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Харків, 2013. 23 с.
11. Барибіна Л.М. (2013). Індивідуалізація навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах із урахуванням психофізіологічних можливостей студентів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. Харк. держ. акад. фіз. культури. Х., 2013. 20 с.
12. Безверхня Г.В., Маєвський М.І. (2015). Мотивація до занять фізичним вихованням студенток педагогічних спеціальностей. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків, ХДАФК, 2015. №2. С. 28-31.
13. Белкин А.С. (1991). Ситуация успеха. Как её создать. М.: Просвещение, 1991. 176 с.
14. Бех І.Д. (1998). Особистісно зорієнтоване виховання: навч.-метод. посібн. К.: ІЗМН, 1998. 204 с.
15. Бех І.Д. Вознюк О.В., Левківський М.В. (2001). Деякі аспекти нової виховної парадигми. *Педагогіка і психологія: Вісник АПН України*. 2001. № 1, с.5-17.
16. Білецька В.В., Бондаренко І.Б. (2013). Фізичне виховання. Оздоровчий фітнес: практикум. Київ: НАУ.
17. Біліченко О.О. (2011). Особливості мотивації до занять з фізичного виховання у студентів. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 5, с.1-5.
18. Биличенко Е.А. (2014). Гендерные особенности формирования мотивации к занятиям физическим воспитанием у студентов: дис. ... канд. наук по физ. воспитанию и спорту: 24.00.02. Днепропетровский государственный институт физической культуры и спорта. Днепропетровск, 2014. 293с.

19. Блавт О.З. (2012). Інформативні показники рівня фізичного здоров'я та фізичної підготовленості студентів ВНЗ. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 11, с. 14-19.
20. Бобровник С. І. (2014). Формування мотивації старшокласників до занять фізичною культурою та спортом. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Випуск 2 (43), 2014. С. 4-9.
21. Богданова А. С. (2014). Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології в процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Олімпійський спорт, фізична культура, здоров'я нації в сучасних умовах»*, с. 155-159.
22. Бойко А.М. (1996). Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації: Навч.-метод. посіб. К.: ІЗМН, 1996. 232 с.
23. Бойчук Ю. Д., Гринь Л. В. (2012). Еколого-валеологічна культура як основа здоров'ябезпечної та екологічнобезпечної поведінки особистості в навколишньому середовищі. *Формування здоров'я особистості в умовах навчального закладу: навч. посіб.* С. С. Єрмакова (Ред.). Харків: ХДАДМ.
24. Боляк А. А., Боляк Н. П. (2016). Критерії професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення: матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції (19–20 квітня 2016 року, м. Суми)*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, с. 81–86.
25. Борейко Н.Ю. (2005). Особливості професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів. *Педагогіка, психологія та медико-педагогічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр.*, 24, с. 31-34.
26. Бородін Ю.А., Романчук В.М., Романчук С.В. (2007). Зміст та організація форм фізичної підготовки на етапах навчання у ВНЗ: навч. посібник. Житомир: ЖВІРЕ.

27. Бунин С.В. (2005). Совершенствование профессиональной подготовки будущих офицеров к выполнению служебно-боевых задач: На материале Военного института внутренних войск МВД России: Автореферат дис...канд. пед. наук: 13.00.08. Новосиб. гос. пед. ун-т. Новосибирск, 2005. 28 с.
28. Бухлова Н.В. (2008). Сутнісний зміст поняття «Самоосвітня компетентність». Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2008. № 1. С. 4.
29. Васюк О.В., Виговська С.В., Виговський А.Ю. (2018). Мотивація навчальної діяльності студентів: монографія. Київ: Компринт, 2018. 188 с.
30. Ведмеденко Б. Ф. (2002). Виховання інтересу: теорія, експеримент, методика занять: монографія. Чернівці. 468 с.
31. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
32. Веселовський А., Шологон Р. (2004). Оптимізація рухової активності студентської молоді засобами і формами фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми розвитку руху «Спорт для всіх» у контексті європейської інтеграції України: мат. науково-практ. конф., 24-26 червня 2004 р., 333-335.*
33. Винник В.Д. (2010). Особливості формування інтересу та мотивації до занять фізичним вихованням. *Теорія та методика фізичного виховання.* 2010. № 12. С.39-42.
34. Випасняк І., Шанковський А. (2017). Інноваційні технології, спрямовані на підвищення ефективності процесу фізичного виховання студентів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт: журнал / уклад. А.В. Цьось, А.І. Альошина. Луцьк, 2017. Вип. 18. С. 125–129.*
35. Выготский Л.С. (1991). Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 480 с.
36. Волков В.Л. (2011). Розвиток фізичних здібностей студентів у системі фізичної підготовки: монографія. Київ, 2011. 420 с.

37. Гакман А. В., Балацька Л. В., Григоришина Т. Б., Ніколайчук О. П. (2018). Мотиваційні пріоритети до процесу фізичного виховання студентів закладів вищої освіти I рівня акредитації (на прикладі м. Чернівці). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. Кам'янець-Подільський, 2018. Випуск 11. С 53-61.
38. Гальперин П.Я. (1996). Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий. *Исследование мышления и советской психологии*. М.: Наука, 1966. С. 236–277.
39. Гаркуша С.В. (2015). Теоретичні та методичні засади формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій: автореф. дис. ... д-ра пед. наук зі спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Чернігів, 2015. 40 с.
40. Глазирін І.Д. (2006). Основи диференційованого фізичного виховання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Черкаси: Відлуння-Плюс.
41. Головченко В.Т., Бондаренко Т.В. (2001). Формирование личности специалиста средствами физического воспитания. Харьков: ИВМО «ХК».
42. Гончар Г.И. (2014). Формирование мотивации студентов институтов физической культуры к профессионально-прикладной физической подготовке: монография. Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. 238с.
43. Гончаренко С. (1997). Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
44. Городинський С.І. (2016). Методи посилення мотивації студентів до занять фізичною культурою. *«Молодий вчений»*. № 1 (28). Частина 3, січень, 2016, с. 88-91.
45. Гостіщев В.М., Сватъев А.В., Богдановська Н.В. Оздоровчі види фізичної культури: навч. посіб. Запоріжжя, 2010. 180 с.
46. Грибан Г.П. (2000). Влияние занятий физическими упражнениями на быстроту протекания мыслительных процессов у студентов. *Молодежь третьего тысячелетия: гуманитарные проблемы и пути их решения: Сб.*

науч. статей в 3-х томах. Т. 2. Под ред. В.Н. Соколова. Одесса, ИСЦ, 2000. С. 414-420.

47. Грибан Г.П. (2011). Актуальність впровадження здоров'язберезувальних технологій у фізичному вихованні студентів спеціального навчального відділення. *Теорія і практика фізичного виховання. Наук.-теоретичний журнал*. № 3/2011. Вид-во: Донецький нац. ун-т. С. 130-141.

48. Грибан. Г. П. (2009). Життєдіяльність та рухова активність студентів. Житомир: Вид-во «Рута», 2009. 593с.

49. Грибан Г.П. (2013). Методична система фізичного виховання студентів аграрних університетів. Дис. докт. пед. наук. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ.

50. Грибан Г.П. (2015). Модернізація методичної системи фізичного виховання студентів як складової навчального процесу. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. 4, 64-70.

51. Грибан Г.П., Краснов В.П., Опанасюк Ф.Г. Ткачук П.П., Скорий О.С., Білоскаленко Т.О. (2019). Комплексне дослідження модернізації системи фізичного виховання студентів у закладах вищої освіти України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка*. К.: Видавництво НПУ М.П.Драгоманова, 2019. Вип.5 (113) 19, с.31-34.

52. Грибан Г.П., Краснов В.П., Осипенко В.Є., Айунц В.І. (2017). Методичне забезпечення ефективності функціонування системи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 143, 8-10.

53. Грибан Г.П. (2012). Концептуальні основи функціонування методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв. *Педагогіка,*

психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: науковий журнал. Харків: ХОВНОКУ-ХДАДМ. 2012. № 3. С. 45–48.

54. Грибан Г.П. (2012). Фізичне виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів: монографія. Житомир: Вид-во Рута, 2012. 514 с.

55. Гринчук А., Чехівська Ю. (2018). Застосування інноваційних технологій як засобу підвищення мотивації студентів до занять фізичним вихованням. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. Мелітополь, 2018. №1. С. 145–150.

56. Гуменний В.С. (2011). Вплив занять з фізичного виховання на розумову працездатність та психоемоційну стійкість студентів залежно від специфіки професійної діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 1, 45-47.

57. Гуменюк П.В. (2006). Развитие культуры мышления будущего специалиста в процессе изучения в вузе общепрофессиональных дисциплин: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Орловский гос. пед. ун-т. Орел, 2006. 24 с.

58. Довгань Н. Ю. (2016). Обґрунтування системи виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць: Педагогічні науки*, 2, 21-28. 187.

59. Довгань Н. Ю. (2016). Принципи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*, 20(1), 155-168.

60. Дудорова Л. Ю. (2009). Педагогічні умови формування потреби в здоровому способі життя майбутніх учителів у процесі фізичного виховання. Дис. канд. пед. наук. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця.

61. Долженко Л.П. (2004). Захворюваність і рухова активність студентів з різними рівнями соматичного здоров'я. *Теорія та методика фізичного виховання і спорту*. 2004. № 1, с. 21-24.

62. Долженко Л., Погребняк Д. (2014). Формування мотивації до рухової активності студентської молоді з різним рівнем фізичного здоров'я. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2014. №4. С.52-56.
63. Домашенко А.В. (2003). Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту. Львів, ЛДІФК, 2003. 20 с.
64. Дубогай О.Д., Альошина А.І., Лавринюк В.Є. (2011). Основні поняття й терміни здоров'язбереження та фізичної реабілітації в системі освіти: навч. посібник. Луцьк: Волинський НУ ім. Лесі Українки, 2011. 296 с.
65. Дуркин П.К., Лебедева М.П. (2005). К проблеме изучения мотивационно-потребностной сферы школьников и студентов как основы воспитания у них физической культуры. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. 2005. №6. С. 48-52.
66. Дутчак М.В. (2007). Основні положення концепції гуманізації процесу залучення населення до рухової активності в Україні. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*. Київ, 2007. № 12. С. 47–53.
67. Єдинак В. (2002). Система оцінки рівня фізичного стану юнаків-студентів основного відділення вузу. *Вісник Технологічного університету Поділля*. № 5. Ч. 3 (48). Хмельницький, 2002. С. 102–104.
68. Єжова О.О. (2010). Визначення рівня сформованості ціннісного ставлення до здоров'я в учнівської молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5(7), 155-164.
69. Жуковський Є.І. (2013). Самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність школярів (інструктивно-методичні матеріали). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 44 с.
70. Журкіна Л. Формування навичок здорового способу життя засобами фізкультурно-оздоровчої роботи. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. №30. С. 11.
71. Забора А.В. Формування знань і навичок майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін «Теорія і методика фізичного

виховання» і «Гімнастика з методикою викладання»: автореф. ... дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту. Львів, 2003. 24 с.

72. Захаріна Є.А. (2015). Особливості формування мотивації студентів до здоров'язберігаючої діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2015. Вип. 3(1), с. 164-167.

73. Захаріна Є.А. (2008). Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». К., 2008. 21с.

74. Завидівська Н., Грибовська І., Щур Л. (2014). Особливості освітньої спрямованості процесу здоров'язбережувального навчання студентів вищих навчальних закладів. *Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту*, 16(4), 33-38.

75. Зеленюк О.В. (2004) Індивідуалізація навчального процесу фізичного виховання на підставі комплексного оцінювання рухової підготовленості та рівня соматичного здоров'я студентів. Дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту. Харківська держ. академія фізичної культури, Харків.

76. Земська Н. О. (2012). Особистісна компетентність студентів до здорового способу життя та її корекція засобами фізичної культури. Дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ.

77. Іваній І. (2017). Моніторинг сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2017, № 7 (71). С. 59-69.

78. Іванова І.В., Гвоздїй С.П., Полїщук Л.М., Козикїн А.Г. (2007). Формування здорового способу життя студентів як педагогічна проблема. *Педагогічні науки*, 4, 21.
79. Іванова Л.І., Сущенко Л.П. (2012). Фізичне виховання у спеціальних медичних групах: теорія та методика: навч. посіб. Київ, 2012. 214 с.
80. Ільїнич В.І. (1980). Професійно-прикладна фізическая подготовка будущих агрономов. *Теория и практика физической культуры*. М., 1980. № 1. С.41–43.
81. Ільїніч В. І. (1999). Фізична культура студентів. 185 с.
82. Ильин Е.П. (2006). Мотивация и мотивы. СПб.: Питер. 512 с.
83. Калашник О.С. (2011). Стимулювання активності студентів до спортивної діяльності. *Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання*. Львів, 2011. С. 69–75.
84. Каніщева О.П. (2011). Диференційований підхід до фізичного виховання студентів із низькими адаптаційними можливостями організму. Дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту. Харківська державна академія фізичної культури, Харків.
85. Карпова І.Б., Корчинський В.Л., Зотов А.В. (2005). Фізична культура та формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: КНЕУ.
86. Качалова Л.П. Педагогическая импровизация: теоретическое обоснование основных понятий, обеспечивающих диссертационное исследование: монография. Шадринск, 2006. 185 с.
87. Кетова Н. (2021). Проблема формування мотивації студентської молоді в сфері фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (9 (140)), 54-56.
88. Козина Ж.Л., Барыбина Л.Н., Гринь Л.В. (2010). Особенности структуры психофизиологических возможностей и физической

подготовленности студентов разных спортивных специализаций. *Физическое воспитание студентов*, 5, 30-34.

89. Колос О. А. Формування мотивації для занять фізичною культурою і спортом. Вінницький національний технічний університет. <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29567/9738.pdf?sequence=3>

90. Колумбет О.М., Максимович Н.Ю. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: навч.-метод. посіб. Київ, 2009. 128 с.

91. Конох А.П. (2005). Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць за редакцією проф. Єрмакова С. С.*, 22, 162-167.

92. Корж Н.Л. Формування ціннісного ставлення у студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять. Дис. на здобуття наукового ступеня к. наук з фіз. вих. та спорту. Дніпропетровськ. 2016. 269 с.

93. Корзан Т., Смірнова Л., Павлось Г., Зелікова Т. (2021). Корекційний вплив на стан психофізіологічних функцій студентів у фізичному вихованні засобами дистанційних технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (3 (133), 61-65.

94. Корінчак Л. (2006). Психолого-педагогічні аспекти формування ціннісного ставлення до здоров'я у підготовці майбутніх вчителів. *Спортивний вісник Придністров'я. Наук.-теорет. журнал Дніпропетров. держ. ін-ту фіз. кул. і спорту. № 2. 2006. С. 25–27.*

95. Косинський Е. (2011). Самооцінка стану здоров'я студентів і їх мотивація до занять фізичним вихованням. *Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини*. Львів, 2011. Вип. 15. Т. 2. С. 106–109.

96. Косівська А.В., Ровний А.С. (2015). Формування здорового способу життя студентської молоді засобами фізичного виховання. *XV Міжнародна науково-практична конференція «Фізична культура, спорт та здоров'я»*. 2015. С.157-159.

97. Котов Є. (2005). Рівень інтересу студентів до фізичного виховання і спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. праць*. Т. 1. Луцьк, 2005. С. 250–253.

98. Котов Є.О. (2003). Підготовка студентів вищих закладів освіти до самостійних занять фізичними вправами: дис. ... канд. наук фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Луцьк, 2003. 178 с.

99. Краснова М.А. (2002). Формирование психологической готовности у студентов физкультурного вуза к предстоящей профессиональной деятельности: автореферат дис. канд. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Омск, 2002. 23 с.

100. Краснов В.П., Поляков Н.Д. (1981). Професійно-прикладна фізична підготовка: метод. реком. К., 1981. 48 с.

101. Краснов В.П. (2016). Професійна спрямованість фізичного виховання студентів аграрних ВНЗ. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Випуск 3К 1 (70) 2016, с. 50-64.

102. Краснов В.П. (2020). Особливості навчання студентів аграрних вищих закладів освіти професійно-прикладної фізичної підготовки. *Фізичне виховання: проблеми та перспективи: монографія за загальною редакцією проф. Г.П. Грибана*. Житомир: «Рута», 2020, с. 150-161.

103. Краснов В.П., Присяжнюк С.І. (2019). Здоров'я студентської молоді та шляхи його формування в системі освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка*. К.: Видавництво НПУ М.П.Драгоманова, 2019. Вип.3.К (110) 19, с. 475-481.

104. Краткий психологический словарь [сост. Л. А. Карпенко]. Ростов на Дону: Феникс, 1998. 512 с.
105. Круцевич Т.Ю., Безверхня Г.В. (2010). Рекреация у фізичній культурі різних груп населення: навч. посібник. К.: Олімпійська література, 2010. 248с.
106. Круцевич Т.Ю. (2008). Теорія і методика фізичного виховання: підр. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту. (Т. 1-2). Київ: Олімпійська література.
107. Кудрицкий В.Н. Артемьева В.П. (2004). Профессионально-прикладная подготовка как средство направленности на повышение эффективности физического воспитания. Донецьк, 2004, с. 403-404.
108. Кузнєцова О.Т. (2017). Професійно-прикладна фізична підготовка студентів природничо-аграрної групи спеціальностей. Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Фізичне виховання» та спецкурсу «ППФП студентів». Рівне, 2017. 30 с. <http://er3.nuwm.edu.ua/9623/>
109. Кутек Т.Б. (2013). Етапи формування фізичної культури особистості. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 3, 207-210.
110. Лещенко Г.А. Формування позитивної мотивації школярів до систематичних занять фізичними вправами: автореф. дис. Кривий Ріг, 2002. 18 с.
111. Лошакова Т.Ф. Педагогическое управление процессом создания комфортной среды в образовательном учреждении. Екатеринбург: изд-во Дома учителя, 2001. 269 с.
112. Ляхова І.М. (2014). Мотиви як усвідомлені спонукання до занять фітнесом жінок віком 18–35 років. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 280–285.
113. Магльований А.В. (2015). Динаміка показників психофізіологічних функцій студентів технічних спеціальностей в процесі професійно-прикладної фізичної підготовки. *Перший незалежний науковий вісник*. Вип. № 2–1. 2015. С. 50–54.

114. Маєвський М.І. (2016). Ціннісні орієнтації у сфері фізичної культури і спорту студентів педагогічних спеціальностей: автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Дніпро, 2016. 20с.
115. Максименко А. М. (2005). Теория и методика физической культуры: Учебник. Москва: Физическая культура.
116. Малахова Ж.В., Белкова Т. О. (2020). Мотивація студентів з різним рівнем здоров'я до занять з фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (8(128), 111-116.
117. Маркова А.К. (1996). Психология профессионализма. М. 309 с.
118. Марченко О. Ю., Ільченко С. С. (2017). Гендерні особливості формування ціннісних орієнтацій фізичної культури молоді. *Матеріали XII Міжнародної науково-методичної конференції*. К.: НАУ, 2017. С.72-74.
119. Марченко О.Ю. (2010). Формування ціннісних категорій особистої фізичної культури у студентської молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Дніпропетровськ, 2010. 20с.
120. Маслоу А. Мотивация и личность. М., 1998.
121. Медведєва І.М., Радзієвський В.П., Новікова І.В. (2016). Теоретичні та методичні основи навчання технологій оздоровчої спрямованості в системі фізичного виховання студентів ВНЗ. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*.
122. Мирошніченко В.О. (2019). Провідні мотиви до занять фізичним вихованням у студентів аграрних закладів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 66, Т. 2. С. 62–67.
123. Мирошніченко В.О. (2020). Критерії та показники сформованості професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів аграрних закладів

вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2020. Випуск 3К (123) 20. С. 275–278.

124. Мирошніченко В.О. (2021). Мотиваційне ставлення студентів закладів вищої аграрної освіти до фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. Випуск 3К (123) 21. С. 275–279.

125. Мирошніченко В.О. (2018). Формування у студентської молоді мотивації до занять фізичним вихованням». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 47.*

126. Мирошніченко В.О. (2019). Мотиваційно-потребнісна спрямованість студентської молоді на заняття фізичним вихованням». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 51.*

127. Мирошніченко В.О. (2018). Формування мотиваційного ставлення до фізичного виховання у студентів аграрних закладів освіти. *Міжнародна науково-практична конференція «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики закладів вищої освіти», 6-7 грудня 2018 року: тези доповіді. Київ, 2018. С. 90-91.*

128. Мирошніченко В.О. (2019). Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до фізичного виховання. *Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика сучасної психології: реалії й перспективи», 31 жовтня 2019 року: тези доповіді. Київ, 2019. С.49-50.*

129. Мирошніченко В.О. (2020). Ретроспекція пріоритетів фахової мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Україна – Польща: стратегічне*

партнерство в системі геополітичних координат», 14-15 травня 2020 року: тези доповіді. Київ, 2020. С.155-157.

130. Мирошніченко В.О. (2020). Педагогічні умови мотивації студентів вищих аграрних закладів до здорового способу життя. *V Міжнародна науково-практична конференція «Priority Directions of Science Development»*, 2-3 березня 2020 року: тези доповіді. Львів, 2020. С.364-366.

131. Москаленко Н.В. (2015). Теоретичні знання як основа формування свідомого ставлення учнів до предмету «Фізична культура». *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. К., 2015. Серія 15: Вип.7 (33) Т.1. С.550-554.*

132. Москаленко Н, Ковров Я, Алфьоров О. (2014). Підготовка спеціалістів з фізичної культури і спорту до інноваційної діяльності. *Спортивний вісник Придніпров'я. 2014; 2: 108-112.*

133. Москаленко Н., Корж Н. (2016). Технологія формування ціннісного ставлення у студентів до самостійних занять фізичною культурою. *Спортивний вісник Придніпров'я. 2016. №1. С.201-206.*

134. Мудрік В.І., Леонов О.З., Мудрік І.В., Ільченко А.І., Козак Є.П. (2010). Організаційно-методичні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: монографія. Київ, 2010. 192 с.

135. Насонова Е.Е. (2001). Формирование индивидуального стиля деятельности педагога-валеолога в процессе педагогической практики: Дис... канд. пед. наук: 13.00.08. М., 2001. 268 с.

136. Нестерова Т.В., Павлюк А.А. (2014). Структура мотивації до занять з фізичного виховання і спорту студентів вищих навчальних закладів. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: досвід, проблеми, рішення»*. К., 31 жовтня 2014. С. 51-58.

137. Ніколаєв К.Г. (2010). Формування мотивації до занять фізичною культурою студентів вищих навчальних закладів не фізкультурного профілю.

Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2010. Вип. 1.31. С. 135-142.

138. Новицький Ю.В. (2010). Формування культури здоров'я в галузі «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт): зб. наук. праць*, 8, 65-69. 399.

139. Носко М.О. (2003). Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом. Дис. д-ра пед. наук. Інститут педагогіки АПН України, Київ.

140. Носков В.І. (2002). Основи психогігієнічного забезпечення гуманістичної орієнтованої професійної підготовки студентів: автореферат докт. психол. наук: 19.00.02. К., 2002. 30 с.

141. Павленко Т.В. Визначення рівня мотивації та ставлення студентів до занять з фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Режим доступу: files.figshare.com/1173542/10Pavlenko.pdf

142. Підготовка майбутнього викладача до впровадження педагогічних технологій. [Пехота О. М., Будак В. Д., Старева А. М. та ін.]; за ред. І.А.Зязюна, О.М. Пехоти. К.: А.С.К., 2003. 240 с.

143. Пилипей Л.П. (2009). Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: монографія. Суми, 2009. 314 с.

144. Пилипей Л.П. (2015). Фізичне виховання студентів ВНЗ (програмування, моделювання, технології): підручник для фахівців з фізичного виховання та студентів ВНЗ. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ».

145. Плачинда Т.С. (2008). Педагогічні умови стимулювання активності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до фізкультурної діяльності. Дис. канд. пед. наук. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кіровоград.

146. Подгорная О.Е. (2010). Проектирование здоровьесберегающего пространства общеобразовательной школы средствами личностно-ориентированного образования: дис... кандидата педагогічних наук.

наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Тирасполь, 2010. 211 с.

147. Пристинський В.М., Пристинська Т.М. (2010). Мотиваційно-ціннісний пріоритет у формуванні фізичної культури особистості студента. *Парадигма здорового способу життя: духовні та фізичні компоненти: зб. наук. статей II Міжнар. наук.-теорет. конф. кафедри соц.-гуман. дисциплін. Київ, 19–20 березня 2010 р., 143-149.*

148. Присяжнюк С.І. (2010). Дослідження відношення студентів спеціальної медичної групи до занять з фізичного виховання. *Здоров'я і освіта: проблеми та перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 17–18 листопада 2010 р.. С. 101–105.*

149. Присяжнюк С.І., Краснов В.П., Третьяков М.О., Раєвський Р.Т., Кійко В.Й., Панченко В.Ф. (2007). *Фізичне виховання. К.: Центр учбової літератури, 2007. 370 с.*

150. Присяжнюк С. І. (2008). *Фізичне виховання. Київ: Центр учбової літератури.*

151. *Професійна освіта: словник: навч. посіб. Уклад. С. Гончаренко, та ін; за ред. Н. Ничкало. К.: Вища шк., 2000. 380 с.*

152. *Психологічний словник. За ред. В.І. Войтка. К.: Вища школа, 1982. 215 с.*

153. Путляева Л.В. *Современные психолого-педагогические проблемы профессионального обучения. М.: ЦО ЛИУВ, 1990. 170 с.*

154. Путров С.Ю. (2016). Біосоціальні технології впливу на здоров'я людини: соціально-філософський аналіз. Дис. докт. філософ. наук. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ.

155. Путров С.Ю. (2008). Педагогічні умови формування позитивного ставлення до фізичного виховання студентів технічного університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 2008. 23 с.

156. Рекомендаційний лист МОН України керівникам вищих навчальних закладів від 25.09.2015 № 1/9-454. Щодо організації фізичного

виховання у вищих навчальних закладах.

http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/47947/

157. Салук І.А. (2010). Індивідуалізація фізичного виховання студентів з різним рівнем здоров'я: автореф. дис ... канд. пед. наук за спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). Київ, 2010. 20 с.

158. Сергієнко Л.П. (2011). Терміни і поняття у фізичній культурі: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.

159. Сиротін О.С. (2013). Особливості формування мотивації у студентів вищих навчальних закладів до занять фізичними вправами. *Фізичне виховання студентської молоді: проблеми та перспективи. Матеріали міжнародної електронної науково-практичної конференції*. К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2013, с. 67-72.

160. Сичов С.О. (2010). Методичні засади створення моделі прилучення студентської молоді до цінностей фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт): зб. наукових праць*, 6, 276-281.

161. Сичов С. О. (2011). Педагогічні умови прилучення студентської молоді до цінностей фізичної культури на обов'язкових заняттях. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 3. С. 43.

162. Сичов С.О. (2010). Сучасні підходи прилучення студентської молоді до цінностей фізичної культури. *Вісник НТУУ «КПІ»: Філософія. Психологія. Педагогіка*. К., 2010. Вип. 2. С.185-187.

163. Смірнов О.Ф., Строкатов В.В. (1998). Шляхи удосконалення фізичного виховання молоді. *Фізична культура, спорт і здоров'я: зб. наук. пр.* Харків: ХаДІФК, 1998. С. 68–72.

164. Стадник В.В. (2015). Диференційований підхід до використання позаакадемічних форм занять у фізичному вихованні студентів вищих

навчальних закладів технічного профілю: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту за спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2015. 21 с.

165. Суббота Ю.В. (2007). Оздоровчі рухові програми самостійних занять фізичною культурою і спортом: Практичний посібник. Випуск 1. К.: КНЕУ, 2007. 164 с.

166. Сущенко А.В. (2016). Перспективи спортивно-фізкультурної підготовки як інструменту самоосвіти фахівців гіподинамічних професій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя. 2016. Вип. 51 (104). С. 281-286.

167. Сущенко А.В. (2018). Діалектика формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю у процесі професійної фізичної підготовки. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. № 3 (89)*. Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2018. С. 127-153.

168. Татарченко Л.І., Присяжна М. К., Лашко Є.Л. (2021). Формування мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, (2(340) Ч.2), 83–91.

169. Тимошенко О.В. (2011). Шляхи вдосконалення уроків фізичної культури в школах України на сучасному етапі розвитку суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія №15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт): зб. наук. праць*. 13, 613-617.

170. Тимченко А. (2012). Особливості застосування індивідуальних оздоровчих програм студентами у позааудиторній роботі. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 1 (120). С. 18–20.

171. Топчієва Г.О. (2015). Підвищення мотивації до занять фізичним вихованням і спортом студентів вищих навчальних закладів. *Актуальні питання сучасної науки*. Львів, 16-17 жовтня 2015 р., с.91-94.

172. Третяков М.О., Леонова В.А. (1996). Професійно-педагогічна фізична підготовка студентів педагогічних вузів до роботи в загальноосвітній школі. *Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. «Фізична культура, спорт та здоров'я нації – нова епоха, нова генерація»*. Вінниця, 1996. 254-255 с.

173. Турчина Н.І. (2007). Сучасні особливості педагогічного процесу фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів технічного профілю і рекомендації щодо його вдосконалення. *Здоровий спосіб життя: зб. наук. ст. Львів: ЛДУФК, 22, 45-53.*

174. Фізичне виховання і спортивне вдосконалення студентів: сучасні інноваційні технології: наукова монографія. (2008). За ред. Р.Т. Раєвського. Одеса: Наука і техніка, 2008. 616 с.

175. Философский энциклопедический словарь (1989). Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. АрабОглы, Л.Ф. Ильчев и др. 2-е изд. М.: Сов. энциклопедия, 1989. 815 с.

176. Футорний С. М. Теоретико-методичні основи інноваційних технологій формування здорового способу життя студентів в процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту зі спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2015. 45 с.

177. Хасанов М.Х., Черноштан М.С. (2014). Способи формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами в дівчат-студенток. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, № 2, 2014, с.70-78.*

178. Церковна О.В. (2007). Професійно-прикладна фізична підготовка студентів технічних вищих навчальних закладів на основі факторної структури їх рухової та психофізіологічної підготовленості: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». 2007.

179. Чайченко Н.Л. (2010). Фізичне виховання. Самопідготовка: навч. посіб. К.: Київ. Нац. торг.- екон. ун-т, 2010. 192 с.

180. Черненко С., Олійник О., Сорокін Ю., Коваль О. (2020). Характеристика освітнього процесу підготовки майбутніх фхівців з фізичної культури і спорту. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. Вип. 36. С. 86-94.
181. Шиян Б.М. (2008). Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. I. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2008. 272 с.
182. Шиян О., Шиян В., Свадковська Є. (2016). Мотиваційне ставлення студентів вищих навчальних закладів до фізичного виховання і спорту. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 3. С. 253-257.
183. Щелкунов А., Лебедева А., Майборода С. (2019). Форми підвищення потрібнісної мотивації рухової активності учнів до занять на основі різнорівневих варіантів фізичного виховання. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2019, № 2. С. 26-31.
184. Ядвіга Ю.П. (2011). Фізичне виховання студентів вищого навчального закладу економічного профілю в період трансформації вищої освіти України в європейський простір: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту за спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2011. 24 с.
185. Ярошик М.Я., Мігаль Н.В. (2011). Вплив фізичного стану магістрів Львівського державного університету фізичної культури на якість їхньої професійної підготовки. *Фізичне виховання: минуле і сучасність: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* Полтава, 2011. С. 298-304.
186. A guide for population-based approaches to increasing levels of physical activity: implementation of the WHO Global Strategy on Diet, *Physical Activity and Health*. Geneva, World Health Organization, 2007.
187. Ames C. Achievement goals, motivation climate, and motivation progress (1992). *Motivation in sports and exercise*. Champaing IL: Human Kinetics. 1992. P. 161-176.
188. Arem, H., Moore, S. C., Patel, A., Hartge, P., Berrington de Gonzalez, A., Visvanathan, K. et al. (2015). Leisure time physical activity and mortality: a

detailed pooled analysis of the dose-response relationship. *JAMA Internal Medicine*, 175 (6), 959–967.

189. Bauman A, Lewicka M, Schöppe S. (2005). *The Health Benefits of Physical Activity in Developing Countries*. Geneva, World Health Organization, 2005.

190. Baumann, S. (2015). *Psychologie im Sport. Psychische Belastung meistern. Mental trainieren. Konzentration und Motivation*. Aachen: Meyer & Meyer Verlag.

191. Berg K. E., Latin R. W. (2008). Essentials of research methods in health, physical education, exercise. *Science, and recreation*. 2008. P. 337.

192. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Misharovskiy R., Kostenko M., Prima A., Myroshnichenko V. Consideration of psychological compatibility of female athletes in maintaining psychological climate of women's basketball teams», *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, Vol. 21 (1), Art 32, pp. 343–351.

193. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Prima A., Halai M., Myroshnichenko V. Analysis of the psychological climate of the university male volleyball team during the preparatory period of the annual cycle of training», *Journal of Physical Education and Sport ® (JPES)*, Vol. 21 (5), Art 343, pp. 2560–2568.

194. Caspersen, C. J., Powell, K. E. & Christenson, G. M. (1985). Physical activity, exercise, and physical fitness: definitions and distinctions for health-related research. *Public Health Reports*, 100 (2), 126–131.

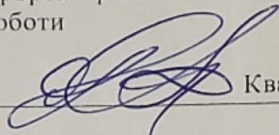
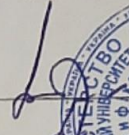
195. Faktenblatt zur Befragung «Gesundheit Studierender in Deutschland 2017». Körperliche Aktivität. Ein Kooperationsprojekt zwischen dem Deutschen Zentrum für Hochschul- und Wissenschaftsforschung, der Freien Universität Berlin und der Techniker Krankenkasse. https://www.ewi-psy.fu-berlin.de/einrichtungen/arbeitsbereiche/ppg/forschung/BwB/bwb-2017/_inhaltselemente/faktenblaetter/gesundheitsverhalten/FB_Koerperliche-Aktivitaet.pdf

196. Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health: A framework to monitor and evaluate implementation. Geneva, World Health Organization, 2008.
197. Griban, G., Kobernyk, O., Terentieva, N., Shkola, O., Dikhtiarenko, Z., Mychka, I., Yeromenko, E., Savchenko, L., Lytvynenko, A., & Prontenko, K. (2020). Formation of health and fitness competencies of students in the process of physical education. *Sport Mont*, 18 (3), 73-78.
198. Grygoriy P. Griban, Mykhailo S. Myroshnychenko, Pavlo P. Tkachenko, Valerii P. Krasnov, Roman P. Karpiuk, Olha B. Mekhed, Volodymyr M. Shyyan. (2021). *Psychological and pedagogical determinants of the students' healthy lifestyle formation by means of health and fitness activities*. *Wiadomosci Lekarskie*, 2021, 74 (5), 1074-1078.
199. Göring, A. & Möllenbeck, D. (2010). Gesundheitspotenziale des Hochschulsports. *Prävention und Gesundheitsförderung*, 5 (3), 238–242.
200. Krug, S., Jordan, S., Mensink, G. B. M., Muters, S., Finger, J. D. & Lampert, T. (2013). Körperliche Aktivität. Ergebnisse der Studie zur Gesundheit Erwachsener in Deutschland (DEGS1). *Bundesgesundheitsblatt, Gesundheitsforschung, Gesundheitsschutz*, 56 (5-6), 765–771.
201. Niederstätter M. Motivation im Sportunterricht. http://www.lehrerasm.it/fileadmin/Motivation_im_Sportunterricht.pdf
202. Parish L. E., Treasure D. C. (2003). Physical activity and situational motivation in physical education: influence of the motivational climate and perceived ability. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 2003, pp. 40-52.
203. Prontenko, K., Griban, G., Medvedeva, I., Aloshyna, A., Bloshchynskyi, I., Bezpaliy, S., Bychuk, O., Mudryk, Zh., Bychuk, I., Radziyevsky, V., Filatova, Z., Yevtushok, M. (2019). Interrelation of students' motivation for physical education and their physical fitness level. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8 (2.1), 847-857.
204. Reiner, M., Niermann, C., Jekauc, D. & Woll, A. (2013). Long-term health benefits of physical activity – a systematic review of longitudinal studies. *BMC Public Health*, 13, 813. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-813>

205. Robert Koch-Institut. (2014). Sportliche Aktivität. Faktenblatt zu GEDA 2012: Ergebnisse der Studie «Gesundheit in Deutschland aktuell 2012». (Robert Koch-Institut (RKI), Hrsg.). Berlin. http://www.rki.de/DE/Content/Gesundheitsmonitoring/Gesundheitsberichterstattung/GBEDownloadsF/Geda2012/Sportliche_Aktivitaet.pdf?__blob=publicationFile
206. Tymoshenko, O., Arefiev, V., Griban, G., Domina, Zh., Bublej, T., Bondar, T., Tymchyk, M., Tkachenko, P., Bezpaliy, S., Prontenko, K. (2019). Characteristics of the motivational value-based attitude of students towards physical education. *Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores*. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.: 11, Período: Octubre, 2019.
207. Shepiliev D. S., Semerikov S. O., Yechkalo Yu. V., Tkachuk V. V., Markova O. M., Modlo Ye. O., Mintii I. S., Mintii M. M., Selivanova T. V., Maksyshko N. K., Vakaliuk T. A., Osadchyi V. V., Tarasenko R. O., Amelina S. M., Kiv A. E. Development of career guidance quests using WebAR. *Journal of Physics: Conference Series*. 1840 (2021) 1-25.
208. Shkola, O., Griban, G., Prontenko, K., Fomenko, O., Zhamardiy, V., Bondarenko, V., Bezpaliy, S., Andreychuk, V., Tkachenko, P., Zhukovskyi, Ye., Novitska, I., Bloschynskyi, I. (2019). Formation of valuable orientations in youth during physical training. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8(3.1), 264-272.
209. Yashnyk S., Kharlamenko V., Hirnyak H., Kovbasiuk A., Leshchenko I. (2020). Psychometric measurement of abilities as the basis of an individual intellectual resource of a student. *International Journal of Management (IJM)*. Volume 11, Issue 5, May 2020, pp. 320-329.
210. Vasiuk O. V., Vyhovska S. V. (2017). Grzegorz Brzuze. Examining Students' Academic Motivation. *Hayka i osvima*. 2017. №12. С.105-111.
211. World Health Organization. (2010). Global recommendations on physical activity for health. Geneva, Switzerland: World Health Organization. Switzerland. 2010, 60 p.

ДОДАТКИ ДОДАТОК А

Довідки про впровадження результатів дослідження

<p>Погоджено Проректор з навчальної і виховної роботи</p> <p style="text-align: right;"> Кваша С.М.</p>	<p>Затверджую Перший проректор</p> <p style="text-align: right;"> Бабудян І.І.</p>
« » _____	р. « 9 » _____ р.

А К Т про впровадження/використання результатів кандидатської дисертаційної роботи у навчальний процес

Даним актом стверджується, що результати дисертаційної роботи на тему:

«Формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти».

що представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта,

виконаної Мирошніченко Віталієм Олександровичем

було впроваджено у навчальну програму при викладанні дисципліни «Фізичне виховання»

на кафедрі фізичного виховання

у підготовці фахівців ОС «Бакалавр»

у Національному університеті біоресурсів і природокористування України

Декан гуманітарно-педагогічного факультету

В.Д. Шинкарук

Завідувач кафедри фізичного виховання

М.П. Костенко

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з наукової роботи

Ю.І. Грицак
Ю.І. Грицак

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Перший проректор-проректор з
навчальної роботи

Д. М. Онопрієнко
Д. М. Онопрієнко

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Мирошніченка Віталія Олександровича

на тему «Формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти», представленого на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта»

Результати дослідження Мирошніченка Віталія Олександровича щодо досвіду формування мотивації студентів у аграрних закладах вищої освіти впроваджувались у Дніпровському державному аграрно-економічному університеті протягом 2018-2020 н.р. Зокрема, напрацювання Мирошніченка В.О. використовувались під час занять з фізичного виховання у процесі підготовки бакалаврів, у зміст навчання яких було включено низку навчально-методичних матеріалів, наданих здобувачем.

Упровадження отриманих матеріалів дослідження здійснювалося, головним чином, під час проведення практичних занять з дисциплін «Фізичне виховання». Значна частина методичних матеріалів використовувалася викладачами університету під час проведення практичних робіт з вище згаданої дисципліни, дещо менша – для організації самостійного навчання студентів.

Слід відзначити, що проведене дослідження сприяло формуванню нових підходів щодо вирішення проблем формування мотивації до занять і якості засвоєння студентами умінь з фізичного виховання. Практична цінність дослідження полягає у використанні інноваційних сучасних педагогічних підходів та поєднанні їх із сучасними засобами навчання професійно-прикладного значення фізичного виховання, а, відповідно, й в удосконаленні

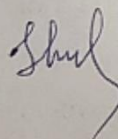

методики викладання цих дисципліни та підвищенні ефективності їх засвоєння студентами.

Уважаємо, що врахування автором дослідження окремих аспектів зарубіжного досвіду мотиваційної цінності занять фізичним вихованням сприятиме підвищенню навчальної мотивації студентів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, спрямованості на розвиток у їхній майбутній професійній діяльності за фахом, належного ставлення до здоров'язберігаючих аспектів цієї діяльності.

У цілому результати впровадження підтвердили актуальність, значущість та соціально-педагогічну необхідність дослідження Мирошніченка В.О. для формування мотивації студентської молоді до фізичного виховання в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Завідувач кафедри
фізичного виховання,
кандидат наук з
фізичного виховання і спорту,
доцент

О.О. Іващенко

УКРАЇНА

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
«НІЖИНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

16600, Чернігівська обл., м. Ніжин, вул. Шевченка, 10, тел. (04631) 2-52-70, факс (04631) 2-32-61, E-mail: natinau@ukr.net,
Код ЄДРПОУ 34492238

07.12.2021 № 01-Н/440
На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Мирошніченка Віталія Олександровича
на тему «Формування мотивації студентів до фізичного виховання в
освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти»

Основні наукові положення дисертаційної роботи Мирошніченка Віталія Олександровича та розроблені ним науково-методичні матеріали впроваджувались у освітній процес протягом 2020-2021 рр.

Під час проведення занять із фізичного виховання були використані матеріали дисертаційного дослідження, в яких увага акцентувалась на врахуванні істотних відмінностей у потребах, інтересах і фізичних здатностях майбутніх фахівців різних спеціальностей. Це впливає на вибір системи вправ для представників конкретної професії аграрного сектора; комплекс систем таких вправ був розроблений здобувачем, використаний у його експериментальному дослідженні і запропонований для тривалого використання у освітньому процесі з метою підвищення інтересу студентів до занять фізичним вихованням і спортом.

Розроблена Мирошніченком В.О. структурно-логічна схема процесу формування мотивації студентів до фізичного виховання в освітньому процесі аграрних закладів вищої освіти, яка передбачає поетапність впливу на мотиваційну сферу майбутніх фахівців і охоплює діагностування рівня мотивації, визначення індивідуальних потреб, розроблення і впровадження

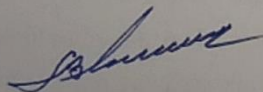

диференційованих завдань, підтвердила свою ефективність. Вона слугувала удосконаленню традиційних форм та методів з метою стимулювання майбутніх фахівців до самопізнання й самовдосконалення.

Варто визнати доцільним здійснення диференціації динамічно-розвивального та індивідуально-психологічного змісту підготовки, який реалізується адекватними, відповідно до рівнів фізичного розвитку і мотивації, психолого-педагогічними засобами. Було проведено низку заходів теоретико-педагогічного, методичного та соціально-практичного характеру. Важливо те, що автор виявив та обґрунтував зв'язки між науково-теоретичними засадами проведення роботи щодо мотивації студентів до занять фізичним вихованням і спортом та їх втіленням на практиці, що в цілому сприяло систематизації освітнього процесу.

У цілому проведене дослідження є доцільним, раціональним, послідовним, досить аргументованим та таким, що сприяло формуванню мотиваційної сфери особистості майбутніх фахівців. Дослідна робота за таких умов спрямована на усвідомлення студентом значущої для нього проблеми здорового способу життя.

В.о. директора інституту
к.п.н., доцент

Василь ЛУКАЧ

ДОДАТОК Б

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Мирошніченко В.О. Провідні мотиви до занять фізичним вихованням у студентів аграрних закладів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 66, Т. 2. С. 62–67.

2. Мирошніченко В.О. Критерії та показники сформованості професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів аграрних закладів вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2020. Випуск 3К (123) 20. С. 275–278.

3. Мирошніченко В.О. Мотиваційне ставлення студентів закладів вищої аграрної освіти до фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. Випуск 3К (123) 21. С. 275–279.

Статті у періодичних наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та/або Scopus

4. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Misharovskiy R., Kostenko M., Prima A., **Myroshnichenko V.** Consideration of psychological compatibility of female athletes in maintaining psychological climate of women's basketball teams», *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, Vol. 21 (1), Art 32, pp. 343–351. *(The researcher has analysed scientific sources)*.

5. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Prima A., Halai M., **Myroshnichenko V.** Analysis of the psychological climate of the university male volleyball team during the preparatory period of the annual cycle of training», *Journal of Physical Education and Sport® (JPES)*, Vol. 21 (5), Art 343, pp. 2560–2568. *(The researcher conducted a questionnaire and analysed the results)*.

Статті у інших наукових виданнях

6. Мирошніченко В.О. Формування у студентської молоді мотивації до занять фізичним вихованням». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 47.

7. Мирошніченко В.О. Мотиваційно-потребнісна спрямованість студентської молоді на заняття фізичним вихованням». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 51.

Тези наукових доповідей

8. Мирошніченко В.О. Формування мотиваційного ставлення до фізичного виховання у студентів аграрних закладів освіти. *Міжнародна науково-практична конференція «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики закладів вищої освіти»*, 6-7 грудня 2018 року: тези доповіді. Київ, 2018. С. 90-91.

9. Мирошніченко В.О. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до фізичного виховання. *Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика сучасної психології: реалії й перспективи»*, 31 жовтня 2019 року: тези доповіді. Київ, 2019. С.49-50.

10. Мирошніченко В.О. Ретроспекція пріоритетів фахової мотивації студентів аграрних закладів вищої освіти. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Україна – Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат»*, 14-15 травня 2020 року: тези доповіді. Київ, 2020. С.155-157.

11. Мирошніченко В.О. Педагогічні умови мотивації студентів вищих аграрних закладів до здорового способу життя. *V Міжнародна науково-практична конференція «Priority Directions of Science Development»*, 2-3 березня 2020 року: тези доповіді. Львів, 2020. С.364-366.